

Miskolci Keresztény Szemle

A KÉSZ ökumenikus kulturális folyóirata

32. (VIII/4.) szám

2012

SZERZŐK

Bagdán Zsuzsanna

Czakó István

Dr. Dolhai Lajos

Gróf Lajos

Hangóné Birtha Melinda

Jeney Edit

Kipke Tamás

Dr. Korondi Klára

Kuklay Antal

Lóczy Tamás

Palánki Ferenc

Papp András

Dr. Seregély István

Dr. Simkó Csaba

Szabó Sándor

A szerkesztőbizottság:
*Demjén Péter, Gróf Lajos, Makkai László, Maricsák István,
Rácsok András, Sasvári István, Zsugyel János, Várhelyi Krisztina*

Lapalapító: *Gróf Lajos*

Felelős szerkesztő: *Jeney Edit*

Szerkesztőség (levélcím):
3530 Miskolc, Toronyalja u. 47.
Telefon: (46) 324-429
E-mail: keresztenyszemle@gmail.com

Kiadja a Keresztény Értelmisségiek Szövetsége
miskolci csoportja,
az Esmék és Értékek Alapítvány támogatásával
Felelős kiadó: *Maricsák István*

KÁLNOKY LÁSZLÓ

Hamlet elkallódott monológja

Álmát alussza Dánia.
Éjben merültek öblök és mezők.
Magam ödöngök, álmatlan királyfi,
ama holdfény-sütötte grádicson,
hol egykor a szellem léptét követtem.
Hívom ismét, de nem jó.
Visszatérjek-e hát a palotába?
Hallgassam-e a gyilkos mámorittas
hortyogását pántolt ajtók mögül?
Vagy várjak künn, a szabad ég alatt,
s a ködös légben írt ábrákra lessek,
mikor rónak láthatatlan kezek,
s emberésznek fölfoghatatlanok?

Várjak ama rémlátásokra tán,
mik éji órán ütnek rajt halandón,
midőn akadozik légvételünk,
midőn szívünk szilaj verésbe fog,
s lüktetése a vaskos rétegekben
rárakódott nyugtalanságot tördeli?
Idézzem arcát az ártatlanoknak,
kiknek porait irigyen takarják
a sziklakatlanok hamvvedrei,
kiket megmenteni volt hivatásom,
s tán labdajátszmat folytattam hiún,
míg remélve kiáltozták nevem,
s végsóhajtásuk vádja szállt fejemre?
Nem! Hisz rettegnék újra látni őket,
kiknek ősz esői, tél karmai
szétbomlasztották csontjaik körül
a hús túl romlandó sövényét.
Mint hogyha hánykódó bárkában ülnék,
s körém a fuldoklók sereglenének,
a csónakszélért kapkodó kezek,
és nem tudnák, hogy én, a csónakos,
immár közéjük számítom magam...

Ég-föld hatalmai,
akik multságul formáltak
fénylő csillagot fénytelen agyagból,
mit bánjátok, hogy hibbant tervező elv

munkál túl gyarló alkotásokban!
Én, az úgysis hamar veszendő,
szégyenetek szemetekbe kiáltom!

Tanúim az elhullott milliók,
őspáfrányok nyomai a palában,
gigászi hullók, szárny nélküli madarak
földből kifordult csontdarabjai,
s a fájdalmak közt nyíló anyaméh,
honnan, miként föld gyomrából a csont,
kifordul a máris halálra szánt,
síró, eleven élet.

Tanúim a természet oly csalékony
csodái, ama szemképrázta-
szikrák, a tűzszeplők a hajnal arcán,
tanúim az esti kertek lakói
s a bíbor kelyheken fel-felsötétlő
virágharang, mikor a nap kötésig
merül az óceánba.

Tanúim a folyók kikoptatott
torkolatának fővényén a kagylók
s csigák üres héjai. És tanúim
a legszentebb eszmék, miket kigondolt
a bölcsesség, s mik szétpukkanni fognak
a légben, mint nagygyá fújt hólyagok,
ha nem lesz lény, ki magvukig hatol.

Nem, ily kezektől én a büntetést
nem tűröm el, hulljon lábam elé bár
intő jelül csőr-tépte májdarab!
Midőn a tengert kémlelem, tudom,
hogy vétkes nem vagyok, csupán a ti
csalétkeitek hajórakománya
fut be a révbe, a portéka, mely közt
mohó kézzel turkál a póri nép,
főrangú hölgy s pöffeszkedő tanácsúr.

Én megvetem e szennyes kacatot,
mellyel rosszra bírjátok rá az embert.
Üzletelésekben semmi részem.
Szabadon fogok meghalni, s ha már
ellenfél nem lehettem, el nem állok
cinkosotoknak...

1969

(Kálnoky László száz éve, 1912. szeptember 5-én született)

BAGDÁN ZSUZSANNA

Karácsony új fényben

A férjem osztotta meg velem a hírt, hogy Brüsszelben idén betiltották a nyilvános karácsonyfaállítást, mert a muszlim bevándorlókat érzékenyen érintené... Ha már az érzékenységnél tartunk: engem kifejezetten sért és érzékenyen érint, hogy vannak olyan emberek, akik a befogadásért köszönet helyett egyből diktálni akarnak. Az pedig főleg sért és érzékenyen érint, hogy van jó néhány olyan idióta politikus, aki még támogatja is az ilyen primitív hangulatkeltéseket. Egy kis szerénység és alázat nem ártana... Ugyanakkor én bízok a kereskedelemben. Mert a karácsony milliárdos biznisz, bármilyen pénznemet nézünk. És hiszem azt, hogy előbb-utóbb az elégedetlenkedők is belátják: nincs abban semmi bántó és sértő, ha egy évben egyszer néhány napig csodásan feldíszített fenyőfákat lehet látni a városok terein. Függetlenül attól, hogy ki miben hisz.

Fenyő – ünnep? Neujság (Nóra blogja)

A helyzet: Brüsszel főterén egy elég rút installáció áll a megszokott, feldíszített fenyő helyén. Kockákból összepakolt, világító és zenélő karácsonyfa, ami egészen olyan, mintha egy, a gyógyszertárakon látható kereszttel keresztettké volna. Páran ezért csak Patikának nevezik a néhány elzási művész által megálmodott, hatalmas építményt, amelybe felmászva kiváló kilátás nyílik a városra. Amint azt a város főpolgármestere Facebook-oldalán megírta, a cél Brüsszel főterének új megvilágításba helyezése volt egy öt elemből álló installáció segítségével. Ezeknek és a „Plaisir d’Hiver”-nek (Téli Vigasság) átnevezett, európai hírű brüsszeli karácsonyi vásár látványosságainak csak egyike a „hagyományt, modernitást és művészetet ötvöző, fénylő fenyő”, amely még a karácsonyi ajándékok számtalan dobozára is nyilvánvalóan emlékeztet, ha valakinek véletlenül nem a vásárlás ugrana be a karácsonyról.

Sokaknál már az eseménysorozat nevének karácsonyitalánításánál elgurult a gyógyszer. Aztán a gyógyszerek akkor kezdtek vesztettül gyors gurulásba, amikor a brüsszeli városi tanács egyik tagja, Bianca Debaets az absztrakt installáció felállítását a következőképp magyarázta: a fenyőfa mint a kereszténység egyik jelképe sértheti a más vallásúak érzéseit. Brüsszelben a bevándorlók kérdése olyan, mint egy puskaporos hordó egy pékségben.

„Téli Vigasság karácsonyfa nélkül? Mi lesz a következő lépés? Nem lehet majd húsvétkor tojást eladni a boltokban, mert túlzottan emlékeztetnek az ünnepre?” – kérdezte valaki egy Twitter-bejegyzésben. Jó tudni: Brüsszel lakosságának 22%-a volt bevándorló 2010-ben a belga Le Soir lap felmérése szerint. Már több mint huszonötöz-

ren írták alá a hagyományos, valódi, húszméteres ardennesi fenyőfát követelő petíciót az interneten, és vadabbnál vadabb Facebook-csoportok születnek. Egy kommentelő arra hívott például Freddy Thielemans, Brüsszel főpolgármestere Facebook-oldalán, hogy december 24-én zúzzanak össze minden olyan szimbólumot, amely a vallásosságra utal, a nemzeti összetartozás jegyében. December 8-ra pedig Brüsszel főterére várnak mindenkit egy-egy karácsonyfával, hogy így fejezzék ki: nekik szükségük van erre a szimbólumra. Erre az eseményre is több mint ezer ember regisztrált már.

A hisztéria oka egyszerű: betiltották a karácsonyfát Brüsszelben címmel pörögnek a hírek, holott senki nem tiltott be semmit, különösen nem a bevándorlók érdekeit szem előtt tartva, vagy netán nyomására. Gyanítom, a brüsszelieliek idővel megszerették volna a rút Patikát, ha nem terelődik az egész vita a bevándorlókérdés, egyben ezzel az identitás témaköre, sőt, a politika felé. „Ha mellőzni szeretnénk a keresztyénség szimbólumait, elsősorban a jászolt hoznánk be a főtérről” – érveltek a városvezetők a ferdítés ellen. Egyébiránt a petíciók között ez a szöveg is terjed: a fenyő nem vallási jelkép, hanem a fény és az újrakezdés szimbóluma. Mentsük meg a karácsonyt, és követeljük a tiszteletet tradícióinknak!

Itt jön a kérdés: mit kellene erre lépnie az ember hívő lányának, ha éppen maga is – gondolatjátékként csupán – brüsszeli lakos lenne, keresztyén ugyan, de bevándorló? Mondja azt, mint oly sokan: kedves bevándorló testvérem az Úrban, ha a kenyereünket eszed, ha befogadtunk Európába, kussoljál!

Azt hiszem, problémás kérdés ez a karácsony, és dühöt szül, ha el kell gondolkodnunk róla, miért is ünnepeljük. Mert ilyenkor szerzem meg az éves árbevételem nyolcvan százalékát, és ha nincs karácsony, nem tudom eltartani a családomat, mondja a kereskedő. Mert ilyenkor legalább pár estére együtt van a család, és úgy teszünk, mintha minden rendben lenne – mondja a házassági válságában élő férj vagy feleség. Mert ilyenkor kell a fény meg a reménység ebbe a nyomorult életbe – mondja a puncsát kóstolgató budapesti, bécsi, brüsszeli karácsonyi vásárló. A karácsony kell, hogy élni tudjunk – mondja mindenki, kivéve a magukra maradottakat és a drogfüggőket – előbbieknél ilyenkor nincs hova menekülni, utóbbiaknak pedig ilyenkor nem veszi fel a díler a telefont, és nincs szórakozóhely sem, ahová bemehetnek.

Miért védik ezek a szegény brüsszelieliek a halott karácsonyukat, amit nem a bevándorlók fognak megölni – legfeljebb csak erős hitükkel rávilágítani, hogy az európai keresztyén kultúra legnagyobb ünnepe már réges-rég kiürült, mint a puncsos poharak? Azt mondom, jól tették az elzászi művészek, hogy kereszteztek egy fenyőt egy patikával – a történelmi egyházak pedig jól tennék, ha a békességet munkálnák azzal, hogy szépen, érthetően, szelíden elmondják mindenkinek, miről, kiről is szól a karácsony. Jézus Krisztus neve ugyanis a muzulmánoknak sem ismeretlen. Nem mellesleg, a patika szimbóluma sem áll messze a karácsony üzenetétől, amikor áldott orvost kapott a világ. Nem az agyatlan tolerancia miatt, hanem a minket kötelező parancs miatt: szeressétek egymást. Mert pontosan annak van kulcszerepe, amit hiszünk: hogy a karácsonyi Gyermekek a világot jött. Mindenkiért.

(Reposzt.hu)

Mennyből az angyal...

Nem vagyok megzavarodva, tudom, hogy nincs még karácsony, még csak október van, mikor e sorokat írom, nem pedig december... Nem is úgy folytatom, hogy „lejött hozzátok, pásztorok”, hanem úgy, hogy „menj sietve...” Nem a csilingelő karácsonyi éneket idézem, hanem a kopogó verset, amelyet Márai Sándor írt, 1956 karácsonyán. De a datálás úgy volna pontosabb: az 1956 októberét követő karácsonyon. New Yorkból írta a verset – haza, oda, ahová az angyalt is küldte volna: „az üszkös, fagyos Budapestre, / oda, ahol az orosz tankok / között hallgatnak a harangok...”

Nem vagyok megzavarodva – dehogyanem... Legszívesebben nem jegyzetet írnék, hanem inkább felolvasnám ezt a verset. Nem mintha olyan jó volna – szerzője remek író volt, de nem költő –, az hiányzik a versből, amitől igazán vers a vers: az

a robbanásveszélyes sűrűség. Nem olyan jó vers ez – csak nagyon fontos. Mint az együttérzés, a vigasztalás megrázó veszteségek idején. Évtizedekkel később – már én is felnőttem – Apa elmesélte: folytak a könnyei, mikor először olvasta, valami kirojtosodott szélű átütőpapírra gépelt, sokadik másolatban, amelyet aztán évekig a tárcájában hordott. Amikor ezt elmesélte, eszembe jutott néhány gyerekkori karácsony, és hogy Apa mintha dűnnyögött volna valamit magában a fa alatt, a gyertyafényben a közös éneklés után, mikor mi már javában bontogattuk az ajándékainkat. Ezt a hosszú verset – amelyet élete végéig kívülről tudott.

Vigasztalta magát Apa – földije, az ugyancsak Kassáról elszármazott író szavaival. Valószínűleg nem hitte egészen ő sem, évekkel később sem, hogy „világ csodája” volt, ami 1956 októberének végén történt Magyarországon, hogy a „népek Krisztusát” csodálták és tisztelték volna bennünk. A világ másfelé figyelt akkor is, hatalmasai a saját sivár érdekeik szerint cselekedtek akkor is, mikor rádiókon keresztül tüzeltek kitartásra a harcolókat – ezzel valamiféle segítségnyújtás hiú reményét szítva bennük –, pedig már réges-rég sorsukra hagyták őket.

Márai vigasztaló, kétségbeesetten is reménykedni akaró szavai jólesők voltak-lehetek, mint a csillogó papírba csomagolt, szegényes cukorkák a fenyőfán. Úgy dűny-

Oskar Kokoschka grafikája 1956 magyar karácsonyáról

nyögöm magamban most, októberben ezt a karácsonyi verset – kissé zavarodottan térben, időben, téridőben –, mint aki ugyancsak vizsgáztatni akarja magát, mert volna oka a kétségbeesésre. Tényleg volna. És erre is ez a – nem igazán jó, mégis, ha lehet ilyet mondani: létfontosságú – vers világít rá, a maga különös fényeivel.

A vers ugyanis rákérdez: miképpen volt lehetséges, hogy egy kis ország reményt tudott csillantani más kis országok számára is, ha csak pár napra is. Hogy emberek elhíhatték, ha csak pár napra is, hogy nem a félelem és a rettegés, a nyomorúság és a szolgálalkúság az egyetlen lehetséges létmód Európának ebben a szerencsétlenebbik felében. (Ezek az én szavaim – Márai ezt szebben fogalmazza...)

Fölteszi a kérdést:

Mért nem pusztult ki, ahogy kérték?

Mért nem várta csendben a végét?

Miért, hogy meghasadt az égbolt,

Mert egy nép azt mondta: „Elég volt.”

Ezekben a sorokban ott a remény esélye – illetve pillanatnyi hiánya (vajon milyen hosszú egy pillanat ebben a köztudottan relatív időben: akár húsz év is lehet, vagy még több. Jut is eszembe, huszonhárom éve kiáltották ki a Magyar Köztársaságot – kár, hogy igazán érdemi következmények nélküli kiabálásnak bizonyult csupán, s azóta már a köztársaság is eltűnt az ország nevéből...) A remény igazi esélyét 1956-ban az jelentette: „egy nép azt mondta: elég volt”. Ne feledjük: ez volt a forradalom lényege, nem a fegyveres harc, nem a politikai ügyeskedések és ügyetlenségek. Az erkölcsi erő volt a lényeg: „elég volt”. A hazudozásból, az ígéretésből, az erőszakból az egyik oldalon – a félelemből és a meghunyászkodást szülő reménykedésből a másikon.

Ötvenhat évvel ezelőtt ez a nép – szinte egy emberként – képes volt kimondani, hogy elég volt.

Mennyből az angyal, dünnögöm két hónappal karácsony előtt, kissé zavarodottnak tűnve talán. Pedig csak fogalmazom a levelemet: mit kérjek karácsonyra, de ha lehet, inkább holnapra – magamnak és ennek a jobb sorsra érdemes (ebben nem vagyok biztos, de azért hadd reménykedjem), ennek a jobb sorsra érdemes országnak. Annyi erkölcsi erőt, hogy ki tudja mondani: elég volt! De nemcsak mások rémséges gátlástalanságából, packázásaiból vagy/és tehetetlenkedéséből, nemcsak az ígéretes szavak mögül kivillanó kilátástalanságból és kaparj-kurta-mentalitásából. Nemcsak ezekből volt elég, hanem mindnyájunk kisszerű magaféltéséből és olcsó áron való lekenyerezhetőségéből is.

Mennyből az angyal – jöjj sietve...

SZABÓ SÁNDOR

„Beszélj el majd fiaidnak és unokáidnak, amit Egyiptommal cselekedtem... Tudjátok meg ebből, hogy Én vagyok az Úr!”

(II. Móz. 10.)

A keresztyén ember számára '56. október 23. nem csak a bátor hazafiság példájának napja, hanem az Úr tetteire való emlékezés is. Továbbadni Isten tetteit, ma sincs ennél szebb és nemesebb feladat.

Nagy megtiszteltetés volt számomra, amikor egyik gyülekezeti tagunk átadott egy, a forradalom idejéből származó lyukas zászlót, mely egykor a miskolci Avaz Szálló erkélyén lobogott. Élete kockáztatása árán sokáig otthonában rejtette, egészen addig, amíg újból felvonulhatott vele a főután. Ő így őrizte meg és adta tovább a forradalom üzenetét.

De az is emlékezetes alkalom volt, amikor a gyülekeztünkhez tartozó Lévay József Közművelődési Egyesület előadásán megszólaltak az egykori résztvevők és szemtanúk, akik itt, Miskolcon harcoltak hazájukért diákként, munkásként, fiatalként.

Éreztük azonban, hogy az emlékezet nagyon hamar elhomályosul és bizony a mai szülők, nagyszülők többsége nem tartja nemzetmegtartó kérdésnek és feladatnak a nemzeti emlékezet ébrentartását. Ezért kerekedtünk fel mintegy 100 fős csoporttal, hogy megtekintsük a Terror Háza Múzeumot, hogy meghallgassuk Regéczy Nagy László szavait, és hogy megálljunk a Kis Gyűjtőfogházban, ahol az egykori hősök utolsó napjaikat és óráikat töltötték. Megrendítő élmény volt a fiatalok és gyermekek számára, amikor a Fogház udvarán egyszer csak ide és oda mutatva csak ennyit hallottak: Itt, ezen a helyen ölték meg Nagy Imrét. Ott pedig Maléter Pált. Aztán kilátogattunk a 301-es parcellába, ahol nem csak virágokat helyeztünk el, hanem valóságosan is szemben találtuk magunkat a mártírok arcképeivel. Ellátogattunk Nagybarcára is, ahol megtekintettük Tollas Tibor '56-os költő szülőházát. Azóta tudjuk, hogy honnan származik az idézet: „*És bebádogoztak minden ablakot.*”

Járt nálunk Wittner Mária is. Megtekinthettük a Tóth Ilona egykori orvostanhallgató koncepció peréről szóló dokumentumfilmet, valamint Miskolcon az elsők között vetítettük le a Bűn és büntetlenség című filmet, melynek fiatal alkotói is jelen voltak közöttünk.

Szabó Sándor

De talán az egyik legérdekesebb emlék számomra az a tintakék fedeles füzet, melyet egy édesanya írt 56-ban kivégzett fia emlékére. Oláh Miklós a Miskolc Kossuth utcai templomban konfirmált egykor. Testvére hozta el azt a naplót, melynek elején ez olvasható: „Élt 21 évet”, „*Drága kisfiam emlékére*”. Ennek a hívő, református édesanyának a soraiból idézek, aki keresztyén szemmel láttatja velünk gyermeke halálát és a forradalom tanulságait:

„Emlékezés drága kisfiamra, akinek azért kellett meghalnia élete tavaszán, mert szerette hazáját és az embereket.

...

Már több mint hét hónapja itt hagyta bennünket drága kisfiam, s elköltöztél abba a szebb hazába, ahol nincs kegyetlenség és igazságtalanság. Hiszem, hogy ott, az égi hazában jobb neked, mint ebben a gyűlölettel, önzéssel teli világban.

...

Drága, egyetlen kisfiam! Azóta bizonyára te is tudod, hogy téged itt mindenki hősnak tart. A megtorlás nem a mi dolgunk. Bízunk csak azt a legfőbb bíróra. Egyszer majd felelni fognak bűneikért! Ha nem itt, hát odafent.

...

S mi történt 1956 októberében? Boldog voltál te is, mint igen kevés kivétellel mindenki Magyarországon! Ma már mindenki tudja, hogy forradalom volt Magyarországon 1956. októberében.

...

Az ifjúság és az egész nép szívét a 48-as ifjak lelkesedése hatotta át, s Petőfi, Kossuth szelleme ragadta magával. Tudták, hogy csak akkor születtek nagy dolgok, ha bátrak voltak, akik mertek. Hát mertek, s új hősök születtek a harcban. Vagy talán ez is ellenforradalomnak számít? Ellenforradalom az, ha egy nép le akarja rázni magáról az idegen igát?

...

A kommunizmus csak 40 éves, a keresztyénség közel 2000 éves, az Istenben való hit pedig oly régi, mint maga, az emberiség. Milyen alapon mer Lenin birokra kelni Istennel? Azért, mert Isten hosszútűrő és késedelmes a haragra, még nem ok arra, hogy az ember istenítse magát! Vagy talán már elfelejtették, hogy 'Mi Isten nélkül, Isten ellen épül, az mind leomlik és széthull törmelékül.' Nincs messze az idő, mikor Isten megítéli az emberi gőgfennhéjázását, s az igazság diadalmaskodni fog a mi kis országunkban is.

...

A helytállás volt elved, s megvetettél minden gyávaságot, meghunyászkodást. S ezen elvek mellett végsőkéig kitartottál. Hányan hívtak, vagy biztattak, hogy menj külföldre? Azt mondtad, csak a gyávák mennek el, s idézted Reményik Sándor versét: 'Még nem tudom: jut-e nekem egy nyugalmas sarok, de addig, varjú a száraz jegenyén, én, itt maradok.' Hát jutott egy nyugalmas sarok, de csak a föld alatt.

...

Megtudtuk, hogy a halálba valóban emelt fővel, bátran mentél. Még te bátorítottad roskadozó, beteg sorstársadat is. Utolsó szavaid voltak: 'Felvirrad még Magyarországra!'

Mindenki meg volt rendülve. Nem csak a rendőrök, akik hozzá lehettek szokva a kivégzésekhez, hanem még az ítélet végrehajtója, az az érzéketlen, fásult ember is összetört. Isten, Isten! Csak ne nézett volna rám olyan szépen!’ – kiáltotta végig, az utcán.”

Az 1956-os forradalom 56. évfordulóján te is, kedves rádióhallgató testvérem, fogd kézen gyermekedet, unokádat! Menj el vele a forradalom egyik emlékhelyére! Tégy le egy szál virágot, vagy egy nemzeti színű szalagot! Beszélj el fiaidnak és unokáidnak, mindazt, amit Isten cselekedett és cselekszik a mi népünkkel is! S így, együtt, közösen tudjátok meg ebből, hogy Isten, az Úr! Ő a jövőnk, Ő a megmaradásunk, Ő a reménységünk! Ahogy a Szentírásban olvassuk: „*Akik ragaszkodnak Istenükhöz, bátor tetteket visznek véghez.*” (Dán. 11,32) Ma is!

(Elhangzott az Európa Rádióban)

Hitünknek tüzzé kell válnia!

A VIII. MISKOLCI NEMZETI ESTÉLYEN DR. VÁRHELYI KRISZTINÁT TŰNTETTÉK KI A KARTAL-VECZÁN-DÍJJAL

A Keresztény Értelmiségiek Szövetségének miskolci csoportja idén is a Művészetek Házában rendezte meg a Miskolci Nemzeti Estélyt, amelyen megemlékeztek az 1956-os forradalom áldozatairól, és kiosztották a Kartal-Veczán-díjat is, amelyet idén dr. Várhelyi Krisztina egészségügyi szakközgazdásznak ítéltek. Az immár nyolcadik alkalommal megrendezett ünnepség szónoka dr. Csókai András idegsebész, a megyei kórház osztályvezető főorvosa volt. Alábbiakban beszédének szerkesztett változatát olvashatják.

„A sortűzek áldozatainak ajánlom megemlékezésemet. Budapest, Mosonmagyaróvár, Esztergom, Salgótarján, Miskolc, és sorolhatnánk...

Október 26-án tragikus események színhelye volt Miskolc is. Itt is a reggeli órákban kezdődtek a tüntetések, sok száz ember jelent meg a rendőr-főkapitányság épülete előtt, a letartóztatott egyetemisták szabadon bocsátását követelve. A békés tüntetés hangulatának ellenére mégis tragikus fordulatot vettek az események. Előbb egy rendőr a mennyezetbe lőtt, majd az épületet védő karhatalmisták az emeletről tüzet nyitottak a fegyvertelen tömegre és egy köteg kézigrátnát dobtak középük. A tüntetők elmenekültek, kilenc halott és 58 sebesült maradt a helyszínen...

Kellenek ezek a példaképek. Rajtuk keresztül tanuljuk meg, hogy ne féljünk. A félelem gúzsba köt, eltemet, megbénít. A félelmeinket gyakran megmagyarázzuk, megideologizáljuk. A példaképek kimosásuk ezek a hamis ideológiákat. Megmutatják, hogy mi az igaz gondolat, mi a hamis, amivel csak magyarázni akarjuk gyávaságunkat. 1956 hősei megmutatták az igazi utat. Ma talán nincs szükség ilyen fokú vértanúságra. Ma nem ilyen módon támad a gonosz, mint '56 idején. Sokkal alamuszibb, a lelkeket akarja eltiporni, nem nyílt erőszakkal támad minket.

Ha valamit változnak a dolgok, ha a történelem valamelyest előre tart, ez azért lehetséges, mert vannak emberek, akiknek van bátorsága felszólalni, feltárni az igaz-

Dr. Csókai András

ságtalanságot, a korrupciót és harcolni ellene. Ezt tették az '56-os mártírok, ezért példaképek.

Mi mennyire vagyunk képesek felszólalni a romlottság ellen, a hamis vádaskodás ellen, a hazugság, az ember eltiprása ellen? Van-e bátorságunk arra, hogy felemeljük a hangunkat? Megéljük-e az '56-os hősök lelkületét? Például, ha egy csoportban valakit jelenlétében, vagy akár távollétében igazságtalanul kigúnyolnak, nevétségessé tesznek. Vajon ilyenkor hallgatunk, lesütjük a szemünket, nevetünk a vihogókkal, mert magasabb beosztásban vannak? Vagy pedig kimondjuk: ebből elég! És a csoportban hirtelen megszólal a lelkiismeret, bűntudat születik, a gúnyolódók egymásra néznek, és azt mondják, igaza van!

Szavaink képesek megváltoztatni az embereket, a helyzeteket a történelem folyását, mint ahogy ezt '56 tette. Könnyű dolog hallgatni, somolyogni a somolygókkal, kritizálni azokkal, akik hatalmon vannak és kritizálnak, de nehéz egy igazi bátor szót kimondani. Valami elindult, beért '56 vértanúsága.

Mi volt itt hat éve, október 23-án, mi volt itt az elmúlt években? Óriási a felelősségünk '56 hőseivel szemben, hogy tovább folytassuk mindennapjainkban, amit elkezdtek akkor. Sok van még hátra, halálunkig kell küzdeni a kísértések ellen, melyekkel igyekeznek rab-ságban tartani bennünket.

Az '56-osoknak is mondták, hagyjátok abba, ügyis elvesztek, elég volt. És lehet, hogy sokan már szívesen feladták volna. És akkor hirtelen, mintha emésztő tűz járta volna át őket, ellenállhatatlanul küzdöttek tovább. Hazájukért tették, az igazságért tették, vagyis Krisztusért tették!

Kedves barátaim, hitünknek tüzzé kell válnia! Nem a kényelmes hitről beszélek, sem a szalonhitről, a múzeumba zárt hitről, sterilizált vagy kedveskedő hitről, az örökölt hitről, ami nem kötelez semmire és nem veszélyeztet semmit. Az ilyen hit könnyű. De az olyan hit, amely lendületet vesz, elkötelezi magát, a merész hit, a bátor szó személyiségünk mélyére hatol és meghatároz bennünket. Ilyen volt '56 hite.

Erre azt mondják sokan: ebből csak baj lesz, még a torkodat is elvágthatják. Azt mondom '56 példáján, ennek nincs jelentősége. Csak így tudnak haladni a dolgok, olyan emberekkel, akik elfogadják annak a veszélyét, hogy elvágják a torkukat.

Valaki azt a kijelentést tette: „Én csak azoknak a tanúknak hiszek, akik vállalják, hogy ellenségeik elvágják a torkukat azokért a dolgokért, amit hirdetnek”. Inkább méltóságomat megőrizve halok meg, mint hogy eltiporva éljek. Hála Istennek és elődeinknek, ma már nem kell ettől félnünk. De harcolnivaló van. Akkor az '56-osok az ország legnagyobb problémája ellen küzdöttek.

Mi a mának a legnagyobb problémája? A globalizáció, az ország idegen kézre juttatása? Talán végre ez is megfordult a közelmúlt politikai változása révén!

Könnyű azt mondani, hogy mi az '56-osok fiaai vagyunk. De mi a jelentősége annak, hogy a fiaik vagyunk, ha nincs meg bennünk az ő bátorságuk. Mit ér ez a szép kijelentés, ha ma nem mersz vállalni semmit hitedért, az igazságért, szabadságért, vagy akár a házastársi hűségért. Nem tálcán fogjuk megkapni a jobb világot.

A szeretet világa, mait Krisztus hirdetett meg, amely a történelem látóhatárán sejtethető, nem fog magától létrejönni. Csak akkor valósul meg, ha vannak olyan férfiak és nők, akik

hajlandók naponta küzdeni a korrupció, az igazságtalanság, az emberi magzatok eltiporása, a házasságtörés ellen, az Istenért, családjáért és a hazájáért. Ez '56 bátorságának üzenete a mába ültetve számomra. Ne mondjuk azt, hogy ez engem nem érint, nem érdekel. Ha megnyitjuk magunkat ennek a jobb világnak a víziója előtt, ami a történelem horizontján felsejlik, látnunk kell, hogy igenis mindegyikünket érint, ami a világban történik.

II. János Pál pápa kulcsszava volt: ne féljete! És ha egy nap elvágják a torkodat, annak semmi jelentősége, mert nem ez a lényeg. Az '56-osok nem semmiért adták életüket. Senki sem hal meg semmiért, senki sem él semmiért. Pótolhatatlanok vagyunk, semmi nem pótolhat minket. Lehet meghalni egy pillanat alatt, ahogy sokan '56-ban, és lehet meghalni úgy, hogy naponta odaszenteled az életed valamire. És akkor részt vállalsz a jövő építésében.

Tűrjétek fel az ingetek ujját és mondjátok ki: igen, én is elkötelezem magam. Én is az életemet adom. Akkor az életem más színezetet kap, kiterjedt szándékot, nagy tervet, nagy művet. Isten országa csak akkor valósul meg, ha részt veszek a felépítésében.

Ezt üzenik ma nekünk a miskolci '56-os hősök életpéldájukkal.”

Az ünnepi beszédet követő műsorban fellépett az Egressy–Erkel Ifjúsági Szimfonikus Zenekar Gergely Péter Pál karnagy vezetésével, a Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium kórusa Herpainé Velkey Klára vezetésével, Bognár Lili népdalénekes és az Éltestő Lélek Irodalmi Kör Egyesület.

Ezután került sor a Kartal–Veczán-díj átadására, amelyet két néhai miskolci lelkész, Veczán Pál evangélikus esperes és Kartal Ernő minorita szerzetes emlékére alapított a KÉSZ és az Eszmék és Értékek Alapítvány. A kitüntetett laudációját Mariscsák István, a KÉSZ miskolci csoportjának leköszönő elnöke mondta el:

„Dr. Várbelyi Krisztina életútját meghatározza az a környezetet és az az értékrend, amibe beleszületett. Értelmiségi családból származik. Az '50-es években nehéz volt az életük. Szüleinek nem volt állása, többször kényszerültek költözni a három gyermekkel.

Az értékrendjüket tükrözi, hogy a legvadabb időkben is beirtatták mindhárom kisiskolás gyerekeiket hittanra, amiért többször behívták őket az iskolába. A küzdelem a mindennapi életük része volt. Mindhárom testvér egyetemet végzett. A bátyja orvos lett, a húga irodalomtörténész, ő maga pedig közgazdász. A közgazdász diplomát még hat szakképesítéssel egészítette ki. Jó ideig a Megyei Tanácson dolgozott, majd a volt Tüdőkórház, ma Szent Ferenc Kórház gazdasági igazgatója lett, ahol működése alatt sok változás

A díjátadás

történt. A kórház rekonstrukcióját irányította – az új nevet is ekkor kapta a kórház. Miskolcon nem, hanem Budapesten nyert pályázata, a XIII. kerületi egészségügyi szolgálat igazgatói megbízására. Majd az Egészségügyi Minisztériumban a miniszteri kabinetbe került. Ezt követően az Országos Egészségügyi Pénztárnál vezető pozíciót töltött be. 1998-tól a Miniszterelnöki Hivatalban főosztályvezető lett. Innen jött haza Miskolcra, ahol a Megyei Önkormányzat Egészségügyi Főosztálya vezetőjeként dolgozott. Ezután a Miskolci Egyetemen egy kutatócsoportba került, és végül ismét Budapesten, a Fővárosi Önkormányzat egészségügyi ügyosztályvezetőjének tanácsadójaként fejezte be a szakmai munkát. Az ingázás alatt nem volt egyszerű a család ellátása, hiszen az otthona, a családja Miskolcon maradt. Mindezek ellenére sokat publikált, előadásokat tartott, tanított Budapesten és Miskolcon, uniós pályázatokat készített.

Két fiát válása után kis koruktól egyedül, édesanyja támogatásával nevelte. Mindketten egyetemet végeztek, kiváló szakemberek, vallásukat gyakorolják és példás családi életet élnek. Hat unokája van. Igazi társra talált: szerető és támogató férjével, jó házasságban élnek szép otthonunkban. Férje kiváló teniszező, többszörös magyar és európai bajnok, Miskolc Nívódíjas polgára.

23 évig volt aktív tagja és elnöke a Megyei Tornaszövetségnek. Több alapítványt hozott létre, illetve több alapítványban tevékenykedett. Közel 20 évvel ezelőtt, 1993-ban dr. Kartal Ernő tartományfőnök és szerzetes plébános atya mellett segítkezve alapították újjá a Keresztény Értelmiségiek Szövetségét Miskolcon. Dr. Komporday Zoltán mellett segítkezett a Magyarok Világszövetsége megyei szervezetének alapításánál. Budapesten a Magyar Közgazdasági Társaságnál, a Pro Hungaris Alapítványnál dolgozott. Az Éltesítő Lélek Alapítvány kuratóriumának elnöki tisztét töltötte be. A Minorita Rend és az alapítvány két könyvet adott ki szerkesztésével. Az Éltesítő Lélek Irodalmi Kör Egyesület vezetője.

A Minorita-templomba jár, a plébánia képviselőtestületének tagja volt több évig. Részes volt az Isteni Irgalmasság oltár megépítésének és a templom felújításának.

A legfontosabb üzenete számunkra, hogy a jövő nemzedékéért vagyunk felelősek!”

A két névadó portréját ábrázoló emléklakettet Veczán Pálné és Kalna Zsolt minorita tartományfőnök adta át dr. Várhelyi Krisztinának, aki a következő szavakkal mondott köszönetet a kitüntetésért.

„Megtiszteltetés és igen nagy öröm átvenni egy ilyen rangos kitüntetést. Megilletődöttség nélkül nem is lehet. Nagyon köszönöm. Megtiszteltetés azért, mert olyan kiváló személyiségek nyomába léphetek, mint Kartal Ernő, és Veczán Pál. Az irántuk való tisztelet haláluk után sem csökken, értékrendjüket és munkásságukat, szellemi örökségüket megőrizzük, folytatjuk. Folytatásra találtak az egyházi iskolákban, a ma hallott szép előadásban a jezsuita kórustól, a Keresztény Értelmiségiek Szövetségében, a

Dr. Várhelyi Krisztina

kórusfesztiválokon és az Élhető Lélek Irodalmi Körben és Alapítványban. Ők tehát itt élnek közöttünk ma is.

Nagy megtiszteltetés a kitüntetettek táborába lépni. De nemcsak megtiszteltetés, de igen nagy öröm is számomra, mert ennek háttérében a szeretetet érzem. Hogy felfigyeltek több évtizedes munkásságomra, a szeretet jelének tekintem. Soha nem tértem ki a feladatok elől, képességeim és tehetségem szerint elvégeztem mindent, ami rám volt bízva. A Kartal–Veczán-díj nagy öröm, hogy hibáim ellenére nekem ítélte a kuratórium. Hálát adok az isteni kegyelemért, hogy volt hitem, képességem, erőm és kitartásom a feladatokat elvállalni.

Köszönöm mindenki segítségét, támogatását, köszönöm ezt a mai, feledhetetlen ünnepet, a közreműködők gyönyörű műsorát, Csókay professzor úrnak megemlékező szavait és a KÉSZ miskolci csoportjának, hogy ezt a mai ünnepet ilyen varázslatosan széppé tették mindannyiunk számára.”

(g)

Lelki egyensúly nehéz időben is

TUDÓSÍTÁS

BAGDY EMŐKE MISKOLCI ELŐADÁSÁRÓL

Miskolcon a Művészetek Házában tartott október 19-én előadást dr. Bagdy Emőke professzor asszony „Lelki egyensúly nehéz időben is” címmel. Némi túlzással azt mondhatjuk, hogy még a csilláron is lógtak a hallgatóság tagjai, ami azt mutatja, hogy valami nagy lelki éhség és hiányérzet van társadalmunkban... Dr. Bagdy Emőke klinikai pszichológus, pszichoterapeuta, professor emeritus, a Károli Gáspár Református Egyetem Pszichológia Tanszékének alapítója, több egyetemi és ismeretterjesztő könyv, jegyzet szerzője, mellesleg az édesapja református lelkész volt. Most tudósítást közlünk a professzor asszony mintegy másfélórás miskolci előadásáról.

„Arról a témáról fogunk beszélni – szögezte le bevezetőjében az előadó –, hogy elég jó életminőségben, elég jó egészségben hogyan maradhatunk talpon, hogyan bírhatjuk ki mindazt, ami sajnos manapság az életünkben súlyként ránk terhelődik.” Nyilvánvalóan tudjuk

mindnyájan, hogy milyen pusztító, ami történik az életünkben, az a felgyorsult hajsza, amiben próbálunk valahogy egyensúlyba kerülni. És mindnyájunkban, személyesen mindenkiben ott van a határozott döntés: máshogy kellene. Miközben jó életminőségre vágyunk, szeretnénk, hogy jól érezzük magunkat a bőrünkben, hihetetlen manipulatív hatásoknak vagyunk kitéve. Például ugye azt üzenik: legyél már boldog, és legyen neked ilyen-olyan anyagi javad, attól majd boldog leszel. Na hát akkor csak hajtsd érte, dolgozz csak, dolgozz, és hogyha megvan a pénz, akkor vedd meg, mert hogyha megvetted: boldog leszel, mert akkor neked lesz valamid. Közben ne felejtjük el,

Dr. Bagdy Emőke professzor asszony

hogy az életminőségnek és a boldogságnak nem az a valódi kérdése, hogy mid van! Ugyanis kérdezzük csak meg magunktól: mikor voltál életedben utoljára boldog? És ha megtaláljuk azt a pillanatot, vagy órát, vagy élményt, rájövünk mindnyájan, hogy mindaz, ami az életünkben életminőség, ami a valóságban boldogság, az mind kapcsolatokban, szeretetben található meg.

László Ervinre, a „fenntartható fejlődés apostolára” hivatkozván mondta az előadó: „*ahhoz, hogy túléljük, amibe belekeveredtünk, két fontos dolog kell: revolúció a tudományban és evolúció az emberi tudat fejlődésében*”. A tudomány azt az ígéretet tette néhány száz évvel ezelőtt, hogy majd megváltja az életünket, és akkor sokkal jobb lesz nekünk. Mára kiderült, hogy ez nem így történt. A revolúció a tudományban a tudományok eredményeinek az átszellemítését jelenti. Spiritualizálni, vagyis átlelkesíteni, átszellemíteni minden tudományos ismeretet úgy, hogy hassa át az a fajta szükséglet és érzés, hogy minket szolgáljon, hogy legyen emberszolgáló, és mindaz, ami nem emberszolgáló vagy emberellenes, az legyen kitiltva az életünk gyakorlatából. Evolúció a tudatban pedig annyit tesz, hogy tanuljunk meg másként gondolkodni. Tanuljunk meg azt a szemüveget, amit ránk tesznek manipulatív szándékkal, levenni. A pszichológia, amit Bagdy Emőke a reménység tudományának nevezett, elvállata az új módon való gondolkodás nagyon fontos küldetését, vagyis paradigmaticusan, szemléletében, beállítódásában másként tekinteni rá az emberi dolgokra.

Köztudott, hogy a daganatos betegségek, a depresszió, stresszbetegség stb. milyen magas arányban fordul elő. A pszichológia megvilágítja azt: hogyan tesszük magunkat beteggé. Éspedig annak érdekében világít rá, hogy tudatosítsuk magunkban: mennyire felelősek vagyunk a saját testi, lelki és kapcsolati állapotunkért, az egészségünkért; és hogy megérthessük: hogyan történik bennünk, hogy például a lelki hatásokra testileg megbetegszünk. Hogy lehet ez, miközben mi nem akarjuk megbetegíteni magunkat. *„Azért szeretnék a tudománynak ezen új optikájáról beszélni, mert ha egyszer tudjuk, hogy hogyan betegítjük meg magunkat, tudjuk az odavezető utat, akkor azt is tudjuk, hogyan találjuk meg a kivezető utat”* – mondta az előadó.

Az egészségpszichológia, mely ezzel az új optikával tekint az egészségre, betegségre, azt mondja, hogy a jó egészség tudatosság. Amennyiben te tudod, hogy mi a felelősséged benne, akkor már rajtad áll, de akkor már többé nem mondhatod, hogy „én nem tehetek róla, hogy én igazán csak szerencsétlen vagyok, hogy megbetegedtem”. És akkor nézzük meg, mit üzen ez az új pszichológia, hogy mi a részünk például abban, hogy megbetegítjük magunkat, például szívinfarktust kap valaki. Felfedezett, bizonyított tény, hogy bármilyen érzelmet élünk át – negatívát vagy pozitívát –, minden egyes érzelemnek van egy bizonyos hormonkocktélja. Létrejön egy bizonyos minket érő hatás nyomán, nemcsak egy idegrendszeri állapot (hogy valamelyik agyrészünk milyen izgalmi állapotba kerül), hanem amikor az érzelmi folyamataink zajlanak, akkor az érzelmi agyunk (ez a jobb agyfélteke, nem az „okosagyunk”, az csak tudatosítja), tüzel, és abban a pillanatban már üzen is le a testnek, „odaönt” az adott állapotról jellemző kikevert hormonkocktéllal. Minden egyes sejtünk abból a szempontból jelölt, hogy melyik hormonkocktéllal fogadására alkalmas. Persze a test más részeibe is

kerül ebből a „koktélból”, de ez a kiemelt, kedvenc, fő fogadóhely. Mikor odaárad a hormonkoktél, akkor egy különleges találkozási pillanat van: a befogadó sejtek egy kis rezgést bocsátanak ki, amire a hormonkoktélnak rá kell rezdülnie, és amikor megtörténik ez az együtt rezgés, a sejt kinyílik, és beengedi magába az adott hormonkoktét, és amint a hormon előnti, minket is elönt az érzés. Ugye ezt a mi gyönyörű magyar nyelvünk, hogy fogalmazza meg: bennünket is valóban elönt az érzés, végighullámzik az egész testen. Ezért mondjuk, hogy egy kellemes zenehallgatásba beleborzong a hátunk, és szinte úgy érezzük, hogy végigfut rajtunk és szétömlik az érzés. Ez az a pillanat, amikor azt nyomon tudjuk kísérni, hogy megtörtént a találkozás: a fogadó-sejtekbe bekerült a hormon.

És akkor mi van, amikor valamilyen bizonyos kedvezőtlen, negatív, a szimpatikus idegrendszer fokozott működésre bíró hormonok ömlenek be a szívkoszorúér kedvenc fogadó helyére? Akkor tudjuk, hogy összeszorulnak az erek, a szív bizonyos részei nem kapnak megfelelő vérrellátást, s ha ez többször előfordul, a vége szívizom-elhalás, szívinfarktus lesz.

Tudományosan igazolták azt is, hogy a daganatos betegségek keletkezése összefüggésben áll bizonyos fajta magunkban hordozott érzésekkel. Például azzal, hogy nagyon hibáztatom magam valamiért, haragszom magamra és nem tudok megengedni, nem tudok magamnak megbocsájtani például azért, mert elszúrtam az életem, nem tudok megbékelni. „*Hogyan hordunk magunkban ezeket az érzéseket?*” – tette fel a kérdést az előadó. S már adta is rá a választ: például úgy, hogy valami nagyon negatív dolog ér bennünket, s akkor a tudatos tudat, az „okosagynk”, a bal agyfélteke azt „mondja”: én nem akarok ezzel foglalkozni, nekem ebből elég, nem fogok rágódni rajta, nem is fogok rágondolni, hiszen muszáj élni, dolgozni, talpon lenni. Ekkor ez az egész nehéz érzés a bal agyfélteke tudatos tudatából át van üzve az érzelmi tudat jobb agyféltekébe, ami viszont időtlen. Ami egyszer oda lett pakolva, az ott marad mindaddig, míg azt ki nem mozdítjuk onnan. De nemcsak a jobb agyfélteke érzelmi tudatában marad ott, hanem mivel az leüzen a testhez, a specifikus hormonkoktél odaáramlik a meghatározott sejtekhez. Olyan nagy mennyiségű hormonnal lesz elöntve az adott sejtcsoport, hogy ezek nem tudnak megfelelően bejutni a sejtbe, csak részben tudja a sejt földolgozni, és ezért lerakódik ez a bizonyos hormon a sejtfalon. Amint József Attila írja: „*s lerakódik, mint a guanó, keményen, vastagon. Lelkünkre így ül ez a kor.*” Sejtjeinkre is így ülnek ezek az ártalmas hormonok, és a sejt még egy darabig küszködik, hogy normálisan tudjon működni, majd pedig kétségbeesett szaporodásba kezd. Nagyon gyakori gyászban, hogy hibáztatom magam: ha én azt megtettem volna, vagy hogy nem is tudtam elköszönni tőle, hordozok olyan büntudattal terhelt érzéseket, amikkel nem tudok mit kezdeni, hát odateszem a lelkem temetőjébe, a tudatos tudatból szépen átnyomom, átteszem az időtlen tudatba. Az meg lepakolja azokhoz a sejtekhez, amelyekben a kellő feldolgozás nem tud megtörténni, és így teszem aztán a testemet megbetegítő hatalmaknak a kiszolgáltatottjává.

Az érzelmeknek van biokémiája. A megbetegítő érzelmek: az ellenségesség, a düh, a harag, az ellenségesség pusztító indulata a másikkal szemben, gyilkos indulatok, ami-

ket hordozunk, a tehetetlenség kínjából eredő gyilkos feszültségek. Ezek az indulatok mind a szív ellen indulnak hadba.

Mindnyájan egyetértünk abban, hogy a szív a szeretet szerve. Ez nem csak szimbolikus értelemben igaz. Ezt tudományosan igazolták is. Egy olyan csoport-pszichoterápiát végeztek, amelyet infarktust elszenvedett emberekkel folytattak. Ez egy poligráfós vizsgálat volt: minden élettani funkciót monitoroztak. A vizsgálat közben a technikus az egyik pillanatban beszólt a szomszéd teremből a csoportvezetőhöz, hogy nagyon fontos történik, mert tágulnak a koszorúerek. Kiderült, hogy e gyógyító hatás akkor következett be, amikor a csoportban a szeretteikről beszélgettek. Tehát a szeretteinkről való pusztá beszélgetés a szívkoszorúereknek gyógyír! Innen indult el az új szemlélet, és az a felfedezés-sorozat, mely arról szól, hogy a szeretettili, békés, pozitív érzelmek milyen fajta biokémiát hordoznak és a szervezetbe miféle hormonokat juttatnak, és hogy mi hogyan tudunk például pozitív érzelmek hatására sokkal jobb lelkiállapotba kerülni.

Az érintépszichológia kiderítette, hogy még az olyan érintés is, amit nem veszünk észre, (mert csak az érzelmi agyig jut el az ingerület, a tudatos agyig nem) beindítja azoknak a pozitív hormonoknak a működését (oxitocin, endorfin, női nemi hormonok...), melyek szinte magától értetődően nagyon kedvező hatásokat: csillapító, nyugtató hatásokat hoznak létre a szervezetben. Úgy is nevezik ezt a hormonoktól, hogy a gondozó, oltalmazó hormoncsomag. Tehát pl.: simogatás, puszi, ölelés és más természetes, élő kifejezése a szeretetnek olyan érzelemhormonokat juttat (automatikusan, programszerűen!) a szervezetbe, amelyek nagyon kellemes, nagyon jó, egészség-erősítő változásokat generálnak a testben. Tehát ma már nem kérdés, hogy miként történik a lelki történésből a testi következménybe az a „nagy ugrás”, amit olyan hosszú időn keresztül nem találtak a tudósok. Nem kérdés, hogy egy lelki hatásra megbetegedhet-e a test, és miért pont bizonyos szervek betegszenek meg, és hogy hogyan történik az áttevődés. Ma már ismerjük ennek idegrendszeri és hormonális útját, és tudjuk, hogy amikor egy adott érzelmi állapot bekövetkezik, akkor az egész test ebben valamilyen mértékben részt vesz, és egy hálózatos történés zajlik bennünk, ami az egész testet, lelket igénybe veszi.

Az ebből következő új szemléletmód nemcsak azt a kérdést állítja elének, hogy mi betegít meg, hanem hogy mi az, ami egészségben tart? Arra a kérdésre, hogy mi betegít meg, tilalmak sora szokott a válasz lenni. (Ne egyél, ne igyál ezt, azt; korlátoznak minket azokban, amik egyébként az életben szubjektíve elég kellemes dolgok; riogatnak, hogy betegség lesz a vége.) Az orvosok ugye azt mondják, kerüljük a stresszt. Ennek az új pszichológiának (egészségpszichológia, életminőségpszichológia) egyik prominens professzor asszonya, Barbara Fredricksont azt mondja – idézte az előadó – ha ezt komolyan veszem, akkor nem járok dolgozni, és ritkítom a családtagjaimmal való találkozást. Mert valójában éppen az okoz számomra stresszt, aki, ami fontos nekem. Márpedig nem tehetjük meg, hogy kivonuljunk az életből. Az egészségpszichológia azt mondja: felelős vagy saját magadért, arra a kérdésre kell választ találni, mit tehetünk annak érdekében, hogy talpon maradjunk. Riogató helyett arra kezdtek odafigyelni: mi a titka annak, hogy egyesek ugyanolyan stressztömegben,

ugyanolyan nehéz körülmények között élve egészségesek tudnak maradni? Ez a kutatás olyan eredményeket hozott, melyek alapján elmondható, hogy a pszichológia üzenettára annak, miként legyünk elég egészségesek, elég jó életminőségben élők. A tudomány által vitalitás generátornak, vagyis életerő serkentőnek nevezett tényezőkről tudományosan igazolódott, hogy mind testi folyamatok szintjén, mind pedig lelki szinten létrehozzák azokat az egészségben tartó, megtartó mozgásokat, amelyek által stresszbombák közepette is olyan belső folyamatok, kompenzáló folyamatok történései tudnak kialakulni, hogy talpon tudunk maradni.

Ezután a következő három tételt fejtette ki az előadó: hogyan lehetünk optimistábbak, mint amilyenek vagyunk, noha optimizmusra nem olyan sok az életünkben az ok és az alap? Második tételünk az altruizmus, az egymáshoz való viszonyban a segítőkészség. Hogyan is működnek az emberi kapcsolatok, a kölcsönkapcsolatok? Mit jelent az, hogy az emberben genuin módon programozott, magunkkal hozzuk, a sejtjeink memóriájában benne van, hogy segítsünk az embertársainknak, és hogy ez miféle belső folyamatokat mozgat, és igaz-e, hogy ez is megtartó, vitalitás generátor. A harmadik tényező pedig a spiritualitás.

Már beszélünk a daganatos betegségek előidézésével kapcsolatban, hogyan betegítjük meg saját magunkat – emlékeztette hallgatóit a professzor asszony. S hogy az erre vonatkozó terápia a megbocsátás lelki útja. Az, hogy mindazt az ártalmas folyamatot, amit leraktunk magunkba, megmozgathassuk, hogy felszínre hozzuk, hogy az időtlen tudatból az időtudatba áttegyük, hogy ki tudjuk takarítani valahogy a mélységet, és az ilyen tudati takarítások révén azoktól megszabaduljunk. Vallási szertartásokban találkozunk ilyennel, s a Biblia ír erről. De a szekularizált világunkban mindezek nincsenek benne. A hétköznapi életritusban csak azok számára megélt gyakorlat ez, akik valamilyen felekezethez tartoznak, vagy hitéletet élnek, vallásosak. A mi mai kultúránk nem tud igazán mit kezdeni a megbocsátással, a lelkiismeret-furdalással, az átszűrt büntudati állapottal. De a pszichológia, az egészségpszichológia ma már azt tudja mondani, hogy bármilyen is a te elköteleződésed, hitrendszered, akármilyen a te életfilozófiád, a spiritualitás kapuját kinyitva megmutatom, miként fordulhat a te életed jó egészségállapot és jó életminőség felé.

A tételek taglalásánál minden esetben kutatás eredményeket hozott fel az előadó, mondván: *„ezek ellenőrzöttek, az állításokat nem kell nekem elhinni, hanem ki lehet próbálni, és a saját megtapasztalásban viszont már érdemes bízni, érdemes hinni.”* Az optimizmus gyakorlatilag perspektívával, jövőképpel rendelkező belső állapot, vagyis hogy akármi is van ma, holnap történhet valami, ami egész más, ami előre vivő. Vagyis: reménységre, reménykedésre adod a lelkedet. Minden nap újra tudod magadba táplálni, hogy lehet és lesz jobb, és: ezt beteszed a tudatodba, mintegy elvárás. Ott dől el, hogy optimista, vagy pesszimista vagy, hogy van-e jövőképed, például el tudod-e képzelni, mi lesz veled 10 év múlva? Van-e olyan szárnyaló fantáziád, hogy bátran tudd elképzelni, hogy mi lesz majd veled, előre tudsz-e tekinteni. Amikor hagyod magad szomorúságban, amikor letargiába süllyedsz, és odaadod a gondolataidat annak, hogy borzalmas, ami történt, nagyon nehéz, és

én már nem bírom tovább, akkor a szervezetemben automatikusan beindul egy hormonális folyamat, ami először az immunrendszeredet támadja. És azt üzened az immunkatonáidnak, hogy föladom, nincs rád szükség. És akkor az immunkatonák olyan módon válnak passzívvá és tehetetlenné, mint amilyen passzív és tehetetlen állapotban érzed magad. Tehát amikor mi így beleengedjük magunkat a nekihúzásba, akkor lényegében önpusztító folyamatokat gerjesztünk magunkban. Hogy az optimizmus illetve a pesszimizmus mit csinál az emberrel, azt Peterson és Bossion szerzőpár Harvard-i kísérlete is igazolja. Az egyetemen egy egész évfolyamot kezdtek el tesztelni úgy, hogy hosszú évtizedeken át 5 évente nézték az egészségi állapotukat. Volt köztük egy igazán optimista és egy igazán pesszimista (akik inkább hajlamosak gondterheltek lenni, akik a múltba néznek, a múltba is mindig a rosszakat veszik észre, ezért félnek és nem mernek előre tekinteni) csoport. 40 éves korukig nem volt még szignifikáns különbség a két csoport egészségi állapota között. 45 éves korra viszont kinyílt az olló. A pesszimisták közül sokan már nem éltek, a szív és keringési panaszok, a daganatos betegségek, a függési betegségek és a depresszió szignifikánsan bizonyíthatóan magasabb számban fordult elő közöttük, mint az optimisták között.

A 40 éves kor az élet dele, közepe, akkor vagyunk a csúcson. Ma már a pszichológia kitüntetett módon foglalkozik az életközépi krízissel. Az említett kísérlet azt is megmutatja, hogy az életközépi krízist komolyan kell vennünk, a második féldő indulásakor van egy olyan lelki kötelező történés is, amit nem tudunk elkerülni. Egyszer csak befutnak azok a gondolatok, hogy mit értem el, mi dolgom az életben, mit tudok még elérni, még mi után kapaszkodjak, mire volna szükségem az életben. Fontos annak a felelősségét magunkban tudatosítanunk, hogy hogyan őrizhetjük meg az egészségünket. Ne adjuk át magunk annak a szomorúságnak, annak a nagyon rossz ruminatív állapotnak, amikor ez a kérdező, aggodalmaskodó gondolkodás állandóan pusztító hormonális folyamatokkal terheli és bombázza a szervezetet.

Maslow az a híres pszichológus, aki egyébként élénk tárta, hogy milyen szükségletei vannak az embernek bárhol is él, és bármilyen kultúrával is rendelkezik, rávilágított arra, és tudományosan is igazolta, hogy nem csak fiziológiai szükségleteink vannak. Egy minimális létfeltétel természetesen szükséglet, a boldogságpszichológia szerint ez a létminimum 120 százaléka. Ezen alapszükségletünk, utána jön a biztonságsszükséglet, ami annyit jelent, hogy biztos ponton állsz a világban, van valakid, valami, ami a tied, a te kis világod, a te kis otthonod, a te gyökéreted, megtartó erőd. Ezt követi a szeretetszükséglet. Angyal András pszichológus szükségletsségi szükségletnek nevezte, hogy terád és csak terád van szükségem, és nem vagy felcserélhető és pótolható mással. És ha te nem volnál, akkor megállna az élet, és ki is fejezi ezt. És ezek az érzések: a kötődés, hogy fontosak vagyunk valaki számára, és hogy nekünk is vannak személyes fontosságaink és szeretetkapcsolat köt össze, ez mindannyiunknak alapvető szükséglete. A szeretetszükséglet is úgy működik, hogy még biokémiai szinteken is életerőt ad és az életet erősíti. A szeretet után jön a tiszt-

telet, a megbecsülés, az emberi méltóság, hogy egymással olyan tisztelettel kapcsolatban legyünk. A másik ember lehet más véleményen, de attól függetlenül, hogy mi van a fejében a világról, más véleménnyel van róla, az ő személye sérthetetlen kell, hogy legyen, és tiszteletet érdemel. Mikor emberi tiszteletéről, mint alapszükségletéről, emberi méltóságról beszélünk, akkor pont arról van szó, hogy megbecsüljük egymásban azt, hogy az univerzum páratlan csillagai vagyunk. Az emberi szükségletek csúcán pedig az önmegvalósítás áll. Csakhogy ezt a fogalmat rosszul fordították le. Maslow nem önmegvalósításról beszélt, hanem önaktualizációról. Az önmegvalósítás fogalomból hiányzik az önaktualizációnak az a fajta etikája, ami az egymást tisztelő, egymást segítő és kibontakozásban segítő oldalát mutatja meg. Mert az önaktualizáció arról szól, hogy benned van valami potenciál. Aktualizáljuk azt, ami van benned, ami a te tehetséged, amitől te páratlanul egyedi vagy. Ezáltal megkapod tőlem a lehetőséget, hogy megmutasd: benned mi van. És ez még csak nem is kizárólag humánspecifikum. Csányi Vilmos etológus például azt mondja: „*Kölcsönös egymásra utaltság törvénye az élettörvény*”. Tehát „*Hiába fűröszted önmagadban, / Csak másban moshatod meg arcodat.*” (József Attila)

A tudomány igazolta, hogy nincs született pesszimista, 6–12 hónapos kor közötti időszakban vésődik be kitörölhetetlenül mélyen az az idegrendszeri minta, hogy úgy lásd a világot, hogy úgy szemléld, gondolkodj róla, hogy te optimista tudj lenni. Ehhez a következők kellene: az apa adjon az anyának biztonságot, így a mama nem szorong annyira. Ha az anya nyugodt és szeretettel, békés és biztonságban érzi magát, akkor ennek megfelelő érzelmekkel tud a babához viszonyulni, amit a baba a szemén keresztül úgy fogad be, hogy az agyunkban vannak ún. tükröneuronok. Ezek letükrözik, leképezik a mosolygó, derűs anyát. Az üzenet így nem az, hogy borzalmas ez az élet, csupa idegesség, kibíratatlan, hanem hogy valami nagyon jó dolog. Bebizonyította a tudomány, hogy azt az érzést, hogy jogos, hogy élünk; jogunk van a boldogsághoz; bízunk önmagunkban, nagyon erősen megalapozza, hogy mennyi ez a bizonyos pozitív leképezés, beültetés, amit a baba visszazugároz. Lehet önbizalmam, hogy én egy szeretnivaló ember vagyok, és majd fognak is engem szeretni, én is tudok szeretni, ez a fajta önbizalom és biztonság, mely ilyen korai leképeződés nyomán jön létre. Tehát az optimizmus, pesszimizmus nem velünk született, hanem attól a szülőtől tanuljuk el, akivel a legintenzívebb érzelmi kapcsolatban voltunk, és ennek kitüntetett, szenzitív periódusai vannak.

Most biztosan sokan úgy reagálnak erre magukban: „*hogyha egyszer én pesszimista vagyok, azzá váltam 6–12 hónapos korban, akkor én már nem tudok optimistává válni.*” Csakhogy a pszichológia azt üzeni, hogy van módszer, amivel ezt meg lehet valósítani. Azzal lehet elkezdeni, hogy abbahagyjuk az ún. szellemi környezetszennyezést, vagyis hogy nem fogom a siralmaimat és a kétségbeesett és bánatos arcomat behordani a munkahelyemre, meg a családomban sem azt üzenem mindenkinek, hogy ez az egész élet siralom völgye. Így érzelmi leolvasás útján nem ez az üzenet jut el tőlem a másik ember lelkiállapotába. És akkor azt mondja az optimizmusra átnevelő pszichológia első tétele, hogy szövetkeznünk kell, mert egyedül nem megy.

Például családban, közösségben, munkahelyen lehet ezt a szövetséget megkötni. El kell döntöttük, hogy nem lesz szellemi környezetszennyezés, nem vágunk bús képet és mosolyizmainkat működtetjük.. (A mosolyizom működtetése esetén 30 másodpercen belül az örömközpont izgalmi állapotba kerül, és mivel automatizmusok indulnak be, megy a parancs az immunrendszerhez, hogy tessék dolgozni, mert vidámak vagyunk, és megy az endorfin termelésre is a parancs.) A szövetkezők vesznek egy perselyt, és megállapodnak abban, hogy esetenként mennyi pénzt dob be az, aki lelki környezetszennyezést hajt végre. Csakhogy az is káros, ha nincs kibeszélve, és nem adhatod ki lelki környezetszennyezés útján sem az így beléd rekedt sok keserőséget és panaszt. Erre dolgozták ki a következő lépést: egész héten listázzad, hogy milyen szörnyűség történik veled. Fontos, hogy az érzelmi, indulati töltésekkel együtt írd le a sérelmeidet, indulataidat, keserűségedet. Kutatási eredmények igazolják, hogy ha leírjuk, ami frissen történik velünk, akkor ezzel jelentős mértékét már ki is szellőztetjük a hormonálisan leáramló rosszindulatú feszültségeket. Ezt nevezzük objektívizációnak. (Azzal, hogy leírjuk, rögzítjük: kihozzuk az érzelmi agyból, ami időtlen, és betesszük az időbe.) Szövetkezz valaki külső (nem családon belüli) bizalmi személlyel, akivel hetente egyszer leülsz egy óra hosszára. Fél óra a tied, a másik fél óra a társadé, és mindketten a saját listátookról kibeszéletek a sérelmeiteket, indulataitokat. Fontos, hogy mindkettőtöknek fél-fél óra ideje legyen rá. (Ami a feszültségből még ezután marad, az már nem betegít meg.) Másik lényeges dolog: nincs tanácsadás, az egyik fél beszél, a másik pedig figyel és meghallgat! Mikor a másik beszél és te hallgatsz, akkor a te tudatod – mivel nem keresel gondolatokat, hogy mit mondjal neki, tehát csakis a társadra figyelsz – kiüresedik, és befogadod, amit a partner mond. Akkor a te idegrendszeredben kialakult állapot pozitív és nyugalmi üzeneteket áraszt nonverbálisan. Fontos a szemkontaktus is. Ha rátekintesz a másikra, olyan mintha megsimogatnád, mintha megvigasztalnád. A bizalmat a kölcsönösség is biztosítja, a titoktartás eleve biztosított, mert ha te kibeszéled őt, akkor ő is elmond téged A végén a konklúzió az lehet: *„Nézd, velem sincs minden rendben, veled sincs minden rendben, és ez így van rendben.”* Három hónapos követéses vizsgálatokkal azt igazolták, hogy ahol ezt a rendszert működtetik, ott megváltozik az atmoszféra, új kommunikációs témák ütik fel a fejüket, megjelenik a derű, a vicc, a humor, a nevetés. A nevetés is vitalitás generátor, ami azt jelenti, hogy amikor elkezdesz hahotázni, nevetés közben feszültség távozik el a szervezetedből, mivel endorfin termelést indít. A többiek ezt átveszik tükörneuronjaikkal. Így megindul egy pozitív fertőzés, így tudjuk egymást derűs és másfajta szemléletű emberré alakítani. Az optimista ember sokkal inkább derűs, sokkal inkább mosolyog, nevet, és tanuljuk meg, hogy egymást is hozzuk ilyen lelki helyzetbe. Az optimizmus-témát a következőkkel zárta a professzor asszony: *„nem tudom, hogy mennyire ért el a szívetekhez, hogy felelősek vagyunk azért, hogy milyen az attitűdünk, milyen a jövőképünk, milyen az életünkhöz való viszony. Hát kösd föl a reménység szárnyait, ha eddig nem volt szárnyad. Segítsük egymást, hogy legyenek ilyen szárnyaink. És írd meg a 10 éves élettervedet. Hogy merek ilyeneket mondani?”* Kifejtette, hogy konk-

rét kísérletek bizonyítják, hogy ezek hozzásegítenek ahhoz, hogy jól érezd magad a bőrödben. A beállítódás pszichológiájának használd azt a tudományosan igazolt összefüggését, hogy ha te beteszed a gondolatot a fejedbe, a gondolatnak megfelelő érzelmi állapotnak a hormonjai parancsoló erővel mennek oda izmaidhoz és testedhez, és a gondolat, amit így bepakoltál, megvalósulási utat keres magának, azt üzeni a szemednek, hogy vegye észre azt, amit a gondolat üzen. Azt üzeni az izmaidnak, hogy valósítsa meg. Próbáld ki, hogy kell ezt csinálni. Az érzelmi agyunk a kulcs. Az érzelmi agy nem szereti a kifelé figyelést, csak azt, hogy vele törődjél. Ha befele figyelsz, 30 másodperc alatt már benn vagy a jobb agyfélteke kedvenc állapotában. Reggel, mikor fölébredsz, ne nyisd ki a szemed, akkor még a jobb agyfélteke aktív állapotban van. És üzend meg szépen, hogy valami jó történik, csak pozitív üzeneteket rakjál be. Ha egyszer útjára engedted az üzenetet, akkor a test keresi, hogy hol van az a jó, amit te ígérté neki. Ennyire szolgál a test.

A második téma az altruizmus volt, ami a talpon maradásnak szintén fontos vitális tényezője. Valamennyiünkben, az emlős világban is, genetikailag programozott, hogy nem hagyható magára a bajban lévő, védeni kell a fajtársat. Nemrég a Nyugati pályaudvar előtt fényes nappal agyonverték egy asszonyt, és senki nem segített. Senki nem ment oda, hogy szóljon, hogy leállítsa, hogy rendőrt hívjon. Kétségbe esünk és kérdezzük, hol van a programozott altruizmus? Vagyis az, hogy védjük egymást és biztosítjuk egymás egészségét, egyáltalán életben maradását.

Majd az egészségpszichológiának az altruizmussal kapcsolatos felfedezéseiről szolt dr. Bagdy Emőke. Nagy döbbenetet keltett, amikor kiderítették: aki önzetlen szolgálatot tud tenni a másikért, és ezt élteti is magában, az vitalitás generátor funkcióval rendelkezik, és nemcsak a másikkal teszi a jót, hanem ezzel együtt saját immunrendszerével is. Egy kísérletben nyálmintát vettek egyetemi hallgatótól Kalkuttai Teréz anya jótéteményeiről szóló film megnézése előtt és után. (A nyálban olyan immunoglobulin van, ami mutatja az immunrendszer általános állapotát.) S bár a résztvevők hetvenegy százaléka nem volt elragadtatva a film megnézése után attól, hogy a mi korunkban valaki olyan szent életű, mint Teréz anya, mégis a nyálmintában náluk is emelkedett az immunoglobulin szint. Tehát még a másik jótéteményének a látása által is jobb állapotba kerül az immunrendszer. Hogyha én jó vagyok a másikkal, ha én adok neki valamit, ami neki jó, és neki hasznára van, akkor megkapom azt a jutalmat, hogy az immunrendszerem jobb állapotba kerül.

Az előadás utolsó témája a következő volt: mit jelent az, hogy egészségvédő a spiritualitás? Valójában a spiritualitás azt jelenti, mint a transzperszonális. Az, ha én a saját személyemen és érdekháromon túllépve terád irányulok, és valamilyen szükségletedben rendelkezésre állok, és adok magamból, adom erőmet, segítségemet, időmet, vagyis maga az altruizmus tette, transzperszonális mozzanat. Ha nem határolod le saját egoisztikus érdekvilágodba magad, hanem azt mondod, hogy vagyok én és vagy te, és mi együtt juthatunk valami olyan helyzetbe, hogy én adok neked transzperszonális, vagyis a személyemből neked, te meg énnekem. Itt kezdődik egy emelkedett szint. Visszautalván a már említett 40 éves kori életközépi

krízisre, amikor fölteszünk magunknak olyan kérdéseket, hogy mi végre élünk, mi az életünk értelme, nos, itt kapcsolódik össze a transzperszonalitás. Az életközépi krízisben a ránk törő gondolat, és annak a pozitív megoldása, vagyis hogy az életem úgy lehet talán értelmes, hogy adok valamit valamimből, valakinek. Maslow a következőt mondja: születéssel és haladsz előre, ez a perszonális tengely. Ahogyan előre halad az életünk, úgy elkezdi egy magas vertikális tengely is kibontakozni, ami az által transzperszonális, hogy nem magaddal törödsz. Attól kezdve, hogy a gyerekeid gondját viseled, már transzperszonális szolgálatot teszel, élteted az emberiséget. Tehát elkezdesz szolgáló életet élni, nem csak a magad javát keresed, a másiktól teszel, és az életed erői a másik szolgálatába állítódnak. Haladsz egy olyan vertikális tengelyen föl, a saját életed vonalán, hogy a perszonális zajlik, vagyis történnek életesemények, és te egyre inkább önreflektív módon ránézel a saját életedre: mi az, amit elértem, és merre akarok még törekedni? Míg a mindennapi élet nagyon leköt, addig még a transzperszonalitásnak ezt a spirituális, tehát fölfelé emelkedő tengelyét nem lehet beindítani. De ahogy még előre a korban, úgy egyre inkább fölfelé haladsz, és rátekintesz a magasból, emelkedettségből a saját életedre. Ez a felülemelkedés lelki mechanizmusa, amikor egy kicsit úgy tekintesz rá a saját életedre, mintha egy idegen élete lenne. És egy bizonyos magaslatról elindul az a programozott folyamat, amit mindannyian végig járunk ezen az életúton, mondja Maslow. Még e gondolatok megszületése előtt 10 évvel az önmegvalósítás csúcspontját tette a szükségletek magaslatára. Azt korigálva mondta: még egy olyan szükséglete van az emberi életnek, ami egy bizonyos életkorban kapcsol be. Ez az öntranszcendencia. Muszáj, hogy válaszolj bizonyos kérdésekre, mert előbb-utóbb elér egy betegség, meghalnak a szüleid... Vagy valami olyan történik, ami miatt válaszolnod kell az olyan kérdésekre, hogy mi van köztük és a halál között. Döbbenetes fölismerések visznek oda, hogy kényszerűen megválaszoljuk a kérdést: mi végre élek, honnan jövök, hová megyek és hová tartozom? Vagyis kötelező ezeken elgondolkoznunk, mert úgyis belevisz a kényszer. Mindannyiunk vágya, hogy ne csak úgy beleéljük a világba, hanem hogy valamit itt tegyünk is. 40 éves kor után kezdődnek el például a nagy adományozások. És nem kell ahhoz valamely valláshoz tartozni, hogy válaszoljunk magunknak az előbb felsorolt kérdésekre. Egy ponton túl már nem tud a tudomány sem segíteni abban, hogy erről a nagy egésztől hogyan gondolkodj. S kialakul a te személyes hited, elképzelésed e végső dolgokról. Tehát nem feltétlenül a vallásosságról van szó. Akinek nincs egyfajta vallási hittételekben megfogalmazott rendszere, amit ha magáévá tesz, akkor határozott a válasza arra, hogy van Isten, van egy legfelső erő; aki nem kötődik semelyik valláshoz, az is érdekes konklúziókra jut, mikor a saját filozófiáját megalkotja. Anélkül viszont nem élhetünk igazán emberhez méltó életet, hogy ne válaszoljunk meg, mit gondolunk ezekről a dolgokról!

Előbb-utóbb eljutunk oda, hogy olyan választ adunk, ami fölötte áll a racionalitásnak, és abban a pillanatban, ahogy a hited válaszolja meg a kérdéseket, és állást foglalsz, akkor már spirituális lény vagy. Önmegvalósítás és öntranszcendencia ere-

dőjeként emelkedsz fel oda, arra a magaslatra – ahogyan Maslow fogalmazott –, ahonnan már szabad a lelked, és a végtelen dimenzióba repülhetsz.

A telomeráz egy olyan enzim, amelyet szakemberek az örökélet enzimjének is szoktak nevezni, éspedig azért, mert nem engedi, hogy előregedjenek a sejtek és pusztuljanak, hanem erőben, egészségben, vagyis ifjan tartja azokat. Ezzel kapcsolatban Salavecz Gyöngyvér és Falus András (genetikus, akadémikus) egyik legújabb kísérletét ismertette a professzor asszony. A kísérlet, amit egyetemi hallgatókkal végeztek, azt igazolta, hogy akik meditálnak, azoknak szignifikánsan magasabb a telomeráz enzimszintjük, mint akik nem meditálnak. Hogy mi az a meditáció? *„Bemegyek a saját belső világomba. Az, hogy mi lesz a belső elfoglaltságnak a feladata, hogy te mit viszel be gondolatba, hogy majd te milyen gondolatokkal vagy képekkel dolgozol, az a meditációnak a módszertani részlete”* – magyarázta az előadó. Majd így folytatta: vagyis azzal, hogy te egy ilyen önmagadról és a világról elmélkedő, belső állapotba időnként bemegy, az örökélet enzimjét, sejtjeidet megifjító és az életet továbbvivő enzimeket termeltetsz a szervezetednek. Így függ össze test és lélek, így függ össze egészség, így függ össze az a szándék, hogy tudatosan, egészségtudatosan használjuk fel az egészségpszichológia üzeneteit, és maradjunk mindannyian talpon és egymásra tekintettel, egymással szövetségben. Mert mindaz, ami érzelmileg pozitív, és ami emberi kapcsolatokat épít, az megtartja az egészségünket, megerősíti a közérzetünket, és segít, hogy jobban érezzük magunkat a bőrünkben.

Majd az előadás végén megjegyezte a pszichológus asszony: A meditációval azonos jótékony biológiai hatásokat kizárólag egyetlen dologgal sikerült igazolni, éspedig ez az ima!

je

LÓCZI TAMÁS

Ugyanazt – jobban

A KRISZTUSI SZEMLÉLET MEGJELENÉSE AZ ISKOLÁBAN

Főtisztelendő Érsek Úr, Püspök Atyák, mélyen tisztelt Miniszter Úr, Rektor Úr, kedves Tanártársak!

Pár hónappal ezelőtt megdöbbentő hír ért bennünket, a miskolci Fráter György Katolikus Gimnázium tanárait: egyik végzős diákunk, Bence fehérvérvérűségben szenved. Mindannyiunkat letaglózott a hír. Első pillanatban azt sem tudtuk, mitévők legyünk. Engedjük-e őt érettségizni így, vagy jobb lenne, ha halasztana. Bence szeretett volna érettségizni, hiszen már túl volt az írásbelin, és lelkileg rákészült élete e próbatételére. Végül levizsgázott ott, az onkológián, ahol az elnökkel együtt szájmaszkban voltunk mindannyian, és nagyon szép eredményt ért el. Bence vizsgája talán azért is sikeredett ilyen szépre, mert nem omlott össze a hír hallatán. Erőt merített valahonnan, ami segített neki egész más szemszögből nézni az eseményeket. Bence kiváló élsportoló, első osztályban játszó futballista. Amikor felfigyelt rá a sajtó, készítettek vele egy riportot a megyei újság számára. Ebben Bence elmesélte, hogy a mérkőzés időpontjában ő máskor a szirmai görögkatolikus templomban szokott lenni, szent liturgián. De most sem hagyta ki a szentmisét; elment egy másik időpontban. Imádkozott családtagjaiért és persze a győzelemért.

Kedves Tanártársak!

Azt hiszem, ez a legnagyobb eredmény világi szempontból, amit el tudunk érni egy egyházi iskolában: az, hogy egy diák tanúságtevő keresztény életre jut, nem szégyelli ezt megvallani a világ és társai előtt, és a sors megpróbáltatásai közepette életre váltja, amit magába szívott.

Mi a katolikus nevelés foglalata?

Ugyanazt – jobban. Azaz a szellemi és testi nevelés, a szakismeretek átadása mellett, a keresztény meggyőződés, életvitel elfogadtatása diákjainkkal. Ennél nagyobb útravalót nem tudunk adni a ránk bízottaknak. Nem érzélgős együttérzésre, hanem szilárd hitbéli tényekre van szükségük, amire építeni lehet egyéni életet, családot és nemzetet.

Lóczy Tamás

Kedves Kollégák!

Úgy érzem, ma két különösen nagy kihívással néznek szembe diákjaink: a szellemi relativizmus kavalkádjával és az erkölcsi ítéletek összemosásával.

A relativizmus mindennek teret enged, mindent megkérdőjelez, és miközben vonzó módon a gondolkodás szabadságát hirdeti, álnokul minden nézetet egy szintre süllyeszt. Talajtalanná, igazodási pont nélkülivé teszi az embert, ahol aztán a hazugság is beadagolható a gyerekeknek, ha az jobban csomagolt. Tanártársaim! Nekünk hirdetnünk kell, hogy létezik abszolút örök Igazság! Olyan Igazság, ami nem attól függ, hogy hányan szavaznak rá, vagy hogy kellemes-e. Olyan igazság, ami nem változhat. Olyan igazság, amit nem kimagyarázni és kilúgozva leráncigálni kell a magunk aljas szintjére, hanem felnőni hozzá.

Engem mindig is nagyon zavart az újszerű dogmatikakönyvekben az, hogy addig-addig boncolgat a szerző egy-egy témát, míg végül már nem is tudom, kinek higgyek. Hol van az a két sor, amiért ha kell, odaadjam az életem?

A keresztény nevelés elleni másik támadás az erkölcsi szabadosság. Ennek keretében a szabadság zászlaja alatt, gyakorlatilag az ember alatti élet terjed, amely ösztönök játékszerévé alacsonyítja Isten képmását, az embert. Összemossa a jót és rosszat, sőt tagadja, hogy egyáltalán létezik bármiféle rossz. Milyen jó, hogy mi, katolikus oktatási intézményekben dolgozó nevelők és oktatók különbséget tehetünk a jó és a rossz között. Értékítéleteink olyan biztonságos keretet adnak a ránk bízottaknak, amelyben igazán önmagukká lehetnek, a szó legnemesebb értelmében. Palánki Ferenc püspök atya mesélte egyszer, hogy egy piarista paptanár temetésén egyik régi diákja is mondott búcsúztatót. És ez a diák úgy fogalmazott: „Már nem tudnám megmondani pontosan, milyen képleteket is tanított nekünk az atya. De hogy ma úgy cselekszem az életemben, ahogyan cselekszem, azt neki köszönhetem”. Azt hiszem ez a nevelés csúcsa.

Nem a saját kútfőnkől forrásznak sem az abszolút, örök Igazság ténye, sem az erkölcsi értékek. A kinyilatkoztatás, azaz az egyház tanítása és a Szentírás az a biztos igazodási pont, ahonnan megismerhetjük azokat.

Higgyétek el kedves kollégák: diákjaink nem csupán azt várják tőlünk, hogy mindig megértsük és elfogadjuk őket, hanem elsősorban stabilitást, amire támaszkodhatnak. A következetességet, kiszámíthatóságot ebben az egyik nap ezt, másnap annak homlokegyenes ellentétét hirdető világban. Ha kell százszor, ezerszer elismételve ugyanazt. Mit tesz az egyház kétezzer éve? Újra és újra elismételteti velünk hitünk igazságait, a Biblia olvasásával.

Főtisztelendő Érsek Úr, kedves Tanártársak!

Szeretnék végül egy-két konkrét esetet megosztani önökkel azokból a szituációkból, amiket megélve éreztem a keresztény oktatás sajátosságait. Egyik matematikatanárunk a gimnáziumban – ma sem tudom, miért – az egyik tanórát azzal kezdte, hogy felírt egy számsort a táblára: $1/2, 1/3, 1/4, \dots$, majd megkérdezett bennünket: „Meddig tart ez a sor?” Azt mondtuk, örökké. Aztán felrajzolta függvény alakjában is, és megkérdezte: „Mikor éri el az a görbe a nullát?” Azt mondtuk a végtelenben (vagy néhányan sohasem). Mire ő: „Hmm. Örökké, végtelen... Gyerekek, itt az Isten.”

Vagy amikor egy kistanár, aki biológiából épp az evolúció folyamatát tanította, miután magára hagyta a szaktanárunk, felült a padra, és azt mondta: „Ez mind nagyon szép, de ugye tudjátok, hogy mindez nem lehet a véletlen műve?”

A Fráter Gimnáziumban én kémiát és hittant tanítok. Hittanórán a végzős, 17–18 éveseket tanítom. Nagyon szeretem ezt a korosztályt, mert már komolyan el lehet velük beszélgetni az élet nagy kérdéseiről. Sokat tanulok tőlük, meghallgatom őket, és mernek is beszélni óráimon. De azt mindig fontosnak tartom, hogy amikor a Bibliát a kezembe veszem, akkor teljes csend legyen. Addig ugyanis legfeljebb csak velem szemben voltak tiszteletlenek, de a Szentírásból maga Isten szól, és ennek hatására megérik és megjegyzik, hogy Valaki nagyobb van itt jelen, aki előtt még az atya is fejet hajt, és tanul tőle.

Bencével kezdtem, aki megértett valamit abból, amit mi keresztény nevelők át szeretnénk adni. Az érte végzett szentmisén azt mondtam: „Elhatároztam, hogy nem leszek szomorú ezen a misén. Nem leszek szomorú, mert mindez nem lenne méltó Bencéhez, aki mindig vidám és mindenkire van egy jó szava. És nem méltó a hitemhez, keresztény meggyőződéshez, amelyben az életé az utolsó szó.” A szentbeszédben kifejtettem: „Nem gondolom, hogy mi most egy beteg emberért imádkozunk. Úgy értem, Bence testét megtámadta ugyan egy nagyon veszélyes kór, de ott belül, az a sokkal fontosabb, ép és egészséges benne. Azt hiszem, sokkal betegebbek azok az emberek odakint a sétálóutcán, akik bár látszólag egészségesek, céltalanul bolyonganak az életben, és vergődnek ösztöneik játékaiként.”

Arra kérem az Urat, az igazi Tanítót, minél több ilyen embert mentsen meg általunk, katolikus nevelők által!

Köszönöm a figyelmet!

(Az Egerben augusztus 28-án rendezett egyházmegyei tanévnyitó szakmai napon elhangzott előadás szerkesztett változata)

A keresztény iskola mibenléte

A katolikus iskolák jelentőségéről szeretnék beszélni. Én kánonjogon végeztem, ezért onnan indulok ki, amit az egyházi törvénykönyvben olvashatunk a katolikus nevelésről és iskolákról, aztán arról beszélek, hogy számomra mit jelent a katolikus iskola, milyen jelentősége van.

Az első, amit az egyházi törvénykönyv megjegyez, hogy mi a katolikus nevelés lényege. Általában a keresztény nevelésen nem pusztán azt értjük, hogy hitoktatjuk a gyerekeket, hanem ez egy folyamatot jelent, aminek a végén érett személyiséggé válnak. Úgy szoktam ezt ábrázolni, hogy amikor egy kicsiny gyerek megszületik, benne van a fogóreflex, hogy minden az enyém, és én, én, én, és az életem magam körül forog, hogy mindent meg akar kóstolni, hogy mindennel egy az a gyermek, majd amikor a nevelés folyamata véget ér, kisimul a tenyere, és oda tudja adni az életét valakinek, vagy valaminek a szolgálatára.

Ez a folyamat a katolikus nevelés. Egy olyan folyamat, aminek a végén nem kívülről, nem törvények által vezérelt valaki lesz, hanem belülről, a lelkiismerete által, a belső törvények szerint. Sokan azt mondják a kereszténységről, nagyon tévesen, hogy elvesz valamit. Tele vagyunk parancsokkal, törvényekkel, ezt se szabad, azt se, ne csináld ezt, ne csináld azt. Van tízparancsolatunk, de a törvényekből nem csak tíz van. Ha megnézzük az Ószövetséget, abban már 613 van, és ebből 365 tiltó parancs, és 248 előíró parancs. Ki győzi ezt betartani? És itt még csak az Ószövetségnél tartunk...

Jézus felszabadítja az embereket, nem elvenni akar, hanem adni, valami többletet. Az egyház a katolikus nevelés eszközének tartja a katolikus iskolát, azt szeretné, hogy valami többletet adjon a fiataloknak. Ha csak ugyanaz a szint, a nívó, mint a többenél, mi értelme van? Ha csak kicseréljük a táblát, hogy ez innentől már katolikus iskola, akkor nem sokat értünk el.

A nevelés lényege az, hogy belülről kormányozott, érett személyiség legyen az illetőből. Ne azt lássa, hogy neki valami tilos, hogy valamit elvesz tőle az Isten. Azt tapasztalja meg, hogy jónak lenni jó. Az Istentől kaptunk törvényeket, parancsokat (az ószövetségi Szentírás egyébként nem is parancsot, hanem a dábár szót használja, ami azt jelenti, hogy szó), tíz szót mond nekünk. Ezt a tíz szót lehetne úgy is mondani, hogy boldogmondás. Boldog az ember, akinek az egy, igaz Isten az istene. Boldog az az ember, aki az Isten nevét hiába nem veszi. Boldog, aki az Úr napját megszenteli.

Palánki Ferenc

A törvényeket azért tartja be valaki, felnőtt, érett, keresztyén személyiségként, mert megtapasztalta az Isten részéről a szeretetet, már a léte is egy szeretet-megnyilvánulás. Az életem, az, hogy vagyok, az Isten első ajándéka számomra. Ezért ezt a szeretetet befogadom és válaszolni szeretnék rá. Szeretem az Istent, ezért az egy, igaz Istent imádom, és nem vagyok bálványimádó. Mégis, látjuk, sokan a horoszkópokat nézik meg először, és mindenkinek van kabalája, ezek mind-mind kis bálványimádások. A lényeg az, hogy az Isten iránti szeretetből tartom be a törvényeket. Belülről vagyok kormányozva.

A papok szentségét úgy hívják: egyházi rend. Ez a szentség bennünk van, belülről tartjuk meg, ha jól csináljuk a papságunkat. Ez látszik kifelé. Nem azért tartjuk be a szabályokat, mert azok előírások, és különben megbüntet az Isten, hanem azért, mert szeretjük Öt. De ugyanilyen szentség a házasság szentsége is. Nem azért tartja be az ember a hűséget, mert jaj, akkor megbüntet az Isten, hanem mert szeret valakit. Annak az embernek ér valamit az igenje, aki nemet tud mondani mindarra, ami ennek az igennek az ellentéte. Innentől lesz az ember belülről kormányozott személyiség. Ha nem azt nézi, mi mindenről kellett lemondania, hanem szeretetből tudja odaadni az életét valakinek, valaminek a szolgálatára.

A katolikus nevelés legfontosabb alanyai a szülők. Azt írja a II. Vatikáni zsinat egyik dokumentuma: a szülők adták az életet gyermekeiknek, ezért az ő súlyos kötelességük azok felnevelése. Őket kell tehát tekinteni az első és legfontosabb nevelőknek. Mi, az egyház, az iskola, partnerei vagyunk a szülőknek. Sajnos, tapasztalhatják a pedagógusok nap, mint nap, hogy a szülők szeretnék rátolni a felelősséget a pedagógusokra, az iskolára, és sokszor kénytelenek is vagyunk átvenni ezt a súlyos feladatot és kötelességet. Az egyháznak is feladata a nevelés, ezért figyelemmel kell lenni ennek során a társadalom igényeire. A magyar nép jövője azon múlik, hogy mi hogyan nevelünk. A magyar nép akkor fog élni, ha mi jól, helyesen élünk. Akkor lesz jó a magyar nemzet.

Amikor elkezdjük szidni ezt az országot – nem tudom, ki olvasta Böjte Csabának most megjelent írását: Megmaradunk? volt a címe, erről beszél –, ha a fiatalok állandóan csak azt hallják, hogy itt, Magyarországon nem lehet élni, ez nem jó hely, innen el kell menni, mert itt nem boldogulhat az ember. Mi nem boldogulni szeretnénk, mi boldogok szeretnénk lenni. Az ember nem attól lesz boldog, ha nagyon gazdag lesz, ha nagyon kényelmesen fog lakni és élni, hanem attól, ha tud szeretni és mások szeretetét elfogadni. A nevelésnek ez a lényege, hogy olyan személyiséggé neveljük a gyermeket, aki képes a szeretetre, és képes elfogadni mások szeretetét.

A fiatalok fizikai, szellemi, erkölcsi képességeinek, felelősségérzetének harmonikus kibontakoztatása és felkészítése a társadalmi életben való tevékenységre, a szabadságok használatára, ez mind-mind a nevelés része. A szabadság nem azt jelenti, hogy azt csinálom, amit akarok. Nem azt, hogy nem számolok a következményekkel. A szabadság megélése éppen az, hogy számolok a cselekedeteim következményeivel. A szabadság mellé mindig oda kell tenni a felelősséget is. A felelősség nélküli cselekedetek tönkreteszik az emberek életét. Erre nem kell túl sok példát hozni.

A katolikus iskola a jog szerint az, amit az illetékes egyházi hatóság, vagy hivatalos

egyházi jogi személy igazgat, vagy ilyennek okirattal elismer. Több jogi dolgot már nem mondok, és arról sem beszélek, kiknek van joguk katolikus iskolák alapítására, és azt is tudjuk, hogy az egyházmegye, vagy az általa megbízott valakinek van joga, hogy felügyelje a vallási oktatást és nevelést. Hazánkban egy ilyen szervezet van, a KPSZTI.

A katolikus iskola lényege. Abból szeretnék kiindulni, hogy a mai, modern társadalomban kínosan vigyáznak arra, hogy az iskola, ami nem felekezeti, legyen semleges. Mit jelent ez? Már az elnevezésben is logikai hibákat látok. Mi az, hogy semleges? Semleges nemű lények járnak ide, akiket a gender-ideológia hirdet? Vagy azt jelenti, hogy nemzetiségi szempontból semleges? Én attól félek, azt jelenti, hogy Istentől semleges. Tőle független. És ha valami Istentől független, az nem kérdez rá, hogy miért is vagyunk? Az ember alapkérdése, hogy miért élek? Amikor felteszi ezt a kérdést – a katekizmus első kérdése ezt így fogalmazza meg; mi végre vagyunk a világon? –, hogy van-e értelme egyáltalán, hogy élek, akkor fel kell tenni azt a kérdést is, hogy kiért élek? Egy idő után rájövünk, nem is az a lényeg, miért élünk, hanem hogy kiért? Vagy kikért kell nekem élnem, és hogy van-e nekem dolgom a világban? Miért születtem? A lét végső kérdéseire igenis reflektálni kell. A semleges iskola éppen ebben semleges, hogy nem teszi fel ezt a kérdést.

A tegnapi ünnep kapcsán állandóan azt hallottuk, hogy szabadság, szabadság, hogy törekedni kell a szabadságra, ezért harcolni kell és az életünket is oda kell adni. De mi az, hogy szabadság? Az, hogy mindent megtehetek, amit akarok? Ezt eleve nem tehetem meg. Például, én két helyen szeretnék lenni egyszerre. Ezt hiába akarom, nem tehetem meg. Sorolhatnám, mi mindent nem tehetek meg. A szabadságomban a léteimből fakadóan korlátozva vagyok. Térben és időben itt kell lennem, egy helyen, nem lehetek máshol.

Mit jelent a szabadság? Azt, hogy függetlenek vagyunk másoktól? Azt, hogy mi mondhatjuk meg, egy közösség, hogyan akarunk élni? De akkor fel kell tenni a kérdést, megismertük az igazságot? Mert az igazság szerint kellene a közösség életét szabályozni, és vezetni, irányítani. Mennyire ragaszkodunk az igazsághoz? Nagyon sokan mondják, nekem van igazam! A világtörténelemben nagyon sokan mondták, de azt, hogy én vagyok az igazság, csak egyetlen ember mondta, Jézus Krisztus. Ő az igazság.

Az igazság nem népszavazás eredménye. Amiért nagyon sokan azt mondják a Parlamentben, hogy szabad abortálni, attól az még bűn, gyilkosság. Önmagában nagyon fontos érték, hogy függetlenek legyünk, csak nem mindegy az, hogyan élünk ezzel a szabadsággal.

Nagy dolog volt '56. De én azt érzem, hogy azoknak az eseményeknek a jelentősége az volt, hogy nem akarunk tovább olyan világban élni, melyben az emberi méltóságunkat sárba tiporják. Az emberi méltóságnak pedig az az alapja, hogy Isten teremtményei vagyunk. Ha nagyon sarkítva akarok fogalmazni, '56-nak az volt a jelentősége, hogy az emberek nem akartak tovább Isten nélküli világban élni. Mert az ilyen világ a gyűlöletre épül. Nemrég láttam a II. János Pálról szóló filmet, Az ember, aki pápa lett. Kimondja azt az alapigazságot, hogy a gyűlölet csak formát vált. Ha a gyűlöletet megéli valaki, egy elnyomó rendszert, és az ellen gyűlölettel

lépünk fel, akkor az összeomlik, és visszajön egy másik formában. A 20. században történelmi tapasztalat van erről. De ha szeretettel állunk szembe a gyűlölettel, akkor le tudjuk győzni, mert a szabadság benne van az ember szívében, szabadon dönt a jó mellett és hűségesen kitart, még akkor is, ha üldözik. Jézus erről beszél, amikor azt mondja, hogy boldogok azok, akik üldözést szenvednek az igazságért. Hogy lehet valaki boldog, amikor üldözik? Csak úgy, ha valami többre van nyitva. A szíve ki van nyitva egy nagyobb értékre, mégpedig a szeretetre, és ez a szeretet önmaga fölé emeli ezt az embert.

A semleges iskola tehát azt jelenti, hogy Istentől semleges. Ha az iskola lemond arról, hogy keresse a lét értelmét, hogy miért is vagyunk, akkor megtagadja saját magát, lényegének létét. A kommunizmusban legalább azt mondták, hogy nincs Isten. Most azt mondják, ne foglalkozzunk vele, hogy van-e vagy nincs. Ez talán még rosszabb, ezzel nem lehet vitatkozni. Azt mondják, hogy mit érdekel minket, van-e, vagy nincs. Az lenne a becsületes ateizmus, ha lehetne ezt mondani, kár, hogy nincs Isten. Mert olyan jó volna, ha lenne, akkor lenne örökéletem. Mert úgy vagyunk teremtve, hogy minden ember vágyakozik arra, hogy ne kelljen meghalni. Hogy ne haljon meg az édesanyám, az édesapám, a gyerekem. Olyan sok szörnyű betegség van, és vágyakozunk arra, hogy élni szeretnénk. Örökké szeretnénk élni, mert élni jó. Amikor erre vágyakozunk, akkor ez a vágy mutatja, hogy ez bennünk van, nem mi találtuk ki. Az ember önmagán túl tud mutatni. Az evilági létén túl tud mutatni az ember, felül tudja múlni saját magát.

Igenis, van Isten, erre az ember a természetes ész fényével rájöhet. Azt mondja Szent Pál apostol a Rómaiakhoz írt levél 1,20. versében, hogy ami Istentől láthatatlan, isteni mivolta, a világ teremtése óta értelemmel felismerhető. Arra, hogy van Isten, rájöhet az ember. Megnézi a világot, ezt a csodaszép rendezettséget, milyen fantasztikusan működik, hogy a fekete földből egy gyönyörű, színes virág nő ki. Honnan tudja az a virág, hogy neki ilyen színűnek kell lenni? Ha végigmegyünk az erdőn – szombaton kint voltunk néhányan a szentléleki kolostorromnál –, valami csodálatos, milyen színek vannak. És honnan tudja, hogy október közepén neki így kell kinéznie... Az ember áll és csodálkozik, és azt mondja, micsoda gazdagság. Nincs két egyforma levél. Erről ír Szent Pál apostol a Római levél 11,33-ban, hogy mekkora a mélysége, a gazdagsága az Isten bölcsességének, tudásának és igazságosságának. Hogy a világ milyen fantasztikusan magában hordja ezt a rendezettséget. Sokkal nagyobb alázattal kellene nekünk ezt figyelni, és észrevenni ezeket. Azt hiszem, hogy a pedagógusoknak egyik nagy feladata az, hogy segítsék a gyerekeket rácsodálkozni a világra, hogy milyen szép.

Szent Ferencről mondják, hogy a természet védőszentje, és az ünnepén tartják az állatok világnapját. Ez engem dühít, hogy az állatokat ünnepeljük, persze kell, hogy védjük őket, védjük a természetet, de Szent Ferenc nem az állatokat és a természetet szerette, hanem az Istent, minden létezőben. Mi tudjunk rácsodálkozni, hogy a létezés milyen nagy csoda. Hogy nem csak mi létezők. Úgy mondják ezt, hogy a sub humanus, az ember alatti létező a létezésben társunk. De nem szabad fölé emelni az

embernek és nem szabad lenézni a létezését, mert az Isten akarta, hogy legyenek, és tudnunk kell rácsodálkoznunk.

Egyre több nagy tudós döbben rá arra, hogy Isten nélkül mindez lehetetlen. Amikor 1877-ben Max Planck felvételizett a berlini egyetemre, azt mondták neki, hogy meg kell tanulni a fizikát, de már minden törvényét ismernek, feltalálták. Nem kell újakat kutatni, nem érdemes. Ha jól tudom, 1900-ban megalkotta a Planck-féle törvényt. Ez egy kicsit nagyobb alázatra sürget minket, hogy milyen keveset tudunk a világról, a törvényszerűségeiről, milyen keveset az emberi lélek világáról, milyen keveset az Isten világáról.

Tudjunk rácsodálkoznunk a szépségre, megtanítani a gyerekeket arra – és ez a nevelés része, a katolikus nevelésé is –, hogy tegyük szebbé a környezetünket, mert felelősek vagyunk az ember alatti létezőkért. Szent Ferenc egyik életrajzában olvastam, hogy mennek Leó testvérrel az úton, rájuk esteledik, és Ferenc látja, hogy egy hullócsillag leesik. Nem az jut eszébe, hogy kívánjon valamit, hogy szerencséje legyen. Szent Ferenc elgondolkodott, és azt mondta: látod, Leó testvér, Isten szeméről lehullott egy könnycsepp. Uram, hát te is sírsz, vajon miért? Biztosan megint miattunk. – Így rácsodálkoznunk a természetre, hogy minden létező Isten kezemunkáját hordozza magán. Ha így tudnánk nézni a világra, és ezt meg tudnánk mutatni a gyerekeknek. Még egy nem felekezeti iskolában is, ahol legalább a szünetben oda lehet menni a gyerekekhez, bizonyos kérdéseket fel lehet tenni, mert a tanárnak joga és kötelessége elmondani az ő „világnézetét”, ahogyan ő néz a világra, ahogyan az Isten szemével próbál látni és nézni, nemcsak erre a világra, hanem az embertársára is. Aki az emberségben társunk. Sokszor „hatósági szemlélet” uralkodik erről, hogy mi az, ami hasznos, azt felhasználom, ami nem, azt elejtem, arra nincs szükségem. Így vagyunk embertársainkkal is nagyon sokszor: nincs rá szükségem... Hogyan kezelem, ha valaki megbánt? Nincs rá szükségem..., ezért úgy tekintem, mintha nem is létezne. Legközelebb, ha találkozunk, nem köszönök neki. Miért nem köszönök? Mert olybá vettem, hogy nem is létezik.

Jézus hogyan mondja, milyen lépcsői vannak a testvéri feddésnek? Az első: fedd meg négy szemközt. Utána keress egy közvetítőt, egy hiteles személyiséget, próbáljon köztettek békét teremteni. Aztán vidd oda a közösség elé, és ha arra sem hallgat, akkor tekintsd úgy, mintha pogány lenne. Mi meg úgy tekintünk egymásra, mint menthetetlen esetre. Jézusnál nincs menthetetlen. Ő hogyan néz egy Zakeusra, aki mint éretlen gyümölcs, lógott fenn a fán, hogyan nézett Mátéra, aki Léviként ott ült a vámaszturnál? Az evangélium úgy írja le, Jézus jött, és látott egy embert ülni a vámnál. Végre emberszámba vette őt valaki. Ezt kellene megtanítani a gyerekeknek. Itt kezdődik talán a katolikum. A gyermekek sokszor úgy vannak az iskolában, mint egy versenystállóban, milyen eredményt tudnak felmutatni. Ha valaki sok tudást össze tud gyűjteni, akkor sikeres valaki lesz, lehetősége lesz az „önmegvalósításra”. (Csak zárójelben jegyzem meg, hogy az összes diktátor megvalósította önmagát.) Mi nem ezt szeretnénk, hanem azt, hogy egy olyan érett személyiséggé legyen, aki tud másokért élni. Abban megtalálja a boldogságát. Nem az a boldog, akinek sok élvezetben, gazdagságban van része, hanem az, aki tud szeretni. Aki tud közösségben együtt élni.

A közösségnek nagyon fontos szerepe van. Mi közösségben és közösségre nevelünk. Mit jelent ez? Azt, hogy én ugyan önző vagyok és körülöttem forog a világ, de megtanulom, hogy nem csak én vagyok, hanem figyelembe kell vennem a mások érdekeit is, így is mondhatom, a „testvéremnek” az érdekeit. Ha képes vagyok rá, hogy figyelek a másokra, hogy nem akarok neki fájdalmat okozni, nem akarok átgázolni rajta, hanem fontos nekem.

Érdekes könyvet olvastam, A kiteszített címe. A kanadai indiánokhoz ment egy misszionárius, taníttatta az indián gyerekeket. Azt mondta, feltesz egy kérdést, aki tudja a helyes választ, kap jutalmat. A gyerekek összedugták a fejüket, megbeszéltek a megoldást és egyszerre kiáltották ki. Nem tudták volna elviselni, hogy valaki közülük jutalmat kap, de ezzel elveszíti a többiek közösségét. Nekik fontosabb volt, hogy együtt kapjanak jutalmat. Persze fontos, jó a verseny, mert megedzi az embert, de meg kell tanulni azt is, hogy a másik nem ellenség, csak ellenfél.

Én nagyon szeretek focizni, igazolt játékos voltam, még papként is játszottam hat évig, a legalacsonyabb osztályban, falusi csapatok között. Mindig jó hangulat volt a meccseinken, az én csapatomban fél év után nem káromkodtak a játékosok, jó barátai lettünk egymásnak. Jó „csapat” lettünk, jó közösség. A másikat nem ellenfélnek tekintettük, megtanultuk őket is tisztelni. Nem átgázolni akarunk rajtuk, mindenáron megalázni és legyőzni. Sőt, megtanultunk veszíteni is, mert azt is tudni kell. Az életben nem minden úgy van, ahogyan szeretném, ahogy elképzeltem. A katolikus iskolának tehát az a lényege, hogy ami titkon benne van a gyermekekben, a jóra való hajlamot, készséget, azt kibontakoztassa. Tertullianus azt mondja, hogy anima naturaliter christiana – az ember természetéből adódóan keresztény. Erre példa az indián gyerekek közössége, akik még nem is hallottak Krisztusról, mégis megélték a közösséget, a szeretetet.

Az is teológiai alapelv, hogy a természetfölötti, a kegyelem, a természetesre épít. Úgy nem lehet valaki jó keresztény, ha nem jó ember. Először jó emberré kell lenni, tehát az emberi jóságra kell nevelni. Közösségben és közösségre nevelünk, és elviseljük, sőt támogatjuk a gyerekek egyéni nevelését. Támogatjuk, hogy ha valaki valamilyen jó, különbözik a többitől, valamilyen értéket, talentumot hordoz, abban segítünk neki kibontakoztatni. A katolikus iskolákat általában úgy szokták ábrázolni filmekben, könyvekben, mint az Iskola a határon regényben, hogy szögletes, olyan mint a görög mitológiában Prokrusztész, aki úgy rabolta ki az utasokat, hogy lefektette őket az ágyára. Ha áldozata nagy termetű volt és kilógott az ágyból, akkor levágott belőle, hogy éppen beleférjen. Ha alacsony volt, akkor addig nyújtotta, míg az ágygal azonos hosszúságú nem lett. Thészeusz úgy ölte meg őt, ahogy ő már nagyon sok embert megölt. Mi nem ilyenek vagyunk, hogy levágjuk azt, ami kilóg.

Közösségben és közösségre nevelünk, mégis a gyermekeket a talentumaiknak megfelelően számon kérjük. Azt mondjuk, tőled többet várok. Ilyet szabad, sőt kell is mondani. Az iskolák története összefügg a kultusszal is. Látjuk, hogy a kultúra, a kultusz, a műveltség és az Isten-tisztelet ott van egymás mellett. Az istentisztelethez mindig hozzátartozik a tanítás. A templom mellett ott van az iskola. „Ne hagyjátok a

templomot és az iskolát”. Az iskolában a gyerekek a műveltség mellett megtanulják, hogyan kell ünnepelni. Hogyan kell élni, hogyan kell jól érezni magunkat. Meg kell tanítani őket arra, hogyan kell viselkedni bizonyos helyzetekben és hogyan kell a világnag egy darabját Istennek ajánlani és neki ajándékozni.

Hogyan viselkedjünk a szentmisén? Bejön valaki, körülnéz, hoz egy videókamerát. Ő ide dolgozni jön, tehát bejön farmerben. De nemcsak a szentmisére, hanem az október 23-i ünnepségre is eljön, felvenni az ünnepséget, pólóban és farmerben. Ha már ünnep van, látszódjon azon is, aki odajön. Meg kell tanítani a gyermekeket, hogy bizonyos helyzetekben hogyan kell viselkedni.

A gyermek a korának megfelelően szembesüljön az élet, a halál, a kapcsolatok, a köteleességek, a felelősség kérdéseivel, s mindehhez mi szilárd erkölcsi elveket adunk, amelyek a hitünkéből fakadnak.

A pedagógusnak mesterré kell lennie. Akkor lesz az, ha a szaktantárgyát be tudja építeni az egészbe. Mi azt mondjuk: katolikus, azaz teljesség szerinti. Nemcsak egy részt akarunk megtanítani, hanem a teljességet. Ez az a többlet, amit mi tudunk. Akkor lesz valaki mester, ha tudja, ő is tanítvány. Erre szoktuk mondani, akkor lesz valaki jó pásztor, ha jó bárány is. Ha odafigyel arra, hogy neki is mindig tanulni kell, ha tudja, ő is tanul mindenkitől.

Yehudi Menuhin, a híres hegedűművész mondta, hogy én mindenkinek tanítványa akarok lenni, önmagamnak pedig mestere. Mindenkitől tanulhatunk, önmagunkat pedig nevelnünk kell. Hat évig dolgoztam a papnevelésben. Minden évben azzal kezdtem a növendékek tanítását: úgyszólván tudom, hogy nem adjátok ki a nevelést a keztekből. Biztatlak benneteket, hogy ne is adjátok ki. Neveljétek magatokat. Ehhez mi adunk szempontokat, ezeket fogadjátok meg, és ezek szerint kezdjétek magatokat nevelni. A tanár az által tanít, ahogy megoszt valamit magából a diákkal.

A helyzetmegoldó-képességről, az empátia-, a szeretetkészségről is beszéljünk. Kővári Imre atya, piarista, nem régen halt meg. Bábel Balázsnak volt az osztályfőnöke, aki most a kalocsai érsek. Kémiát és matekot tanított, s az érsek azt mondta a temetésén: egyetlen kémiai képletet sem tudnék már felírni, de azt, hogy milyen helyzetben Kővári atya hogyan, miként viselkedne, mit mondana, azt mindig, minden helyzetben tudom. Mert azt megosztotta – tulajdonképpen saját magát osztotta meg – velünk. Ezáltal lett igazán mesterré.

Egy szentírási idézetet szeretnék a végére tenni. A Timóteushoz írt első levél első fejezetének 5. versét: „A tanításnak célja a tiszta szívből, a jó lelkiismeretből és az őszinte hitből fakadó szeretet”. Tiszta szív, jó lelkiismeret, őszinte hit. Ebből fakad az a szeretet, amiért érdemes élni, amit érdemes jól megismerni, és ennek a szabadságával élve tovább adni azoknak, akiket ránk bízott a kegyelem, vagy az élet, vagy a történelem – és az egész mögött ott van az Isten.

(A Vörösmarty Katolikus Általános Iskolában a Keresztény Pedagógiai Műhely keretében október 24-én megtartott előadás szerkesztett változata)

Ne igazodjatok a világhoz!

Amikor megkaptam a felkérést az előadásom megtartására, aminek örömmel teszek eleget és nagy megtiszteltetésnek érzek, eszembe jutott Jancsi és Juliska története. Amikor a gonosz boszorkány azt mondja nekik, hogy üljtek a lapátra, ők úgy válaszoltak, hogy mutassa meg kend, hogyan kell. Most valószínű nekem is meg kell mutatni kicsit hogy, hogyan kell, mit tapasztaltam, tapasztalok szülőként, pedagógusként, lelkészként.

A következő ígerészt választottam előadásomhoz a Róm 12, 2. verséből: *”...és ne igazodjatok a világhoz, hanem változatok meg értelmeteknek a megújulásával,*

hogy megítélhessétek mi az Isten akarata, mi az, ami jó, ami neki tetsző és tökéletes...”

Azt gondolom, hogy nagyon nagy kihívás nem igazodni a világhoz. Hiszen a legegyszerűbb azt csinálni, amit mindenki más tesz. És mégis, egyszerre nagyon nehéz és ugyanakkor nagyon könnyű feladat áll előttünk. Ugyanis egy család mindig egy zárt közösség. Visszaemlékezve: ami nálunk otthon a családban volt, az mind a mai napig megtartó erőt jelent számomra. Egyetlen példát had mondjak: a hetvenes években kisiskolás koromban, mint mindenki más, én is kisdobos és üttörő voltam. Bár nem olyan egyszerű volt ez a dolog, én ott is végeztem a feladatomat, azt, amit kellett. Csak azon csodálkoztam, hogy amikor jött a jutalmazás, nem én mentem Zánkára, hanem valaki más, aki nálam kevésbé volt aktív. Nyilvánvalóan megvolt ennek a családi háttere, otthon el is magyarázták nekem, később meg is értettem, hogy persze mindez azért történt, mert lelkészgyerek nem mehetett Zánkára.

Szoktam mondani a gyülekezetben a fiatal anyukáknak, hogy belegondoltok ti abba, amikor azt mondjátok, hogy nem hozzátok el a templomba gyermekeketek, mert nem neki való, hisz nem kötné le, meg hideg van, meg ezeregy más kifogás, belegondoltok ti abba, hogy közben vizitek magatokkal a Tesco-ba meg az egyéb bevásárló központokba, beleültetitek a koszos bevásárló kocsiba – és az gyereknek való hely?! Még maguk a gyerekek is érzik ezt a visszásságot, hogy valami nincs jól. Hiszen egyszer egy óvodás gyerek lelkendezve mesélte nekem, hogy elveszítették a Tesco-ban a szülei. *„Aztán megtalálták, és vigaszdíjat kaptam”*. Ez a történet azért nagyon érdekes, mert rámutat arra, hogy elveszítjük a gyerekeinket. Lehet, hogy nem a Tesco-ban, de

Hangóné Birtha Melinda

elveszítjük őket, és azt gondoljuk, hogy vigaszdíjakkal helyre tudjuk hozni a tévedésünket. Hogy vigaszdíjakkal meg tudjuk elégíteni őket. A gyerekek nem vigaszdíjakra vágnak igazán, hanem együttlétekre, nem Tesco-s együttlétekre, hanem olyanokra, amelyek gazdagítják a lelküket, tanítják őket, amelyek segítik őket abban, hogy hogyan állják meg a helyüket az életben. Felelősségünk tehát főképpen ebben van.

Tehát mit tehetünk gyermekeinkért? Van, aki azt mondja, hogy mindent meg akarok adni a gyermeknek, mindent. És aztán pár év múlva azt veszi észre, hogy bár mindent meg akar adni, mégis mindent elveszít, elsősorban a gyermekét, kicsúszik a keze közül, mert vigaszdíjakat adott neki csupán, és nem azt, ami igazából szükséges lett volna a számára. Amikor kérdezem az ilyen szülőtől, hogy a hitoktatással hogyan áll, beiratja-e, akkor az szokott a válasz lenni, „*hát igen majd... Megkérdem a gyermekemet, és majd ő eldönti.*” Azt gondolom, hogy ezt nem a gyermeknek kell eldöntenie, hanem nekünk. Mi dönthetjük el, hogy mit akarunk neki adni, hogy mivel akarjuk megajándékozni, mire akarjuk nevelni és segíthetünk abban, hogy ami valóban fontos az életben, azt ő megtanulhassa, megtapasztalhassa, átélhesse. Viszont van, aki azt mondja, hogy én szigorú szülő vagyok és meg akarom nevelni a gyermekemet, szigorú erkölcsi szabályok közé szorítom. Még játszani sem lehet neki úgy, ahogy ő akar, hanem csak úgy, és akkor, ahogy és amikor a szülő engedélyezi. Nyilván megvannak ennek az előnyei is, de a veszélyei is! Ugyanis amikor eljön a kamaszkor, ez a gyermek is lázadni fog! Lázadni fog az is, aki mindent megkap, meg akit jól szerettek, az is. Csakhogy egészen másképpen lehet kezelni a különféle lázadó kamaszokat. A legnagyobb szeretetre éppen akkor van szükségük, amikor lázadnak. Egy szülő azt mondta nekem: „*nem tehetem meg a gyermekemmel szemben, hogy ne adjam meg neki az esélyt és lehetőséget arra, hogy megismerje Jézus Krisztust.*” Ez a szülő jól a szeretete a gyermekét.

A gyerek abból tanul, amit tőlünk lát. Tehát példaképpé kell válnunk a gyermekeink számára. Olyanná, akire felnézhet, akit követendő példának tart. Persze kamaszkorban nem minket fog elsősorban példának választani, jönnek a kritikák is felénk, de amikor kinövi ezt a fajta kritikus korszakát, azt mondja, hogy de igen, én mégis úgy csinálom az életem, úgy rendezem a sorsomat, ahogyan az anyám meg az apám tette, mert helyén vannak a dolgok. Légy példa az Istennel való kapcsolatban! Azt várhatom el a gyerektől, amit magamtól elvárok, nem többet. Mert a gyerek utánoz bennünket, mert a gyerek lát bennünket. Az emberi kapcsolatokat is látja. Van egy kisfilm, ami arról szól, hogy úgy tanul a gyerek, hogy mindent utánoz, hogy mindent úgy tesz, úgy dobja el a kólás poharat, úgy integet ki az autó ablakán, ahogy azt a szülőtől látja. És nagy tévedés és nagy képmutatás az, amikor mi azt mondjuk neki, *Quod licet Iovi, non licet bovi*, vagyis amit szabad Jupiternek, nem szabad azt az ökörnek. Amit mi megteszünk, azt fogja megtenni a gyerek. Amit mi nem teszünk meg, azt ő sem fogja megtenni, mert nem tartja fontosnak, mert látja rajtunk mi az, ami fontos a számunkra. Azt mondják a gyermeklélektannal foglalkozók, hogy az ember személyisége 2 éves koráig kialakul. A legnagyobb felelősség kedves nagyszülők és szülők és leendő szülők, a miénk. Két éves koráig bennünket lát, bennünket fényképez, és tőlünk tanul meg mindent. A legnagyobb dicséret, amit kaptam az egyik hetedik osztályos gyerektől az volt, hogy „*azért*

szeretem a Melinda néni óráit, mert nem könyvszagúak, hanem életszerűek.” Hát ezt várják tőlünk, életszerű tanítást. Látnak bennünket, és ráadásul azt is meglátják, amikor kép-mutatóak vagyunk. Egy nyolcadikos kislány egyszer azzal jött hozzám: nagyon nagyot csalódtam. Miért? – kérdeztem tőle. Mert valaki olyan, akiről a legjobbat feltételeztem, aki példa volt előttem, ez a valaki becsapott engem kép-mutatóvá vált.

Azt gondolom, hogy túlzottan kíméljük a gyermekeinket. Nem tanítjuk meg őket dolgozni. Amikor egy hetedik osztályos csoporttal egy erdei iskolában voltam, meg-rökönödtem, hogy tizenéves kislányok egy bőrdöngnyi sminkkészlettel érkeztek a táborba, de a mosogató szivacsot nem tudták, hogy kell megfogni. Sokszor úgy gon-doljuk, hogy a gyerekeknek sikerélményt kell adni, sikeresnek kell lennie, de nem tanítjuk meg nekik, hogy ezt a sikert csak munkával lehet elérni.

Nagyon fontos a gyermekneveléssel kapcsolatban figyelni Isten parancsára. Isten soha nem hagy bennünket tanács nélkül. Szoktam mondani, amikor tanácsot kérnek tőlem a szülők, hogy *„hát vedd elő a kézikönyvedet, a Bibliádat, mert abban mindenre kapsz választ.”* És ráadásul ne utólag, hanem előre nézd meg, hogy Isten mit is taná-csol. A gyermeknevelésünkben az első tanács a legfontosabb *„Szeresd az Urat...!”*, mert ha szereted az Urat, a te Istenedet, akkor tudod, hogyan szeresd a gyermekedet. Akkor nem akarsz neki mindent megadni, de nem akarod merev szabályok közé se zárni. Akkor tudod, hogy te milyen szeretettel szeretheted, mert te is kapod Istentől a szeretetet. Azt kell tehát először tisztázni mindig magunkban, hogy kihez tartozunk. Szoktam mondani, hogy tisztába kell lennie az embernek magával, saját helyzetével. Ha nem vagyunk vele tisztába, ha zavarosak a gondolataink, akkor hogyan adhatnánk jó tanácsot bárkinek is, gyermekeinknek is? Tehát arra kell tudnunk válaszolni, hogy kihez tartozunk? Hozzá-tartozunk-e teljes szívvel, teljes lélekkel, teljes elmével Isten-hez, mert nem azt kéri tőlünk Isten, hogy rész-munkaidőben kicsit neki is adjunk az életünk-ből. Hanem azt mondja, hogy teljes szívvel, teljes lélekkel és teljes elmével. Azt mondja, hogy jöjjetek én-hozzám mindnyájan, hozzátok hozzám a gyermekeiteket. Ha viszont példamutatás nélkül csak azt hallja tőlünk a gyerekünk, hogy *„fiam jön majd a konfirmáció, és majd akkor megtudod, hogy mit kell csinálnod, és majd akkor el fogsz menni a templomba”*, akkor ennek megfelelő lesz az ő magatartása is. A konfir-mációt éppen ugyan vállalja, mert ez a szokás, vagy mert ezért valamit ígértek neki, vagy hát mert túl kell lenni rajta. A gyereket nem lehet becsapni. Pontosan látja azt, hogy én az Urat teljes valómmal szeretem-e, és mindent ez határoz-e meg, vagy csak egy kicsit adok az időmből Istennek is!

Isten feltétel nélkül elfogad, szeret bennünket. És mi feltétel nélkül tudjuk-e elfogadni a gyermekünket? Azt a kamaszt, aki miatt szülői értekezleten a hátsó sorba ülünk le, mert hát nem éppen őt dicsérik meg és emelik ki! Isten elfogad bennünket, elfogad engem feltétel nélkül, úgy szerette ezt a világot, hogy mindent odaadott, és ezért lehetek én az Isten gyermeke, ezért tartozhatok hozzá, ezért élhetek naponta az ő szeretetéből. Ezt a szeretetet adhatom tovább az én gyermekemnek. Ezt a feltétel nél-küli, mindent elfogadó és mindent felülíró szeretetet. Ha én Isten gyermeke vagyok, és tudom ezt biztosan, akkor a gyermekemet is Isten gyermekének nevelhetem, és Is-

ten gyermekeként tehetem oda az ő kezébe. Amikor azt olvassuk: „*neveden szólítottalak, enyém vagy, megváltottalak*”, ez arról szól, hogy te meg én, meg az én gyermekem egy családnak vagyunk a tagjai, és családtagnak lenni jó. Belül lenni a szeretetkörön nagyon jó. Az az elveszett gyerek akiről, az elején beszéltem, többek között elmondta, hogy sokszor nincs otthon, hogy sokszor rábízák a szomszédra, és szeretne többet otthon lenni anyuval. A család melege, szeretete nagyon fontos a gyermekeink számára, mert akkor van biztonságban. És amikor azt olvassuk, hogy „*semmi titeket el nem választhat az Isten szeretetétől*”, az hatalmas bizonyosságot jelent a számunkra. Gondoljatok bele, hogy a gyermekeink számára mekkora biztonságot jelenthet az, hogyha mindig, minden körülmények között számíthat ránk. Főleg mikor bajban van. És ezt a biztonságot csak akkor tudjuk neki megadni, ha mi is biztonságban tudjuk magunkat. Kinél tudhatjuk magunkat nagyobb biztonságban, mint éppen annál az Istennél, aki feltétel nélkül, ingyen kegyelemből fogad el bennünket?!

Bizonyára ismerős A kis hercegből, hogy a róka, azt mondja: „*az idő, amit a rózsádra vesztegettél, az teszi számodra olyan fontossá a rózsádat*”. Sokszor hallom panaszkodni a szülőket az időzavarra, és bevallom, én magam is így vagyok ezzel. És mindig onnan csípünk el egy kis időt, ahonnan úgy gondoljuk, hogy el lehet. Szeretném elmondani, és magamnak is is szól: a gyerekeinktől nem lehet! Szeretem a konfirmáció alkalmával Plass Adriantól az Egy kegyes kétbalkezes naplója című könyvet adni ajándékba. Ennek egyik tanulságos története egy apáról szól, aki a gyülekezetben nagyon fontos szerepet lát el, házi csoport vezetésével lett megbízva. Bárkinek bármilyen segítségre van szüksége, ő azonnal ugrik és szalad. És ez odáig fajul, hogy telefonált neki Mariska néni, hogy cserélje már ki a villanykörtét, persze – a válasz rá – máris megyek. Nagyon fontos megbeszélni való miatt hívják telefonon – igen, máris megyek. Három óra múlva megy haza, amikor a gyerekek már alszanak. Egyik reggel, miután ez heteken át így ment, a következő cédulát kapta: „*ma délután öt órakor ebben és ebben a teázóban szeretném, hogyha találkoznánk, nagyon fontos megbeszélni való miatt*.” Aláírás: egy keresztény testvér. Miután öt órakor megérkezik, a teázóba a feleségén kívül senkit nem talál ott. Te? – kérdezi a feleségét. „*Téged vártalak, mert otthon semmit nem tudok veled megbeszélni*.” Tehát ne essünk át a ló másik oldalára szeretett testvéreim! A gyerekeink és a családuk mindenekelőtt való, és ez így van jól. És amikor eljöttünk ide, jó helyen vagyunk, de otthon hagytuk a családukot, a gyerekeinket. Ezért az időért ne vigasztadjunk nekik, hanem ülünk le melléjük, és időt, odafigyelést adjunk nekik. Az az idő, amit gyermekeinkre „vesztegetünk”, akár házi feladatról van szó, akár valaminek a megbeszéléséről, nagyon megtérül. Legyen hát időnk a gyermekeinkre!

Az érzelmi intelligenciára – ahogy azt többek között Vekerdy Tamás is mondja – sokkal fontosabb az életben való helytálláshoz, sokkal inkább szüksége van rá a gyermeknek, mint az értelmi intelligenciára. És ez az érzelmi intelligencia fejleszthető. Például azzal, ha zenét hallgat, ha mesét olvassunk neki, játszunk vele. Sajnos a mai gyerekek nem tudnak igazából sem játszani, sem mesét hallgatni, pedig nagyon nagy szükségük lenne rá. De ha egyszer megérik ennek az ízét, akkor nagyon megszeretik. Meséljetez neki, és játsszatok velük együtt! Gyerekeim nagyon élvezték a nagymamá-

val együtt töltött időt. Mert játszott velük, mert mesélt nekik. Az együtt töltött idő a mai világban a legnagyobb és legjobb befektetés. Mert ezáltal azt érzékelik, hogy biztonságban vannak, nem egy légüres térben vannak, nem bizonytalan dolgok után kell kapkodniuk, van kivel leülni, megbeszélni, ami számukra fontos. Ennek különösen a későbbiekben van igazán nagy jelentősége. Amikor a kamaszok elkezdnek változni, képletesen szólva egy táblát hordoznak maguk előtt, rajta: *„átépítés miatt vagy átalakítás miatt átmenetileg zárva”*. De ne higgyétek, hogy ebben a korban nincs szükségük arra, hogy leüljenek valakivel beszélgetni. És nem feltétlenül minket fognak választani, és ennek megvannak az okai. Mert ekkor nyílik ki a szemük arra, hogy nem egészen olyan idilli a szülő, mint amilyennek korábban gondolták, de kell neki egy kortárs csoport, ahol szívesen megbeszéljük a dolgokat. De nem mindegy, hogy milyen ez a csoport, hogy a tagjaik mit hoznak otthonról, hogy merrefelé irányítják egymást. Lehet, hogy megkeresnek egy felnőttet. Nagyon hálás vagyok akkor, amikor a gyerekek hajlandóak velem beszélgetni, és tizenévesként meg huszonévesként tanácsot kérnek tőlem. Tehát azt jelenti, hogy igen vágynak arra, hogy valaki mondja meg, hogy most merre legyen a tovább. Mert zavarban vannak, mert nem tudják melyik az a helyes út.

Az életkori sajátosságok közé tartozik a lázadás, és én mindig arra szoktam bízgatni a fiatalokat, a hetedik, nyolcadik osztályosokat, hogy lázadjatok, ne nyugodjatok bele abba, ami nincs a helyén. Ha addig biztonságban tartottuk őket, ha addig megkapták mindazt, amire szükségük volt, akkor tudnak jól lázadni. Pontosan az ellen lázadnak, ami ellen kell: például a képmutatás ellen, például a sablonok ellen. A konfirmáció például egy nagy kérdés kamasz korban. Mit jelent a konfirmáció? Kész, ezzel le van zárva minden egyházi pályafutás, vagy most kezdődik igazán. Több mint húsz évvel ezelőtt, amikor megkérdeztem egy konfirmációs csoportomat, hogy miért akarsz konfirmálni, az egyik fiatal azt mondta, azért, mert hogy ne akkor kelljen, amikor házasságot kötök. És nem hibáztattam ezért a válaszáért, mert otthon valószínűleg ez volt az egyetlen érv a szülők részéről a konfirmáció mellett. A másik példában a válasz az volt, hogy együtt úrvacsorázhassak a szüleimmel. Mert ezt látta, mert erre vágyott. Nem mindegy tehát, s ez a mi felelőségünk, hogy valamivel rávesszük a gyerekkünket, vagy valamit tőlünk lát. Ha a saját példánk ott áll előtte, akkor a konfirmáció nem befejezést, hanem kezdetet jelen a számára. Az ifjúság akkor marad a gyülekezetben, ha a mi számunkra fontos életkérdés az Istennel való kapcsolat. Lehet hibáztatni pedagógust, lelkészt, egyházat, sok mindent. Lehet azt mondani, hogy liturgiai változásra van szükség, az egyházaknak meg kell újulnia, s valóban meg kell újulnia. De mindezek mellett vagy ellenére nem mindegy, hogy hogyan tanult a gyermekünk 13 éven keresztül, mire eljut oda, hogy konfirmációi hitvallást tesz. Heti két órában, vagy anyanyelvi szinten beszéli a Biblia nyelvét. Sokan mondják ma nekem, hogy elkezdtem olvasni a Bibliát, de nem értem. Hát hogyan értené?! Soha nem mondta neki senki, soha nem magyarázta neki senki, soha nem beszélt róla vele senki. Tanítsátok őket születésüktől vagy születésük előtt-től fogva az Isten nyelvére, arra a szemléletre, ami a Bibliából tanulható meg! És akkor lázadni fog ugyan, akár úgy is mint a tékozló fiú tette, és

azt mondja, most már megpróbálom az életemet saját kezembe venni! De a bibliai tékozló fiú visszament az atyai házhoz, és pontosan azért, mert tudta, hogy van hova hazamennie. És hogyha a mi gyerekekünk lázad és elmegy, egy dolgot tehetünk: biztonságos otthonnal hazavárni. Vagy aki nem megy el otthonról, odáig nem mer lázadni, hanem ott kint ül duzzogva, mint a tékozló fiú példázatában az idősebb testvér, ahhoz oda lehet menni! Mindezt csak az tudja megtenni, aki nem akar mindent megadni a gyermekének, aki nem akarja csak szigorú szabályokkal nevelni, hanem szereti.

Megértjük-e a Tízparancsolatból azt, hogy megbüntetem az atyák vétkét a fiakban harmad- és negyedéig, de irgalmasságot cselekszem ezerévig mindazokkal, akik szeretnek engem és parancsolataimat megtartják. Ha szeretjük Istent, akkor irgalmasságot kapunk, és akkor nem kell a büdös kölköket fenyegetni, hogy menjetek már a hittanórára, hanem maguktól fognak menni. Mert ezt látja tőlünk. Mert ez az életszerű, mert ezt tapasztalják. Mert ebben nőttek fel. Amikor a 60-as, 70-es években azt mondták, hogy az egyház szépen el fog sorvadni, nincs rá szükség, és a gyerekeket, fiatalokat, tulajdonképpen az én korosztályomat át akarták mindenképpen nevelni, ennek következményeként tulajdonképpen elvesztette vált szinte teljesen ez a korosztály. Most ennek a levét isszuk, „*megbüntetem az atyák vétkét*”, mert az atyák engedték, hogy átneveljék gyermekeiket. Ti ne engedjétek, neveljétek az Isten szeretetére! Legyetek előttük példaként, hogy megismerjék általatok az Istent, hogy mit jelent Ő a ti számotokra. És akkor ugyanazt fogja jelenteni az ő számukra is. Mert Istennek ez a jó és tökéletes akarata, ezért választott bennünket szülőkké, ezért tett nagyszülővé, édesanyává, édesapává, hogy általunk mutassa meg az ő irgalmas szeretetét. Ne az iskolától, egyháztól, lelkésztől várjunk mindent! Nagyon jó, hogy felépült az egyházi intézményrendszer a bölcsődétől egészen a középiskoláig, egyetemig, ez nagy áldás és felelősséget adó lehetőség. De az üdvösséghez ez kevés. Az élet könyvébe annak a neve kerül be, aki ismeri, hogy mit jelent az, hogy neveden szólítottalak és enyém vagy. Sőt nem régen olvastam valakitől, hogy igazából az utolsó pillanatban nem is az lesz a lényeges, hogy én azt mondom, hogy ismerem Jézust, hanem az, hogy Ő ismer bennünket!

★ ★ ★

Végül felolvasta az előadó az Imádság a szivárványhídon című írását, melyet lapunk 26. számában már megjelentettünk, és ami Hangóné Birtha Melinda idén megjelent, Kiválaszva Ruth könyvének magyarázata című áhítatoskönyvében is olvasható.

(Az előadás, melynek szerkesztett változatát közöltük, október 7-én Mezőcsáton, a Tiszáninneni Református Egyházkerület idei nőszövetségi konferenciáján hangzott el)

KERESZTÉNY ORVOSOK TALÁLKOZÓJA SZERENCSEN

A keresztény orvosok és egészségügyi dolgozók regionális találkozóját 2012. október 13-án Szerencsen tartották.

Az ott elhangzottakból most *dr. Simkó Csaba* és *dr. Korondi Klára* előadását közöljük.

SIMKÓ CSABA

Szenvedés és emberi méltóság

Kedves Kollégák! Kedves Megjelentek!

Előadásom apropóját az adja, hogy a mai napon, október második szombatján ünnepeljük a hospice világnapját, amikor a haldoklók nyomorúságáról, szükségleteiről, ill. szeretetteljes, emberséges gondozásukról emlékezünk meg.

Legkisebb, hatéves gyermekemmel mostanában sokat tanulmányozunk internetes, csillagászati témájú oldalakat. A modern technika lehetőséget ad, hogy laikusként is rácsodálkozhassunk az égbolt titkaira: pulzárookra, kvazárookra, szupernóvákra és feketelyukákra, akaratlanul is térdre borulva a teremtő és univerzumot kormányzó Isten szent színe előtt. Felnézve a csillagokra, a 8. zsoltár szavai jutnak eszembe:

Dr. Simkó Csaba

*Ha látom az eget, kezéd alkotását,
a holdat és a csillagokat,
amelyeket ráhelyeztél,
micsoda a balandó – mondom –,
hogy törődsz velem,
és az emberfia, hogy gondod van rám?
Kevéssel tetted őt kisebbé Istennél,
dicsőséggel és méltósággal
koronáztad meg. (Zsolt8, 4–6)*

Az ember méltósággal koronáztatott meg, melyet isteni tulajdonságnak nevez a Szentírás. A mindenséget kormányzó Isten, aki galaxisokkal „játszadozik”, lehajol

az egyes emberhez, nevén nevezi és gondot visel rá. Talán ez az egyik legnagyobb csoda, amit emberi észszel felfogni sem vagyunk igazán képesek.

Szolgálatunk Árpád-házi Szent Erzsébetről vette a nevét. Érdemes egy picit tanulmányozni ezt a képet. Az ápolást ketten végzik: Erzsébet, aki a csonttá-bőrré lesaványodott, teljesen elerőtlenedett beteget eteti és egy másik apáca, aki testével támasztja, bal kezét a vállán nyugtatva megéri, bátorítja, jobb kezével pedig éppen a homlok simításából visszavonulva szereti, vigasztalja, psziché-

Szent Erzsébet beteget ápol

sen támogatja őt. A beteg – a jellegzetes glóriából könnyen felismerhető – Krisztus maga, aki a legkisebbekben, a legelesettebbekben személyesen ott lakozik. Az egész kép pedig gyönyörűen mutatja, hogy amit mi a XX. században újra fölfedeztünk és a divatos holisztikus gondozás kifejezéssel illetünk, azt a középkorban egy egyszerű festő képes volt már művészi módon ábrázolni. **Az ember nem csak test, ha szenved, nem csak testében szenved, és nem csak testi, hanem sokkal szélesebb értelemben vett támaszra szorul.**

Ha megnézzük az orvostudomány mai fejlődését, azt látjuk, hogy óriási haladást könyvelhetünk el a technológiai fejlődésben (legyen az CT, MR vagy ennek továbbfejlesztett változatai, cardiológiai intervenció, vagy a géntechnológia óriási eredményei); evidenciákon alapuló terápiás vezérelvek tömkelegét gyártjuk, számos betegség megelőzése, kezelése terén hatalmas eredményeket értünk el, sikeresen növelve a várható élettartamot, a betegek globális szenvedéseinek csökkentéséhez ugyanakkor ez nem elegendő.

Németh László – aki a XX. sz. első felében orvosként is praktizált – írja 1957-ben a *Levelek a hipertóniáról* c. írásában: „*A mai orvoslás, mint valami gépekre támaszkodó statisztikai tudomány, mindig csak esetek ezreiből hajlandó következtetést levonni; örülnek, ha néhány fiatal orvosban gyanút ébresztenék, hogy egy-egy esetnek a szokásosnál sokkal alaposabb s részletesebb megfigyelése is vezethet termékeny gondolatra.*”

Mennyire igazak szavai ma, fél évszázaddal később! **A szenvedő ember soha nem statisztikai elem, hanem megismételhetetlen, egyetlen létező a világegyetemben.**

És valójában itt vagyunk a mi munkánknál. **A hospice létrejöttének fő motívója az emberi szenvedés** és az erre adott nem megfelelő válasz a szakma, ill. társadalom részéről. Mind a mai napig gyakran előfordul – és korábban ez még inkább jellemző volt –, hogy a rákbetegek a gyógyítást/gyógyulást elsőrendű célként kitűző egészségügyben a tehetetlen, frusztrált orvosok részéről a „*Mit csináljak én most veled?*” kelle-

metlen attitűdjét érzik meg. Akkor, amikor a betegség egyre jobban elhatalmasodik, amikor a beteg és családja egyre kétségbeesettebb, egyre kiszolgáltatottabb, gyakran azzal a metakommunikatív jelzéssel találkozunk, hogy „*Minek jöttél ide?*” vagy ami talán még rosszabb: „*Nem lehet rajtad segíteni!*” Ezzel szemben a hospice attitűdje egészen más. A betegség helyett a beteg ember kerül a középpontba, és azt kérdezzük: „*Mitől szenvedsz a legjobban?*” és azt: „*Miben tudok neked segíteni?*” Ha nagyon didaktikusan akarnám megfogalmazni, ettől lesz a hospice az, ami, vagyis menedék.

A BETEG EMBER SZÜKSÉGLETEI

Ha egy beteggel találkozunk, ő általában a testi szükségleteinek a szobájába invitál minket. Arról sokkal könnyebb panaszkodni, hogy itt vagy ott fáj, hogy nincs étvágyam, hogy hányingerem van, vagy hogy kízó szájszárazság gyötör, mint mondjuk arról, hogy félek, hogy ha meghalok, ki neveli fel a gyermekeimet; vagy hogy álmatlan éjszakáimon régi mulasztásaim gyötörnek. De azért tudnunk kell, hogy minden háznak van pincéje és

padlása, még ha a beteg esetleg maga sem szívesen látogat el oda.

Több kutatás is foglalkozott azzal, vajon egy súlyos beteg környezete milyen mértékben van tisztában a beteg problémáival. Orvosokat, ápolókat és családtagokat kérdeztek meg, s az eredmény igen elgondolkodtató. Az egyik angliai tanulmány szerint a kezelőorvos a beteg panaszainak kb. 30%-ával, az ápoló 50, a hozzátartozó 75%-ával volt tisztában. Az orvosoknak, ill. az egészségügyi ellátó rendszereknek a beteg pszicho-szociális és spirituális problémái feltérképezésére sem idejük, sem ambíciójuk nincs, és a testi problémák mellett ezek jelentőségét alábecsülik. **A totális fájdalom kialakulásában azonban a szomatikus komponensek mellett az emocionális, szociális és spirituális komponenseknek szintén fontos szerepük van.**

Természetesen számos betegségben – a rákos megbetegedésekben különösen – a testi fájdalom lehet kízó. Szomorú, hogy az orvosi egyetemeken a fájdalomnak még az analízisét, elemzését sem tanítják tisztességesen, a fájdalomcsillapítás sokszor nem is könnyű feladatáról nem is beszélve. De ezen kívül számos más testi panasz okozhat egy beteg embernek komoly gyötrelmeket, pl. kízó hányinger, hányás, fulladás, viszketés, csuklás, székrekedés, vagy az elemi mértékű kiszolgáltatottság, hogy csak néhányat említsünk. A fizikális problémákat a szorongás, a halálfélelem, esetleges agresszív indulatok, a csüggedés és reménykedés ambivalens hintája, vagy az apátia, depresszió erősen motiválhatja. Ezekről a beteg nem beszél, de egy tapasztalt, empátikus orvos általában ráérez a beteg érzelmi világára. A kérdés itt inkább

az, hogy tudunk-e mit kezdeni a beteg félelmeivel, vagy örülünk, ha mindez inkább a „szónyeg alatt marad”?

Arra már kevésbé gondolunk, hogy mondjuk a társadalmi szerepvesztés, a munkahely, a feladatok elvesztése, a betegségből adódó anyagi gondok (sok rákbeteg családjá a gyógyulás érdekében tett erőfeszítések következtében elszegényedik!), vagy az emberi kapcsolatok jelentős beszűkülése, az izoláció szintén befolyásolja a fájdalom megélését. Ha egy beteg kiskorú gyereket fog maga után hagyni árván, a familiáris–szociális komponensek jelentőségét nem kell magyarázni. Amiről pedig talán legnehezebben beszél, az a spiritualitás oldala. Egy súlyos, halállal végződő, esetleg testi kínokat okozó betegségben előfordulhat, hogy megrendül az ember Istenbe vetett hite, vagy egyszerűen haragszik az Istenre, amiért rázúdította mindezt. De az üdvösségben való bizonytalanság, az ítélettől való félelem, vagy pusztán a leélt élet a beteg szemében értelmes vagy értelmetlen volta, a különböző mulasztások, bűnök súlya elég lehet ahhoz, hogy nehezzé, fájdalmassá tegye a haladoklás amúgy sem könnyű útját. Bár a szakma mindezen hatások eredőjét totális fájdalomnak nevezi, én sokkal szívesebben használnom a totális szenvedés kifejezést. Betegeink osztályra való felvételükkor globális szenvedésüket egy 10 pontos skálán átlagosan 9,1-re értékelik, azaz majdnem minden beteg a 10-es értéket jelöli be akkor, amikor a fájdalom átlagosan 6,4 pontértéket kap.

Ha egész konkrétan megnézzük egy fej-nyak tumoros beteget (ez ma Magyarországon a férfiak 3. leggyakoribb halált okozó daganatos betegsége), ennek a betegnek lehet állandó garattjai fájdalma, mely nyelési mozgások során jelentősen fokozódik; rendkívül gyakran van fülbe hasító idegi fájdalma, melynek kezelése sokszor nehéz; megduzzadhat a nyelve, sőt az arca; nem tud beszélni; szondát visel, mert nem tud rendesen nyelni; és legtöbbször gégekanülje

van, ami általában bőseséges köpetürítéssel jár; nyirokcsomó áttétei néha kifeléelyesednek, vérezhetnek. A számos testi panasz mellett ez a beteg legtöbbször szociálisan izolálódik; gyakori alkoholizmusa és dohányzása miatt önvádai, csökkent önértékelése lehet jelen; beszédképtelensége miatt komoly kommunikációs nehézségekkel küszködik; viselkedése gyakran agresszív; gyakran jelentkezik depresszió. Családjától már sokszor betegsége előtt elszakad, számára megkérdőjeleződhet a létezés értelme.

A szenvedés az én értelmezésem szerint kihívás. Az emberi oldalról, mert az egész embert érinti, kapcsolataival együtt, és döntéshelyzet elé állítja a beteg környezetét: Mekkora szeretetet, türelmet, energiát, áldozatot tudsz hozni a másikért?

Előfordul, hogy elvált feleségek visszatérnek a korábban alkoholista férjükhöz, előfordul, hogy gyerekek feláldozzák a munkahelyüket, vagy legalábbis minden elképzelhető szabadidejüket, megbocsátva a beteg korábbi életét, mert most segítségre szorul. Lehet, hogy barátok állnak a család mellé, felváltva őket a betegfelügyezés, akár virrasztás fáradtságos munkájában, de volt már példa arra is, hogy ezt a feladatot munkatársak – egy tantestület tagjai – vállalták fel az utolsó napokban. Ha a beteg hajléktalan, vagy egyéb okból nincs családja, sokszor az ápolókkal alakul ki „hozzátartozói” kapcsolat. Mindenesetre a szenvedés csillapítása ezen emberi hozzáállás nélkül semmiképpen nem lehetséges. Fájdalomcsillapító tablettá létezik, de szenvedéscsillapító nem – szoktam mondani.

Más oldalról a szenvedés a szakma számára is kihívás. A beteg komplex szenvedését még testi vonatkozásban is sokszor nehéz enyhíteni, széles látókört, fejtörést, kreativitást, speciális szaktudást, holisztikus szemléletet és a problémák sokrétűségéből adódóan team munkát igényel. Erre jött létre a palliatív medicina, mely az Unió 13 tagállamában már elismert szakterület, szakvizsgával.

Harmadrészt a szenvedés metafizikai oldalról is kihívás. A világ megbotránkozik a szenvedésen, mondván: Hogyan engedheti meg az Isten, hogy az ember ennyit szenvedjen? Erre szoktam azt mondani, hogy ez már egy 2000 éves probléma. Az én olvasatomban ugyanis a gazdag ember is ezt kérdezte: *„Hogyan engedheti meg az Úr, Izrael Istene, hogy ez a szegény Lázár az ajtóm előtt ennyit szenvedjen?”* Szóval a világ botránkozása menekülés, menekülés a saját felelősségünk felvállalása elől. Az eutanázia iránti igény nagyon sok esetben ugyanennek a menekülő attitűdnek a megnyilvánulása. Nagyon jellegzetes, hogy nem a legnagyobb fizikai szenvedésen átmenő betegek szoktak eutanázia iránti igényt hangoztatni, hanem azok, akik értelmetlennek látják a szenvedésüket. És pont itt rejlik a mi számunkra a kihívás és a lehetőség: tudunk-e a betegség ezen nehéz időszakában segíteni a betegnek, hogy ha kell, új célt, új értelmet találjon az életében?

A közelmúltban ápolunk egy fiatalasszonyt: félresiklott élet, alkoholizmus, 4 gyermekét állami gondozásba adta, nem tartotta velük a kapcsolatot... Bekerül halála előtt egy hónappal a hospice-ba. A beteg beleegyezésével megkerestük a gyerekeket. Azt mondja a 16 éves: *„Gyűlölhetném az anyámat, mert eldobott magától, de nem gyűlölöm, mert az anyám, és mert nemsokára meg fog halni.”* És a gyerekek rendszeresen látogatták az anyjukat, ő pedig kivirult, mert új értelmet kapott az élete.

Az egzisztenciális szenvedés egyik fontos tényezője a remény elvesztése. Egy rák-beteg számos olyan hatásnak van kitéve, ami erre hajlamosíthatja. A fizikai szenvedés, a betegség legtöbbször megtapasztalt progressziója, az óriási erőfeszítések ellenére megélt kudarcok, csatavesztések, az ebből fakadó kilátástalanság, a betegséghez vagy az általa okozott testkép változáshoz társuló szégyenérzet, a szociális szerepvégzés következtében fellépő feleslegesség, netán a környezet számára jelentett teher, nyűg érzése, az emberi kapcsolatok meggyengülése, még sokszor a családon belül is fellépő izoláció, néha a lét értelmének megkérdőjelezése, netán az önrendelkezés érzésének vagy képességének elvesztése mind-mind hozzájárulhat a reménytelenség kialakulásához. Ebből a

kilátástalan, szorongatott helyzetből a beteg – didaktikusan leegyszerűsítve – legtöbbször két módon próbál meg kitörni. Sokan tagadásba menekülnek, mely a mindhalálig gyógyulás furcsa paradoxonához vezet, általában súlyos szorongással, alvászavarokkal, békétlenséggel, a betegség utolsó heteiben nem ritkán zavartsággal párosulva. Az erősen tagadó, hátrító beteg nem tud elbúcsúzni, sem családtagjaihoz, sem saját magához nem tud őszinte lenni, betegsége elől az utolsó pillanatig menekül.

Ezzel szemben az, aki helyzetét elfogadni képes, annak van lehetősége az élet végén leltárt készíteni, félbemaradt dolgait többé-kevésbé rendbe tenni, készülődni a nagy útra. Ennek során növekedhet a bölcsességben, belső békességre tehet szert. Ilyenkor mondhatjuk, hogy a haldokló tanítóinkká válik. Öröm mellette lenni, mert valamilyen lelki gazdagság sugárzik belőle. El tud búcsúzni szeretteitől, barátaitól, megkönnyítve számukra a gyász fájdalmát... E két magatartásformára való éles szétválasztás persze a mindennapokban nem ilyen egyszerű, gyakran intenzív érzelmek kavalkádjá lehet jelen a beteg lelkében, melyet leginkább talán a csüggedés és reménykedés ambivalenciája és bizonyos mértékű szorongás jellemez.

Sokan úgy gondolnak a hospice-ra, mint a reménytelenség állomására, mint valamilyen siralomházra. A valóságban a hospice gondozásába kerülve a betegek reménye egyértelműen nő. Ennek talán legjobban érthető oka, hogy míg a korábbi ellátó rendszerben, ahol az erőfeszítések a gyógyulás vagy legalábbis a túlélés megnyújtása irányába folynak, a terminális állapotba kerülő beteggel – ebből a szempontból – már nem tudnak mit kezdeni, hiszen további aktív kezeléseknak nincs értelme. Ezt a beteg a környezet metakommunikációjából jól érzékeli. A hospice-ban ugyanakkor minél elesettebb, annál több figyelmet kap. Újra középpontba kerül, ráadásul nem a leleteivel, hanem vele foglalkoznak. Ez a fajta odafordulás, a panaszok csökkentése irányába tett erőfeszítések megerősítik a bizalmát és felélesztik a reményét. A családi viszonyok esetleges megerősítése, a hozzátartozókkal való kommunikáció javítása, érzelmi viharokkal, nem ritkán lelkiismeret-furdalással megterhelt kapcsolatok bizonyos fokú harmonizációja segíthet a betegnek új célokat találnia, s ezzel értelemmel tudja felruházni a szenvedés idejét.

Ez az értelemtalálás **a méltóság megőrzésének** egyik fontos lépcsője. A beteget újra bizonyos fokú küzdelemre sarkallja, hiszen van miért élnie, van miért küszködnie. A legtöbbször ez valamilyen családi kapcsolat irányába mutat, de mélyen hívó embereknél előfordul a szenvedés valakiért való felajánlása, vagy egyszerűen az Atya kezéből való elfogadása, és ezzel Krisztus szeretetében való elmerülés mélyen átélt érzése is. A méltóság megőrzése szempontjából az önrendelkezés hangsúlyozása kiemelt fontosságú. A beteg döntéseinknek nem tárgya, hanem alanya. Minden fontos kérdésben lehetőség szerint először őt kell megkérdezni, nem pedig a hozzátartozókat. Hasonlóan senki más nem jogosult eldönteni, hogy mi jó a betegnek, egyedül ő. Ha lehet a betegségről, az elmúlásról őszintén gondolkozni, beszélgetni, célszerű lenne, ha a beteg bizonyos kívánságait előre kifejezné (akár írásban, akár szóban családtagjai felé), jelentős megkönnyebbülést szerezve ezzel magának, s megkönnyítve környezete dolgát, amikor esetleg helyette kell bizonyos döntéseket meghoznia. Az egyre ki-

szolgáltatottabbá váló embert környezete hajlamos tárgy szerepre kárhozthatni. Törekedni kell, amíg csak lehet, szociális és családi szerepeinek megőrzésére, információk eljuttatása, bizonyos döntéseknél véleményének kikérése, ill. az adott szerep hangsúlyozása által. Az élet ezen szakasza egy rendkívül fontos időszak, amelynek során az életben esetleg félbemaradt munkák, magunkkal hurcolt megbántások, mulasztások. lelkiismeret-furdalások rendezésének, bocsánatkéréseknek és megbocsátásoknak van itt az ideje. 1-1 családi ünnep, születés- vagy névnap jelentősége egyértelműen felértékelődik, mivel az utolsó. Eddigi 17-18 éves gondozásunk során 8 házasságkötésnek lehettünk tanúi. Kisgyermeket hátrahagyó szülő, nagyszülő fontos feladata lehet, hogy valamiféle maradandó „örökséget“ tudjon gyermeke számára hátrahagyni, ami majd segíthet az emlékezésben. Ez lehet akár egy egyszerű könyv, gondosan elkészített bejegyzéssel, egy személyes emléktárgy, de akár egy videokazetta is, amin a gyermek számára üzenet rögzíthető. A méltóság érzete fokozható még a pozitív önértékelés, a büszkeség érzésének erősítésével, a teher érzetének tudatos csökkentésével, a búcsúzás folyamatának katalizálásával, a személyes higiéne utolsó pillanatig történetes tapintatos biztosításával. Mindehhez a beteg családi, ill. általánosabban értelmezett társas támogatásának erősítése szükséges, barátok, ill. a hospice gyakorlatában képzett önkéntesek bevonásával. Chochinov, egy kanadai pszichiáter egyenesen *méltóság terápia*ról beszél, amikor az egzisztenciális szenvedés feloldására törekszik. Ennek során a beteg életéről, feladatairól szerepeiről mesél, üzenetet hagyva hátra családtagjainak.

Kommunikáció: Mi, orvosok, gyakran félünk a tumoros beteggel való kommunikációtól, mondván: mit fogunk tudni neki mondani, ha „nehéz” kérdéseket tesz fel? A modern kori hospice mozgalom elindítójának, Cicely Saundersnek a szavait idézve: „*a valódi kérdés nem az, hogy mit mondasz a betegnek, hanem az, hogy mit engedsz neki elmondani*”. A jó hallgatás fontosabb, mint a jó tanács.

Banalitásnak tűnhet, de a kommunikáció egyik alapvető fontosságú mozzanata a helyzet, ahogy két ember egymással szemben elhelyezkedik. A méltóság megőrzését és a mélyebb síkú kommunikációt segíthetjük elő, ha a patriarchális orvos–beteg kapcsolat feloldására törekedve a beteggel azonos szemmagasságban helyezkedünk el. Nem szerencsés, ha az orvos és beteg között valamilyen akadály (pl. asztal vagy ágyvég) helyezkedik el. Fontos kérdésekről csak bizonyos fokú intimitást megteremtve, leülve lehet beszélgetni. Még kórtermi párbeszédnek is meglepően meghitté tehető, ha a kellő fizikai közelséget engedünk meg, és 1-2 bátorító kérdéssel elősegítjük a beteg megnyílását. A mi számunkra a HBCS (eredeti jelentésében finanszírozási kulcsszó, a homogén betegcsoport rövidítése) *hagyd a beteget csevegni* jelentéssel bír. Egy kellően nyitott kérdés (pl. *Mondja el, hogy mi történt magával!*) lehetőséget ad a beteg számára, hogy arról beszéljen, ami neki személyesen fontos vagy fontos volt a kórlefeljárás során, legtöbbször jelezve, hogy mi esett rosszul és mit vár el az adott helyzettől. A személyes problémákra, panaszokra irányuló figyelem, a szorongásra, a betegséggel kapcsolatos küzdelmekre adott finom észrevételező jelzés, egy – az adott helyzetnek megfelelő – őszinte, reális biztatás, bizonyos fokú személyesség, adott esetben a félelmek oldását szolgáló szelíd humor, a beteg lelki reakcióit elfogadó

attitűd, mind-mind bizalomteremtő az orvos–beteg kapcsolat szempontjából, elősegíti a méltóság megőrzését, s az elkísérés során lehetőséget ad a legmélyebb kérdések, aggályok, titkok megbeszélésére is.

Előadásom végére érve akaratlanul újra felmerül a kérdés: miért is kell az embernek szenvednie? Azon túlmenően, hogy a szenvedő környezete számára feltett nagy, kihívó kérdés, a szenvedés valójában misztérium, melyet soha nem fogunk teljesen megérteni. Előre gyártott magyarázatok helyett fontosabb lehet az együttérző hallgatás, egy bátorító kézszorítás, és annak beismerése, hogy nem tudjuk minden kérdésre a választ. A nagybeteg II. János Pál üzent az érte aggódó hívőknek: *„Legyetek derűsek, mert én is derűs vagyok.”* Az élet tragikus, nehéz helyzeteit csak az isteni szeretet nagylelkűségével, a belé vetett határtalan bizalommal és reménnyel lehet derűsen fogadni.

Sok éve már, hogy egy végzős pszichológus hallgató önkéntesnek szegődött hozzánk. Hihetetlen energiákkal kísérte az osztályon fekvő betegeket, számtalan éjszakát virrasztott velük, enyhítve szorongásukat, halálfélelmüket. Amikor elköszönt tőlünk, az alábbi sorokat írta:

„Amikor a hospice-ba jöttem, azt hittem, nagyon sokat tudok a haldokló betegek gondozásáról. Most, amikor egy év után elbúcsúzom innen, úgy érzem, nem tudok semmit, csak azt, hogy mindig embernek kell lenni.” Ezzel az embernek lenni figyelmeztető biztatással búcsúzom én is.

KORONDI KLÁRA

Élni az Úr Jézus közelében

Már régen érik bennem a gondolat, hogy nekem is kellene szólni az Úr Jézus Krisztusról. Bizonyoságot tenni Róla. De vajon hiteles ember vagyok-e, vajon a környezetem, akik ismernek, annak tartanak-e? Eddigi életemben bármit tettem, cselekedtem igyekeztem a belső hangot meghallani. Kiszűrni a felülről jövő biztatást. Bizonyára nem mindig sikerült. De ki az, aki mindig tökéletesen cselekedett? Egyedül Jézus Krisztus. A legutóbbi bózsvai csendes napunkon szó volt a megtérésről, ami az eddigi bűnös életünkötől való elfordulást jelenti. Ez megtörténhet egy pillanat alatt, de hosszú folyamat is lehet. Az én életemben lassan alakult. Nem mondhatom azt, hogy születésem óta az Ő útját járom. Utólag visszagondolva minden percet sajnállok, amit nem az Úr közelében töl-

Dr. Korondi Klára

töttem. Isten a tenyerén hordozott, akkor is velem volt, amikor még nem tudatosult bennem. Ebben az évben ünnepeltük 40 éves házassági évfordulónkat. Azért emelem ki, mert az Úr tudta, hogy kit jelöl férjemnek. Az első igazi találkozás Istennel a házasságkötésünk volt. Apósom, aki református lelkipásztorként szolgált, ezzel az Igével indított útnak bennünket: „*Megáldalak téged és áldás leszel.*” IMózes 2:2. Ez az áldás azóta sem szűnt meg életemben. Hálás vagyok Istennek társamért, akivel lélekben, cselekedetekben szinte egyek vagyunk. Micsoda kegyelem, hogy együtt olvashatjuk a Bibliát, együtt imádkozhatunk. Az első igazi karácsonyom Eleken, a férjem szüleinél volt. Csodálatos volt rádöbbenni és megtapasztalni Isten szeretetét. Ő hordozza fájdalmunkat, gyógyít, vigasztal, bekötozi sebeinket. Mindezt megtapasztaltam, amikor férjem súlyos beteg lett. Emberileg úgy nézett ki, hogy gyógyíthatatlan, nincs tovább. Szavakkal el sem tudom mondani, hogy amikor minden reménytelenné válik, sötétség vesz körül, akkor Isten tudomásomra hozza, Ő elrendezi életünket. Hatalmas nyugalom árasztott el, szinte éreztem, hogy a lelkem simogatja. Ezt a pillanatot sohasem felejtem el. Vigasztalásul a 2Kor 12:9 igét kaptam. *Elég neked az én kegyelmem, mert az én erőm erőtlenség által győz.*

Sok-sok küzdelemmel jár a hívő élet a mai napig is. Természetünket, kapott génjeinket nem dobhatjuk el csak úgy. De Isten segít, bízd rá egészen életed. *Csak Istennél csendesül el lelkem, tőle kapok segítséget. Mert az Úr szeretete az édig ér, hűsége a fellegekig.*

Isten sok-sok áldását megtapasztaltam életemben. A gyermekek, unokák érkezése. Gyermekkori vágyam teljesült, hogy orvos lehettem. Miskolcon, a Megyei Kórház Szemészeti Osztályán dolgoztam 14 évig. A miskolci éveink alatt találkoztam az első élő gyülekezettel. A miskolci Tetemvári gyülekezet. Nagy-nagy szeretettel gondolok vissza ezekre az időkre. Szilágyi Pista bácsi, Irlanda Sándor, Benke György. Ők voltak Isten eszközei, akik egyengették, erősítették lelki életünket. Abban az időben nem volt hittanóra az iskolában, gyermekeink ötéves koruktól minden vasárnap részt vettek a tetemvári gyülekezet gyermek-istentiszteletein. Itt emelném ki, hogy mennyire fontos a szülők példamutatása. Nem elegendő csak a gyermeket küldeni az alkalmakra, nekünk magunknak is ott kell lenni. Sokszor hallani kifogásokat: A vasárnapi ebédet el kell készíteni. Vagy ha nagyobbak már a gyermekek a visszautazásra kell felkészíteni. Dolgozom, nincs időm, majd ha nyugdíjas leszek, akkor megyek templomba. Ismerősök ezek a kifogások. De ez nem így van! Csak szervezés kérdése. Mindent el lehet végezni idejében úgy, hogy az Úr napját megszenteljük. *Áron is vegyétek meg az alkalmakat!* Hogyan tudunk a heti munkának eleget tenni, ha nem gyűjtünk erőt, nem töltekezünk fel Isten Igéjével? Az Ő szava táplálék, mely erőt ad a munkás hétköznapihoz. Feledhetetlenek számomra Irlanda Sándoréknál tartott fiatal házások bibliaórái. Ma mindezt szabadon lehet tenni, mégis kevés rá az igény. Pedig csak akkor lehet áldás életünkön, ha ott ragyog életünk felett Isten dicsősége. Gyakran eszembe jut Irlanda Sándor karácsony délutáni igehirdetése, amikor arról beszélt, milyen áldatlan helyzetben volt az országunk 1945 után. Romokban hevert. Az emberek nagy szükségét szenvedtek. De volt Bibliájuk! Ez hozta a békességet, szeretetet, ez erősítette meg a lelkeket. Lukács 2:11 *Üdvözítő született ma nektek, az Úr Krisztus, a Dávid városában.*

Az egyházi életbe, közösségbe való aktív bekapcsolódáskor derült ki, milyen sok testvérem van a gyülekezetben. Szívemben élnek az első bibliaórák, imaórák. Sokáig tartott, míg meg tudtam szólalni. Bizony nem könnyű mások előtt imádkozni, megnyílni. Higgyük el, az Úr átsegít az akadályokon. Szentlelke segítségével ledől minden nehézség és felszakadnak a szívből jövő fohászok. Sokszor elhangzik a testvérek részéről, én nem tudok olyan magas szinten imádkozni. Nincs alacsonyrendű vagy magasabb rendű imádság. Az Úr mindig meghallgatja az egyszerű, szívből jövő imádságokat, kéréseket. Imádságainkban közeledjünk Istenhez alázattal és tisztelettel. Az őszinte bűnbánat kedves Isten előtt.

Az Úr gondoskodó szeretetét is sokszor megtapasztaltam. Az Ő gondviselése határtalan. Jól emlékszem, friss diplomával a kezemben indultam dolgozni. Nagyon hideg tél volt és nem volt meleg cipóm. S akkor egy elkésett, de mégis jó időben jött esküvői adomány érkezett a férjem keresztszüleitől. Így oldódott meg a cipő problémám.

Nem szabad elfeledkezni Bojtor István akkori göncruszkai lelkipásztorról, aki a 80-as években rendszeresen összegyűjtötte az élő hitben járó vagy arra vágyó orvosokat, egészségügyi dolgozókat. Hitbéli életem egyik meghatározói voltak ezen alkalmak.

Később munkahelyet váltottam. A legnehezebb dolog volt megválni szeretett gyülekezetemtől, a sok-sok kedves arctól. Akkor azt hittem, hogy soha nem talállok olyan testvérekre, mint Miskolcon. Lassan-lassan a szerencsi gyülekezet is megismert bennünket. Körülbelül három hónap telt el, amikor az egyik testvér megkérdezte tőlünk: Hol voltak az előző vasárnap? (Akkor éppen távol élő szüleimet látogattuk meg.) Nagyon boldoggá tett a kérdés. Mondtam a férjemnek: „Látod, számon tartanak, itthon vagyunk.” S akkor értettem meg igazán, hogy az Úr Jézus mindig és mindenütt velünk van. És most már nincs a szívemben aggodás! Ha valaha útnak indít az Úr, tudom nem hagy el, jön velem, erősít, támogat, vigasztal. Nincs mitől félni.

A szerencsi gyülekezetnek is nagyon hálásak vagyunk. Létrejött egy nagyon aktív, összetartó asszonykör, melynek a vezetője lettem. Mert nem elég csak hallgatni Jézust, csak olvasni az Ő Igéjét, meg is kell cselekedni az Ő akaratát. Fontos, hogy életünk, cselekedeteink megfeleljenek szavainknak. Jézus követése folyamatos legyen egész életünkben. *„Ha csálódní akarsz, nézz az emberekre! Ha csüggedni akarsz, nézz önmagadra! Ha erős és győztes akarsz lenni, akkor nézz Krisztusra! Szüntelen imádkozzatok – hangzik a felhívás!”* A szerencsi idősök otthonába heti egy alkalommal járok szolgálni. Gyakran elmondom ott, az idős embernek óriási feladata van, még ha gyenge, erőtlen is. Imádkozni mindig tud. Nagy szükség van a buzgón imádkozó lelkekre. Nem sietve, nem kötelességszerűen, hanem elmélyedve az imádság adta csendben, Másokért. Asszonytestvéreimmel gyakran vagyunk együtt. Együtt imádkozunk, éneklünk. De ennek az örömét csak a Jézusból táplálkozó élet képes adni.

Életünk fontos része a szeretetszolgálat. A szeretet szolgálat nélkül csak érzelem. A szolgálat szeretet nélkül csak kötelességteljesítés. Egyik a másik nélkül nem teljes és nem is ér sokat. E két szót az ősgyülekezet kapcsolta egybe Jézus Krisztus parancsára. S ha csak e szeretetszolgálatot hozta volna el a Földre, önmagában is óriási dolog lenne. Hálás vagyok az Úrnak, hogy olyan területre vezérelt, ahol lehetőség van a

szeretetszolgálat gyakorlására. Gyökössy Bandi bácsitól idéznék. Egyszer egy öreg, fáradt, beteg lelkipásztor a szeretetszolgálatról prédikált, és azzal fejezte be: Testvéreim imádkozzatok azért, hogy küldjön az Úr munkatársakat, mert nagyon kevesen vagyunk, akik részt veszünk a munkában. Néhány nap múlva egyik híve felkereste, és ezt mondta neki: Tiszteletes Úr én egy hétig imádkoztam, hogy küldjön magának valakit, aki besegít a szeretetszolgálatba. Aztán a hét végén egyszerre azt mondta nekem az Úr: Hát mit nyafogsz? Indulj, és te jelentkezz a papodnál, kérj tőle valami feladatot! Mivel megfelelőbb embert nem tudtam kiimádkozni a tiszteletes úrnak, itt vagyok én. Imádkozz testvér, hátha neked is azt sugallja a Gazda, s mond, hogy itt vagyok, és használj engem a szeretetben – szolgálatra.

Már említettem, hálás vagyok Istennek, hogy olyan területre vezérelt dolgozni, ahol szolgálhatok szeretettel. A munka az ember mivoltához tartozó sajátosság. Istentől nyert hivatás, feladat, valami az elveszett Paradicsomból. Pilder Mária Istennek szolgáló leánya minden reggel ezzel az imádsággal és könyörgéssel kezdte a napját. Uram mutasd meg nekem ma is, kinek lehetek hasznára azzal, hogy a Tied vagyok! Hogy hiszek Benned! Ha az Úrtól van az indíttatás, akkor észrevesszük a betegben a másik embert, a nyomorúságát. Teljes odafigyeléssel hallgatjuk meg panaszait és igyekszünk a legjobb tudásunk szerint meggyógyítani. S ez már félgyógyulás a beteg számára. A mindennapi munkánk nem választható el az Istenbe vetett hitünkötől. A hívő orvosnak, szakdolgozónak Isten a munkaadója. Tehát, ha Isten hívására végzem a munkám, akkor lesz hivatássá. Ebből következik: Az Úrnak szolgálok és nem embereknek. És ez erőt ad, hogy türelmes legyek a beteggel, szeressem a beteget. Londonban van egy kórház, melynek bejárata felett egy kép látható. Egy térdelő angyal hamut fúj, tüzet éleszt, és ez a felírás olvasható: „*Talán még van benne szikra.*” Jelképezi ez a kórházi szolgálatot. Lángra lobbantani a betegség hamuja alatt lappangó éleltszíkát. Sokszor gondolkodom arra, vajon én milyen orvos vagyok? Van-e kisugárzásom a beteg felé? Én csak egyetlen tökéletes orvost ismerek, az Úr Jézus Krisztust. Ő a zsinórmérték, csak közelíteni tudunk hozzá. Túrmezei Erzsébet SOS című versében gyönyörűen így ír a tökéletes orvosról:

*Órákra pillantok: sietni kell.
Vár a vonat, a busz, a munkahely,
Várnak a feladatok, küldetések...
És mesteremre gondolkodom.
Neki nem volt órája, mégse késett.
Soha egy percet se késett.*

*Mesteremre, aki gyalog járt.
Megállt betegek és virágok mellett.
Mégis odaért vonat, autó, repülő nélkül
Mindenhova, amikor kellett.*

*Mesteremre, aki nem ismert
Rohanást, hajszát, időzavart.
Csak egy láthatatlan órát figyelt,
Egy láthatatlan vezérlő kezét...
S mindent elvégezett.*

*Élő Mesterem, irgalmazz! Segíts!
Szent titkodra taníts meg engem is!*

PAPP ANDRÁS

100 éves a székesegyház

SZEMELVÉNYEK AZ EGYHÁZKÖZSÉG ÉLETÉBŐL

1912. szeptember 15-én szentelték fel Miskolc első görög katolikus templomát a Búza téren. A liturgikus helyet sürgető első kérvény 1777-ben íródott. Hosszú várakozás és kérés után valósulhatott meg az óhajtott saját templom. Az akkori szentelő püspöki kiküldött, Rojkovics Sándor kerületi esperes szinte jövőbe látó mondata ma már valóság. „Miskolc görög katolikus temploma a közeli és távoli vidék magyar ajkú görög katolikusainak leendő központja.” – A 100 éves templom immár a Miskolci Apostoli Exarchátus székesegyháza. Néhány érdekes dokumentumot tesztek közzé, melyek több mint száz évet ölelnek fel.

1. 14374. számú helytartótanácsi határozat 1797-ből

Kiváló, legnagyobb mértékben tisztelendő, legkitűnőbb Bacsinzky András a görög szertartású katolikusok munkácsi püspök urának, Szent Péter apostolról nevezett tapolcai apátnak, Őfelsége valóságos állami titkos tanácsosának.

Mínthogy legszentebb méltóságodnak jóakarátulag gondoskodása és felbuzdulása a kötelességtudó, ugyanakkor szükségét szenvedő hivatali elődeid példája szerint a legszerencsésebben megkezdett kormányzásod kezdetétől fogva állhatatosan a katolikus vallás javára és gyarapodására törekedtél, ugyanakkor magasztos, legszentebb Méltóságod jóakarátú iparkodása és faradozása elsősorban arra irányult, hogy az öröklött, messze kiterjedő megyéidben lakó hívek lelki gondozása felől történjék gondoskodás.

Szentséged részéről előterjesztés történt a császár és apostoli király Őfelségéhez, hogy a görög rítusú katolikusok ezen egyházmegyéje a tizenhárom vármegyére és a hajdúvárosokra kiterjedt parochiái kormányzásával és a hívek lelki ellátásával kapcsolatos tennivalókat kegyeskedjék körültekintően elősegíteni, kiemelten a parochiákat illetően.

Borsod vármegyében: Görömböly parochiáját illetőleg filiálisa, Miskolcz. A legfelsőbb szándék-

Bacsinzky András

nak megfelelően fel kell arra figyelni, hogy az isteni szent szolgálat és a hívekről történő gondoskodás jobban érvényesüljön. E miatt úgy kell a dolgot megítélni, hogy Miskolcz városában új parochiát kell felállítani a hozzá csatolandó filiákkal egyetemben. Jelenleg ugyanis ez ellen semmi nem szól, ugyanis Miskolcz városában jelenleg egyáltalán nincs a görög szertartású katolikusoknak templomuk. E miatt mind ennek, mind a többi nélkülözhetetlen parochiális épületnek, valamint magának a teleknek előkészítésére, felépítésére tekintettel – az építkezéssel kapcsolatban vita indult a szabályzat elkészítése és bevezetése kérdésében – a világi hatalom tudtával a külön joghatóság felől tárgyalni szükséges, ugyancsak a jegyzőkönyvben rögzített vitáról. Továbbá számba kell venni a nélkülözhetetlen tetemes anyagiakat, alávetve magunkat eme királyi tanács legmagasabb döntésének. Ez alkalommal – a világi hatalom tudtával – a patronusságot a vele járó jogokkal, az egyházi kegyuraság tisztét az ebből eredő kötelezettségekkel együtt a vallásalapra kell ráruházni, hogy ennek alárendelve gyakorolja a nélkülözhetetlen gondoskodást.

Kelt Budán a magyarországi királyi helytartótanács 1797. július 25-én tartott gyűlésén.

Bacsinszky András püspök

2. A Miskolci Görög Katolikus Egyházközség alakuló ülésének jegyzőkönyvéből, 1900. augusztus 20.

Főtisztelendő Mocsár Endre érdemes esperes előadja, hogy a miskolci görög katolikus hívők közül számosan fejezték ki előtte azon óhajukat, vajha nekik is volna papjuk s templomuk, mert jóllehet a görömbölyi lelkész úr elvégzi is a teendőket, de szentmisét ősi szertartásuk szerint nem hallgathatnak, amennyiben hivataluk, állásuk, elfoglaltatásuk és körülményeik nem engedik, hogy Görömbölyre járhassanak. Személyesen is meggyőződött szülő arról, hogy a Miskolczon lakó görög szertartású katolikus hívők hitélete a jelen viszonyok között sem ébren nem tartható, sem nem fejleszhető, hogy a hittestvérek itt az ádáz közönynek kitéve, hithűségük daczára, a helyzet kényszer hatása alatt más vallásfelekezetekhez tévelyegnek, s lelki igényeiket kielégíteni oly vallásfelekezetnél kísérlik meg, melyet alapjában nem is ismernek. Ezen állapot ismerete indította szólót arra, hogy illetékes helyen feltárta a helyzetet s kérte a főpásztort e visszas helyzet megszüntetésére. Az eperjesi püspök úr ő méltóságának, ki teljes atyai szeretettel viseltetik a miskolci görög katolikus hívek iránt, régen táplált óhaja, hogy a miskolci görög katolikus hívők lelki szükségletei ellátása céljából templom, parochia és iskola felállítása által segitsen tarthatatlan állapotukon, és eddig is csak az alkalmas idő elérkezésére várt. Szólo előterjesztéseit kegyességével elfogadta s azonnal intézkedett, hogy nagy horderejü elhatározásához megtéssék az első multhatlanul szükséges lépés, s ez nem más, mint a hitközség megalakítása, szervezése, hogy ezen, mint alapon épüljön fel az anyaegyház felállítása. Ennek keresztülvitelével folyó évi július 3-án 1749. számú leiratával a felsőszolczi és görömbölyi lelkészeket bízta meg. A szükséges előkészületek megtételére nyilatkozó püspöki megbízott szerencsés volt megnyerni a miskolci görög szertartású katolikusok egyik leglelkesültebb tagját, Szaffka Pál királyi közjegyző urat, aki készséggel ajánlta fel közreműködését.

dését, és sem fáradságot, sem költséget nem kímélve, az első pillanattól fogva megtett mindent, hogy e közgyűlés összejöjjön, s kinek ígéretét bírja arra is, hogy a miskolczi görög szertartású katolikusok lelki igényei kielégítését célzó nemes munkájában a megyés püspök úr ő méltóságának mindenkor segélyére lesz. E szíves és készséges közreműködésére lelkesült éljenzés között köszönetet mond Szaffka Pál királyi közjegyzőnek. Ezek elmondása után pedig feltárja a hitközségi alakulásnak a hitéletet fejlesztő előnyeit, szembe állítja a jelenlegi sivár helyzetet az alakulástól remélt jobb jövővel, és mert tudja, hogy a Miskolczon lakó görög szertartású katolikusok között egy sincs, ki a jelenlegi tarthatatlan állapotot megszüntetni nem óhajtaná; felteszi a kérdést:

A Miskolcz város területén lakó görög szertartású katolikusok kívánnak e hitközséggé alakulni?

Az egyhangú „igen”-nel adott válasz folytán a püspöki megbízott a miskolczi görög katolikus hitközséget megalakultnak jelenti ki.

3. Az Eperjesen 1902. évi február hó 26-án tartott szentszéki ülés leirata

Nagyméltóságú magyar királyi Pénzügyminisztérium!

Boldogult emlékü Bacsinszky András, Munkács Egyházmegye nagyszerű püspöke, 1777 évben a budai magyar helytartótanácsához azon kérelemmel fordult, hogy amennyiben akkoriban még az ő egyházmegyéjéhez tartozó Miskolcz városában a görög catholikus hívek száma azt az összeget, amely egy különálló parochia rendszeresítéséhez megkívántatott, a legfelsőbb helyen Miskolczon egy önálló görög catholikus parochia létesítését javaslatba hozni szíveskednék. De mert ugyanabban az időben a munkácsi görög catholikus püspökség javadalmazására a tapolcai apátság és a mindszei klostromhoz tartozó jenkei birtok is legkegyelmesebben adományoztattak, a fentemlélt püspök még azt a projectumot is tette, adassék át a mindszei templom és klostrom, melyből nemrég kiköltöztek az eltörlött szerzetesek, a miskolczi görög catholikus híveknek lelkészlakúl és parochiális templomul még pedig azon kikötéssel, hogy a görög catholikus rítusnak megfelelően csekély költséggel átalakítandó templomban a munkácsi püspök is misézhesen, a klostromban pedig részére egy lakosztály is fenntartassék.

A budai helytartótanács Bacsinszky András munkácsi püspök most említett és ő felségének is bemutatott kérvénye folytán 1777 évi október 8-ról keltezett kegyes leiratában Borsod megye közönségét oda utasította, hogy a püspök kérvényében előhozottak megvitatására kebeléből egy szűkebb körű bizottságot kiküldeni és abba a koronauradalom praefectusát s az egri és a munkácsi püspökök megbízottjait meghívni kötelességének tartsa.

A kérdéses tanácskozás a legközelebb érintett magas helytartótanácsi rendeletre csakugyan amint az okiratból kitűnik még azon 1777 évi december 19 és 22 napjain megtartott, melyen Borsod megye küldöttsége kiküldöttein kívül az egri püspök képviselőtében Téglássy József prépost kanonok, a munkácsi püspök képviselőtében pedig Pásztélyi János munkácsi éneklő kanonok és a koronauradalom praefectusa is részt vettek, – de mert a bizottság daczára annak, hogy a tárgyalási jegyzőkönyvnek 7. pontjában elvitázhatlanul elismeri, hogy egy görög catholikus

parochia létesítésének a szükségessége tényleg fennforog, mindazonáltal a mindszei templom és klostornak átengedését nem javasolja, hanem inkább czélszerűbbnek vélemezzi, hogy a görög catholikusok részére Miskolczon egy kápolna építtessék, – a munkácsi püspök kiküldötte a tárgyalási jegyzőkönyvet alá nem írta, hanem püspökének külön vélemezyes jelentést adott be, amelyet a munkácsi püspök 1778 évi január hó 17-én saját észrevételezése kíséretében a magas helytartótanácshoz felterjesztett.

A magas helytartótanács úgy a Borsod megye által felküldött tárgyalási jegyzőkönyvből, mint a munkácsi püspök kiküldötte által beadott külön vélemeznyből meggyőződve, hogy a miskolczi görög catholikus parochia létesítése alapos joggal bír, 1780 évben a diósgyőri koronauradalom felügyelőjét amint az a csatolt okiratról is kitűnik utasította, hogy a munkácsi püspökkel, illetve megbízottjával a Miskolczon illetve a Mindszenten elhelyezendő görög catholikus lelkész és kántor mikénti ellátásáról közösen egy javaslatot kidolgozni és azt felterjeszteni igyekezzenek.

1797 évben a magas helytartótanács ebben az ügyben ismét tovább haladott, ugyanis 14374 sz. határozatában a munkácsi püspökkel közli, hogy a miskolczi görög catholikus parochia végleges rendezését illetőleg a szükséges parochiális épületek felállítása, a szükséges telek kihatása és a pátronátusi jog eldöntése czéljából újabb tárgyalást rendelt el, amely alkalommal a pátronátusi jog és teher a diósgyőri koronauradalomnak megajánlandó, azon esetben pedig, ha az a pátronátusi jogot el nem fogadná, ugyanaz a vallásalapra lesz átháramlandó, ahonnet a szükséges költségek kiutalványozandók lesznek; – végül utasítja a bizottságot, hogy mindezekről tárgyalási jegyzőkönyvet vegyen fel és azt a szükséges költségvetéssel amely tényleg el is készült és mely a magas helytartótanács 1799 évi április hó 16-ról 8962 számú intézvényében 29275 forint 39 korona összegben fel van tüntetve, a helytartótanácsához legfelsőbb helyen történendő bemutatás czéljából terjessze fel, – ami meg is történt.

Ily momentuosus intézkedések után a miskolczi görög catholikus parochia felállításának legottan meg kellett volna történnie, amint valószínűleg meg is történt volna, ha egyrészt az ország dolgai, másrészt a munkácsi egyházmegye kettéválasztása azt meg nem akadályozták volna. Az eperjesi görög catholikus egyházmegye szervezésekor a görömbölyi plébánia, amelyhez filiaként Miskolcz tartozott, az eperjesi püspök joghatósága alá helyezettve, az eperjesi püspökök a miskolczi parochia rendszerítésének megszakadt fonalát csak is 1837 évben vették fel. Boldogult elődöm Tarkovits Gergely 1837 évi január 25-én felterjesztésében azon esedezéssel járul az ország nádorához, hogy a már valóban létesítendő és a magas kamara pátronátusa

Dr. Vályi János

alá helyezendő miskolci görög catholikus parochia ügyében a legmagasabb helyen közben járni méltóztassék.

Éppen ilyen értelemben fölírt az ország nádorához és a helytartótanácsához 1844 évi május 31-én boldogult elődöm Gaganecz József eperjesi püspök is, ki alázatos felterjesztésében egyenkint felsorolja azokat az indító okokat, amelyek a miskolci görög catholikus parochia rendszeresítésének további halasztását már nem tűrik.

A magas helytartótanács 1847 évi február 11-én 3813/193 szám alatti ide csatolt intézvényében nemcsak helyt ad a most említett elődeim felterjesztésének, de egyuttal intézkedik, hogy az ujónan felállított lelkészet évi illetményei ideiglenesen az egyházi alapértekből fedeztessenek – evvel tehát a dolog végleges és kedvező elintéztést nyert illetve nyert volna, ha az 1848 évi bonyodalmak és azoknak hosszú éveken húzódó szomorú következményei azt előre ki nem számítható időkre vissza nem vetették volna.

Tény hogy a budai helytartótanács 1854 évi január hó 4-én kelt 24525 számú ide csatolt intézvényében a most említettek beismeri és az ujabbi felterjesztést elrendeli, mindazonáltal ezen dolog többé nem bír hamvaiból föltámadni, mert valószínűleg az isteni gondviselés részemre tartotta fel a 130 év óta vajudó miskolci ügynök rendkívüli nehéz de remélhetőleg már végleges kibontakozását.

Nagyméltóságú magyar királyi Pénzügyminisztérium!

Hosszú 19 évi működésem nyílt könyv még a legnagyobb ellenségem is kénytelen bevallani, hogy más czélt soha nem ismertem, mint hazámat és egyházmegyémet önfeláldozóan szolgálni és ezen kettős czélom nem hagy tovább pihenni de készlet, hogy az annyszor említett, és felette lelkesen fekvő miskolci ügyet valahára végleg rendezem. Ha boldogult elődeim akkor, amidőn a Miskolczon lakó görög catholikusok száma a hozzá csatolandó fiókegyházakkal együtt 1130-at tett ki, fáradságot nem ismerő munkával igyekeztek Miskolczon önálló parochiát létesíteni, a nagyméltóságú magyar királyi Pénzügyminisztérium csak természetesnek fogja tartani, hogy alólírt, kinek egyházmegyei kormányzása alatt a miskolci görög catholikus hívek száma az országos statisztikai kimutatás szerint magában Miskolczon és a diósgyőri gyárban, bele nem számítva a hozzá csatolandó fiókegyházakat, 1818-ra felszaporodott, ezen parochia önállósítását magamnak célul kitűztem; sőt állíthatom azt is, hogy egykoron csak úgy fogom nyugodtan örök álomra csukhatni szemeimet ha még életemben megérem azt a várva várt napot, amelyen miskolci magyar ajkú híveim saját templomukban áldandják a jó Istent, hogy 130 évi küzdelem után valahára megkönnyült rajtok.

Bár érzem, hogy miskolci híveim szegénysége és csekély püspöki javadalmam miatt a miskolci parochia létesítésénél sokkal nehezebb akadályok állanak utamba, mint amelyenket boldogult elődeimnek kellett megérniök, mindazonáltal még sem teszem le az ügy sikeres megoldásának reményét, mert szentül meg vagyok győződve, hogy a magas kormány ezen hazafias törekvésemben magamra nem hagyand, hanem ezen többé semmikép el nem odázható ügyet magáévá fogja tenni, mely esetben a dolog nem csak könnyen, de csekély áldozatok árán is megoldást nyerend.

Azon tiszteletteljes esedezéssel járulok tehát a nagyméltóságú magyar királyi Pénzügyminisztériumhoz, méltóztassék a felterjesztésemhez mellékelt irományokat kegyesen áttanulmányozni és amennyiben azokból meggyőződni méltóztatik, hogy minden alkalommal a koronauradalom utasított a miskolci parochiális ügy rendezésére, méltóztassék a Batthyány utczában lévő kincstári épületet, mely a miskolci 683 sz. telekkönyvben a magyar királyi diósgyőri koronauradalom nevében van bekebelezve és melyben csak egy kincstári hivatalnok lakik, lakbér fizetés mellett templom és parochia helyül kegyelmesen ingyen átengedni.

Ezen telek a fenti czélnak teljesen megfelel, mert elől egy kész épület van, mely a lelkésznek kész lakóhelyül szolgálna, bent pediglen éppen annyi üres hely van, hogy azon templomot lehessen építeni.

Dr. Vályi János eperjesi püspök

4. Beszámoló a „Miskolcz” című helyi lap 1910. május 24-i számából

Nagy ünnepek közt ment végbe vasárnap, május hó 22-én a miskolci görög katolikus egyház építendő templomának alapköletétele. Az ünnepség szentmisével kezdődött a minoriták templomában, melyet Rojkovics Sándor esperes szentszéki tanácsos, Andor Miklós zsolczi, Hucskó Mihály görömbölyi és Schirilla Andor helybeli lelkész végeztek Rojkovics Pál, Andor Endre, Szuvák József papnövendékek segédletével. Ezután a közösség körmenetben vonult az alapköletétel színhelyére, ahol Rojkovics Sándor esperes megáldotta az alapkövet. Schirilla Andor ezután felolvasta a következő templomalapító okiratot:

„Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Alapító oklevél.

A Szentháromság egy igaz Isten dicsőségére az Istenszülő Szűz Mária és minden szentek tiszteletére építendő első miskolci görög szertartású katolikus templomának alapköve Rojkovics Sándor püspöki megbízott esperes szentszéki tanácsos által beszentelve letéteik.

X. Pius pápasága, I. Ferencz József apostoli király uralkodása, Dr. Vályi János eperjesi püspök kormányzása, Rojkovics Sándor esperessége, Schirilla Szolon Andor lelkészsége, Szaffka Pál kir. közjegyző világi elnöksége, Viszlay József gondnoksága, Báró Vay Elemér Miskolcz város főispánsága és Dr. Szentpáli István polgármestersége alatt 1910-ik év május hó (Gergely naptár szerinti) 22-ik napján.

Hazádnak rendületlenül légy híve, óh magyar!

Ezután aláírták az okiratot, melyet a „Miskolcz”, „Miskolci Napló” és az „Ellenzék” legutóbbi számaival és a jelenleg használatos ezüst, nikkel és bronz pénzdarabokkal együtt egy pneumatikusan elzárt üveghengerbe tettek. A Szózat hangjai közben falazták be a követ, mely a szép üveghengert tartalmazta.

5. Miskolci Napló, helyi lap 1912. szeptember 17-i számából

Szeptember 15-én, vasárnap délelőtt szentelték fel nagy ünnepek közepette a görög katolikusok új templomát a Búza-téren. Pontban 9 órakor a papság a plébánia

épületébe gyűlt össze s onnan 50 koszorúslány és a környékbeli falvak 10 gondnoka kíséretében vonultak a templomhoz, ahol a helybeli lelkész Schirilla Andor üdvözölte Rojkovits Sándor esperest. Beszédében vázolta az egyház 150 éves történetét, mely szakadatlan kísérletezésekből és tapogatózásból állott, miután szegénysége miatt képtelen volt templomot építeni. Végre az 1900. év Szent István napján megalakult Szaffka Pál elnöklése alatt a hitközség. 1905-ben nevezték ki Schirilla Andort helyi lelkésszé, aki a hívók egybegyűlt filléreiből hozzáfogott a templom felépítéséhez. Az esperes válaszában kiemelte ama körülmény magasztos fontosságát, hogy ez a hitközség van hivatva arra, hogy központja legyen a vármegye, valamint a szomszéd vármegyék magyar ajkú görög katolikus híveinek.

Ezután a körmenet résztvevői bevonultak az óriási közönséggel megtöltött templomba, mire megkezdődött a szertartás. A szertartást, mely mindvégig tiszta magyar nyelven folyt le, Kristóf Endre felsőborsodi esperes, Mihalovics József szentszéki tanár, Bacsinszky István táborig lelkész, Gulovits Ernő, Kobuliczky Cyrill, Kristóf Miklós, Schirilla Andor, ifjú Rojkovits Sándor plébánosok és Azlén Emil hitoktató végezték Rojkovits Pál és Szuvák József papnövendékek segédletével. A szertartás után a templom külső falait körmenet közben izsóppal meghintették. Ezek után a szentséget a sekrestyéből – hol eddig az istentiszteletek tartattak – körmenettel a templom főkapuján, harangzúgás és a hívók éneklése mellett bevitték.

A templom felszentelése óta nagyot változott a Búza tér

Papi élet a rács mögött

Körömi cigányhíveim számára a legnagyobb meglepetés az volt, amikor megtudták, hogy a plébános úr börtönben volt. Számukra a börtön egészen mást jelent, mint amit mi annak idején átéltünk. Mindenki számára, aki nem volt rabja a fogolytáboroknak a Szovjetunióban, az internálótáboroknak Magyarországon, a kitelepítéseknek és különféle korszakok kommunista börtöneinek, ismeretlen, elképzelhetetlen, amit átéltünk.

Nekünk sem volt fogalmunk a börtönről és a lágerrek világáról. Mikor harmadéves kispap voltam Budapesten, szabadulása után bejött hozzánk Balogh Pista bácsi – ő Sárospatakon született – és elhozta a tábori oltárát. Ez egy fából készült koffer, amiben a misézéshez szükséges mini felszerelések voltak. Ő ezt végig magával

Kuklay Antal

vitte a Szovjetunióban, az összes fogolytáboron keresztül, és benne gyűjtötte az úgynevezett dögcédulákat a meghalt magyar katonákról, amiket aztán biciklivel sorra elvitt a hozzátartozóknak, amikor hazakerült. Ezt a tábori oltárt ott hagyta a Központi Szemináriumban. Nem tudták, mit csináljanak vele, a szentély felső részén volt egy oratórium, oda tették le. Amikor én elkezdtem gyűjteni az emlékeinket Sárospatakon, elmentem és elkértem a pataki gyűjtemény számára, most itt látható a kiállításon.

Szabó Gyurka barátomnak Márokpapiban volt plébános szomszédja Galambos János bácsi, ő elmondta, hogy a bunkerjukat aknatalálat érte, és megsemmisült a tábori oltára. A hadifogságban, 1945 karácsonyán a fogolytársai meglepték egy készlettel. Sikertelt ezt is megkapni a Gyűjtemény számára, szintén látható ezen a kiállításon. Volt, akinek egy aszúrozott paplanlepedője volt, abból készült a miseing. Lepedeből varrták a miseruhát és jóddal festették sárgára, rá piros paszomántot hímeztek. Körtefából készült egy szép, mives kehely, és a laboratóriumból csentek egy mércepotharat, az volt bele illesztve. Repülőgépcsavarból esztergáltak egy szép áldoztatószelencét, és nyírfakéregből készültek kis szelencék. Ezek voltak a börtön előtti és utáni kapcsolataim ezzel a kiállítással. Pálos atyától, aki börtöntársam volt, megkaptam a kistarcsai internálótáborban vécepapírra írt Misszáléját. Most itt van a kiállításon azzal a fehér vászonzól készült zacskóval együtt, amit édesanyám készített, amire ő hímezte rá a nevemet, mert a letartóztatottaknak tisztasági szereket küldhettek be a hozzátartozók egy idő után.

A kommunista börtönök között sokkal nagyobb volt a különbség, mint a polgári életben egy cigányputri és egy luxuslakás között. Ott megismerte az ember, hogy mi a megaláztatás, és lehetősége nyílt arra, hogy megismerje, megtanulja, mi az alázat. Aki a polgári életben él, van fogalma a jog szilárdságáról, biztonságáról. Ez a kommunizmusban hiányzik. Olvastam a kommunista erkölcsről Leninnek a mondását, próbálom szó szerint idézni: „Erkölcös mindaz, ami a szocializmus győzelméhez vezet”. A szocializmus győzelme tehát egy folytonos forradalom, azaz egy harc, háború. Mi a háború definíciója? A ludovikás börtöntársaimtól tudom, Clausewitz fogalmazta meg: „A háború, rákényszeríteni az ellenfélre akaratumkat.” Ilyen értelemben a kommunizmus egy háború a kapitalizmussal szemben, és ebben a lenini erkölcs szerint minden megengedhető, ami a szocializmus, kommunizmus, bolsevizmus győzelméhez vezet. Minden jogszabály csak polgári csökevény, amit bármikor félre lehet tenni, és le lehet tartóztatni akár a minisztereket is, Kádárt vagy Rajkot, ha a proletariátus érdeke ezt kívánja. A proletariátus érdekeit a párt képviseli, a pártot a központi bizottság főtitkára, tehát egyszemélyes diktatúra az, ami a kommunista ideológia mögött rejlik. Ezt nagyon jól megtapasztalták a kommunizmus vezetői, akik egészen a csúcson ugyanúgy gyűlölettel, irigységgel, féltékenységgel és bosszúval viseltettek egymás iránt, mint bármelyik történelmi időkben az udvari intrikusok.

A kommunista börtön időről időre, helyről helyre és személyenként változott. Ugyanolyan meglepetés lehetett belülről látni a börtönt Kádárnak, Rajknak, vagy akár Berijának. Az egyik volt vezető kommunista fia mesélte, hogy amikor Rákosi-nak elmondták, hogy a testvérét Moszkvában kivégezték, arcizma sem rezdült, és azt mondta, ha kivégezték, biztosan megvolt az oka. Ő csak tudta...

Nekem azt mondta a kihallgatóm: „Maguk a nép ellenségei. Nekünk jogunk van magukat megsemmisíteni. Örüljenek, ha életben hagyjuk magukat.” Ezzel a módszerrel az embert rádöbbentették arra, hogy nem személynek, hanem megsemmisíthető tárgynak tekintik. Minket a Fő utcára vittek, 11 kispapársammal együtt. Szerencsénk volt, mert akkor a vidéki kapitányságokon, Miskolcon, Szolnokon még kínozták az embereket, sőt az egész pufajkás csoportot arra szervezték meg, hogy Magyarország minden településén néhány embert végigverjenek. Erre kitanították őket, hogyan kell verni. Éjszaka kirángatták az embereket az ágyukból, bevitték a tanácsházára, vagy a rendőrségre, ott megverték, hogy elrettentő példák legyenek, hogy az emberek ne „hőbörögjenek”.

A börtönben voltak görög smaszerek. A görög kommunistákat befogadták és többen börtönőrök lettek. Az egyikük klasszikus mondása volt: „Kelletted neked talpadra magyar!” Minket nem vertek a Fő utcán, akkor már az volt a direktíva Moszkvából, hogy csak lázadás, éhségstrájk, vagy szökés esetén lehet testi fenyegetést alkalmazni. Más kérdés, hogy előfordult, ha valaki ellenállt, vagy szemtelenkedett az ő felfogásuk szerint. Ilyen volt, amikor báró Atzél Bandi édesanyját szidták, a reagálására őt nagyon megverték. Bennünket letartóztatottakat bezártak egyedül egy zárkába, fapriccsen aludtunk. A kezünket ki kellett tenni a takarón kívül, szemben állandóan égett egy lámpa, ha valaki megfordult, vagy a takaró alá tette a kezét, ak-

kor zörögtek az ajtón. Rendszeresen járták a folyosót, a circlin benéztek, és belerúgtak az ajtóba. Az volt a módszer, hogy két-három nap alatt idegkimerült állapotba kerüljön az ember. És akkor jöttek a kihallgatások, hosszú ideig. Tárgynak tekintették az embert, nem volt neve: egyes lépjen ki, kettes... Nem láthattuk egymást, teljesen elszigetelt volt mindenki.

Mikor lezárult a nyomozás, átvittek a Markóba. Itt teljesen fordított volt a helyzet. A Fő utcán tisztaság volt, a Markóban rengeteg poloska. A cellák 4x4,5 méteresek voltak, bitumenesek, bennük szalmaszák, kübli, semmi más. Egy ekkora cellában, nyári 30 fokos melegben huszonketten voltunk. Tízen-tízen két sorban, és ketten még középen, a szalmavánkosokon, fejtől-lábtól, fél oldalunkon. De nem ez volt a rettenetes, hanem a poloskák, amik ellen nem lehetett védekezni. Felmásztak a plafonra és hőérzékeléssel ejtőernyőztek, és az ember reggel csak vakarózott, csíptek és rettenetes szaguk volt. Egyszer a Gyűjtőben betettek egy poloskás zárkába. Ott voltam két napig és megkértem az őrt, hagyja égve a lámpát. Több mint százat számoltam meg, amit elnyomtam vécepapírral a falon. A kicsik áttetsző, pergamenszerűek, a nagyok pedig egészen feketék a bennük lévő oxidált vértől. Ez volt a legnagyobb kellemetlenség.

A másik az éhség, mert nagyon gyenge volt a koszt a Markóban. A katonaságtól évente leselejtezett készletet vette át a börtön. Avas szalonna, vízbegríz és avas lekvár volt a börtönkoszt. Mindig éhesek voltunk. A tárgyalás után átvittek a Gyűjtőbe. Ott 2x4 méteres zárkák voltak, ebben tizenegyen voltunk. A moszkvai mérce szerint akkor járátták csúcsra a magyar börtönöket, mert amikor az ENSZ nyomására felszámolták az internálótáborokat, a rabok felét hazaengedték, a másik felét pedig bebörtönözték. Hogy hány embert ítéltek el, egyszerűen a magyar börtönök befogadóképessége szabta meg, az imént említett norma szerint. Hogy hány embert kellett kivégezni? Valószínűleg annyit, amennyi szovjet katona elesett '56-ban. Ahogy tervgazdaság volt az iparban, a bányászatban, a mezőgazdaságban és kereskedelemben, ugyanilyen tervgazdaság volt a „büntetésiparban” is. Megvoltak a kategóriák, hogy mikor, melyik hullámban ki ellen kell „küzdeni”, a gyárosok, a kulákok, vagy a feketézók ellen. Ebbe a sorba tartozott a klerikális reakció is, azzal a különbséggel, hogy voltak ugyan hullámok, de volt egy állandó sztenderd, és hogy mikor hány pap volt internálótáborokban, vagy börtönben, kit engedtek ki, és ki a következő, mind ott volt a fiókokban előkészítve. Csupán a véletlen döntötte el sokszor, hogy milyen megtorlásban részesül a klerikális reakció, hiszen Rákosi nemcsak azt ígérte meg Sztálinnak, hogy győzni fog a választáson, ami persze nem sikerült, hanem azt is, hogy fől számolja az Egyházat. Tehát elő voltak írva ezek a „tervszámok”. Gondoljuk el, a gépet üzemeltetni, etetni kell, a legénységet foglalkoztatni kell. A nyomozókat, az ügyészeket, a bírókat – beleértve az ügyvédek is, akik közrejátszottak a „duplanullás” ügyek alakulásába, mert ők is az ázó munkatársai voltak –, és a smasszereket is. Azok a kiskatonák, akiket besoroztak és vállalták, hogy ők továbbbszolgálnak, választhattak, hogy zöld-, vagy kékávósok lesznek, vagy börtönőrök. Amikor bekerültek a gépezetbe, már nem volt választás, többen ott kötöttek ki, hogy ők kísérték az akasztófa alá az elítéltet. Azok a parasztyerekek, akik csak tovább akart szolgálni.

Ebben a rendszerben tehát óriási változatosság volt, miközben lelkileg mindenkit egyformán nyomott, egyéniség szerint mégis másként és másként viselkedtek. Az idegrendszerrel függően, a papok is. Ebből a nagy bezártságból szállítottak át bennünket Márianosztrára, amely osztályidegen-börtön lett 1958-tól. Akik születésüknél, vagy foglalkozásuknál fogva osztályidegennek minősültek és nagyobb ítéletet kaptak egy vagy két évnél, azok Márianosztrára kerültek. Itt voltak a Horthy-rendszer miniszteri főtisztviselői, miniszterei. Együtt voltam Antal Istvánnal, ő volt az utolsó pénzügyminiszter, de itt volt Bornemissza Géza, ő gazdasági miniszter volt. Földbirtokosok, arisztokraták, papok, kulákok, csendőrök minden rendfokozatban, és érdekes, volt egy külön csoport, a nagymrések. Vagy Vácra, vagy Márianosztrára vitték őket. Ezek a revizionisták voltak, és különleges biztonsággal őrizték őket. Lehetett ebben egy külön szempont is: Legyetek együtt azokkal, akik titeket üldöztek.

Ott volt Ádám György, akit a kommunisták kétszer ítélték életfogytigra. Fialat kommunistá volt, 1919-ben emigrált, egyszer a Rajk-perben ítélték életfogytiglanra, utána pedig '56 után kapott szintén életfogytot a Munkástanácsban vállalt szerepe miatt. Ott voltak az írók: Obersovszky Gyula, Gáli József, Eörsi István. Tehát nagyon érdekes volt ez a sok egyéniség, sokféle világnézet, sokféle sors, és közöttük, mi papok. Amikor bennünket átszállítottak Márianosztrára, a háromemeletes úgynevezett magánzárka-részlegben minden szinten 4x12 zárka volt, mi a harmadik emeletre kerültünk. Jobb oldalon, 12 zárkában csak papok voltak, már nem olyan zsúfoltan, a 2x4 méteres zárkában csak négyen voltunk. Két emeletes vaságy, egy hokedli, egy kis asztalka, egy fali polc, és a kübli a sarokban. Amikor beléptem oda a cuccommal, ott találtam Juhász Miklós piarista atyát, aki a sátoraljaújhelyi gimnáziumban másodikos koromban hittanárom volt. Nagyszerű ember volt. A szomszédban pedig az ő rendtársa, Páter Bulányi. Ott töltöttünk több mint egy évet, úgy, hogy egyetlen egy nyomtatott betűt nem láttunk. Amíg a többiek használhatták a börtönkönyvtárat, mi nem juthattunk semmiféle papírhoz. Ez is afféle lelki kínzás akart lenni. Ez aztán megfordult, mert mind a 12 cella átalakult afféle kis kolostorrá. Ráadásul ökumenikus kolostorrá, mert ott volt Bán Pista barátom, fiatal debreceni református lelkész – most itt vannak köztünk az özvegye, lánya és unokái –, nagyon elmélyült volt ez a kapcsolat. Ez a későbbiek során gyümölcsözött, ő itt az Északtervben volt rajzoló, ő közvetített felénk, mikor az Avas-Délen készítették a városrendezési tervet. Egy területet kijelöltek egy templom, méghozzá ökumenikus templom számára. Ez Márianosztra gyümölcse volt. De ez mutatja azt is, hogy a kommunizmus alatt, amikor mindenki félelemben él, és többé-kevésbé mindenki hazudik – ezt mindenki tudta –, a hallgatások, elhallgatások mögött rengeteg jóakarát is volt. Csak egy példát mondok. Börcs Jancsi, paptársam, Márianosztrán volt plébános. Édesapja korábban országgyűlési képviselő volt, börtönbe került. A smaszerek persze ismerték őt, volt, akit még ő tanított hittanra, elsőáldozásra. Behozták a zárkába egy újabb rabot, és amikor a smaszter becsukta az ajtót, a szája elé tette az ujját, hogy hallgassanak, az illető zamzer.

Óriási különbségek mutatkoztak meg ezek között is, ott volt a Kurali nevű főtörzs-ormester, cigány származású ember, kegyetlen szigorúsággal bánt a rabokkal. Vagy ott volt Darin, a politikai tiszt, nevelőtiszt, az ő feladata volt az átnevelés, ő tartotta fenn a spiclirendszert. Igyekezett kedvezményekkel, vagy kényszerrel, a szabadulás reményével, hogy valaki büntetését felezi, vagy harmadolják, besúgókat szerezni. Itt is, ahogy minden ilyen szovjet rendszerű helyen, megvolt a besúgóhálózat. Ebben a közegben éltünk.

Később aztán megszüntették a papok elkülönítését. Mindenkinek dolgozni kellett, különböző műhelyek voltak, így más és más környezetbe kerültünk: Ilyen részleg volt a cipésműhely, volt egy, ahol az új cipőket készítették, és volt a bontó, ahol a katonai bakancsokat szedték szét. Ide kerültek az öregek, két bölcs paptársunk, Szigeti József domonkos atya és Lénárd Ödön atya. Ott ültek egymás mellett, bontják az ócska bakancsokat, és Lénárd atya megkérdezi, te hogyan beszélnél a Szentlélekről?

Csoportosan vittek bennünket kéthetenként fürdeni. Ez abból állt, hogy levetkőztünk, zuhany alá álltunk, szappanozás, zuhanyozás, öltözés. Ekkor tudtak a szomszédos zárkák egymással találkozni, és ebben a situációban gyóntattuk a társainkat, vagy áldoztattuk. Kiüzentünk, hogy küldjenek nekünk bejglit, szilvalekvárban, mazsolával. Félévente lehetett háromkilós élelmiszercsomagot beküldeni. Ebből időnként kivettünk három szem mazsolát, azt este betettük az alumínium bögrébe, vizet öntöttünk rá. Reggelre megduzzadt, visszanyerte eredeti alakját. Az alumíniumkanálba kinyomtunk belőle öt-hat cseppet, kenyér az volt. Miközben ketten ültek a vaságyon, egy a hokedlin, a negyedik fel-alá sétált. Amikor az őr a cirklin benézett, behallgatózott, csak azt hallotta, hogy valaki valamilyen idegen szavakat mormol. Minket már úgy szenteltek fel, hogy kívülről kellett tudnunk a Szűz Mária miséjét: a misekánont és egy miseszöveget, így tudtunk misézni. Időnként volt pokrócrazás, vasárnap reggelenként. Akkor a pokrócba egy gyufás skatulyába beletettük az Oltáriszentséget, és átadtuk egymásnak a pokrócot, azt nem ráztuk ki. A sétán hátratett kézzel kellett körbejárni, kétszer volt séta naponta, nem lehetett közben beszélgetni, az őr figyelte.

Werner atya szervezett zenekart a börtönben. Ezért meg is dicsérték, és kérdezték, mit kíván, beszélőt, vagy levélírást, De ő azt kérte, hogy megnöveszthesse a haját. Werner atya kint válláig érő hajat viselt, ő korábban a Zeneakadémia egyházzenei tanszékének volt tanszékvezetője, tudós, szentéletű ember. Megengedték neki, így hosszú hajjal sétált. Egyszer séta közben az egyik őr kiszólitotta, hogy nem szégyelli magát, azonnal vágassa le. Ő visszaállt a sorba, aztán levágatta a haját. Ő megtanulta az alázatot.

Ez nem mindig egyszerű. Akik dolgoztak, „spájzolhattak”, havonta egyszer lehetett élelmiszert vásárolni, így küldtünk cukrot Szunyogh Xavér atyának, aki nem dolgozott, de lebuktunk. Minket Juhász őrnagy elé vittek. Megkérdezte tőlünk: „Mióta csinálják maguk ezt? – Kétezer éve, válaszoltam. Meg vagyok győződve, hogy az őrnagy úr is így viselkedett volna a helyünkben. – „Ahhoz magának semmi köze, hogy visel-

kedtem volna. Húsz nap szigorított!” Ott télen nagyon hideg volt, csak egy takarót adtak, és fapriccs és minden második nap fél koszt, naponta fél adag kenyér.

Különböző hosszúságú szigorított büntetést kaphattunk, és volt a sötétzárka. Ez volt a változatosság. Mindig volt, aki szigorítottba került, mert a fegyelmet tartani kellett.

Ez a permanens forradalom, a félkatonai rendszer, az egész rendszerre vonatkozott. Ez volt tulajdonképp a gyengéje is. Ma már a tudósok kimutatták, hogy a társadalomnak az összekötő eleme, a cementje a bizalom. És azzal a hamis darwinista szemlélettel, amit a tudósok már rég megcáfoltak, hogy a történelem az osztályharcok története, mert az egyik ember a másiknak versenytársa, a kapitalizmus és a liberalizmus ugyanabban a tudatlanságban szenved, mert azt gondolják, hogy a verseny, a létért való küzdelem állítja szembe az embereket és az mozgatja a társadalmat. De közben kiderült, hogy az ember akkor boldog, és ezt a társadalomtudósoktól kezdve a biológusokon át az agykutatókig sorra kimutatták, ha a közösségerő áldozatot hozhat. Akkor szabadul fel az agyában a dopamin, a boldogsághormon.

1956-ban ezt tapasztaltuk meg. Hogy hiába volt rommá löve Budapest – mikor mentünk a kórházakba az Üllői úton és kerülgettem a „sárkánytaréjokat”, az otthagytam a láncfalakat, és a 60x160x10 centis lepényeket, amikről csak a szürke pufajka árulta el, hogy ezek a szerencsétlen kirgiz kiskatonáknak a holttesteik, akiket a saját tankjaik lapítottak ilyen palacsintákká (akkor még nem takarították el őket), jobbról pedig a leomlott tűzfalakon lehetett belátni a harmadik emeletre, a hálószobába, az ebédlőbe, ahol ott állt a zongora – mégis, mindenkinek euforikus érzése volt, mindez nem érdekes, mert szabadok vagyunk.

Azt persze nem tudtuk, hogy '56-ot Szerov tábornok rendezte meg. Ő rendezte a rádió ostromát, a véres csütörtöki tömegmészárlást, és küldte be a tankhadosztályt. Ő parancsolt, és a páncélos tábornokok az ő parancsára követték el azt az alapvető hibát, hogy beengedték a szűk utcákba gyalogsági fedezet nélkül a páncélos hadosztályt. Azt gondolták, hogy a „civil bagázs” – ez volt a katonák megvető kifejezése –, rögtön levonul az óvóhelyre, ha meghallja a láncfalak csörgését. El se tudták képzelni, hogy pillanatok alatt megszerveződik Budapest lakossága, és tűzharcban megfutamítja a világ leghatalmasabb, legfelkészültebb tankhadosztályát. Mikor az ötvenéves évfordulón Pestről Egerbe mentem, mellém ült egy idősebb úr. Mint elmondta, Svédországból jött el az ünnepségre, munkaszolgálatos kiskatona volt a Kilián laktanyában. Mikor meghallották, hogy a rádiónál tüntetés van, be se mentek a laktanyába, és eljutott a Corvin-közbe. Egyetlen tarackjuk volt, aminek a löereje képes volt áttörni a páncélosokat. Ezt kikötötték, kivették a zárvatatot, és az Üllői úton becélozták a láncfalak magasságát, és ahogy jöttek a tankok, egymás után lötték ki azokat. Szóval, tűzharcban megfutamították a világ legfelkészültebb tankhadosztályát. Ez volt a hadtörténet legcsúfosabb veresége. Kiderült, hogy ezek a budapesti páncélosok elveszítették erkölcsi erejüket, demoralizálódtak, ezért kellett behozni a Kárpátokon túlról újabb csapatokat. Ezért kellett időt nyerniük, ezért voltak fegyverszüneti tárgyalások a Nagy Imre-kormányal. Amikor aztán letartóztatták Malétert, akkor glasszékesztyűvel bejött Szerov tábornok és azt mondta: Finita la commedia, és rátette kezét a telefonra.

De: Finita bolsevizmo... Mert '56 volt az a tűszúrás, amely ezt a hatalmas léggömböt, az erőszak léggömbjét kilyukasztotta. Utána persze kellett néhány évtized, míg leeresztett, de akkor vesztette el a kommunizmus az erkölcsi ethoszát, és Nyugat-Európában már nem lehetett becsületes értelmiségi, művész, színész, író, festő – akik korábban mind szimpatizáltak vele – kommunista. Láttuk, korábban még az atomtudósok közé is befészkelődött a kommunizmus, ezekkel a jelszavakkal, szabadság, testvériség, egyenlőség, ez szimpatikus volt Nyugaton. 1956 után becsületes ember – például Camus – már nem tudta ezt vállalni. És csupán időbe tellett, hogy nemcsak erkölcsileg nullázódott le a bolsevik eszme, hanem gazdaságilag is. Miért? Mert a bizalmatlanságra volt felépítve, a félkatonai rendszerre. Ezért versenyképtelen volt, mert bizalmatlanságra emberi, élő rendszert nem lehet felépíteni. Ez az egyik fontos tanulsága '56-nak.

Ezt élte meg akkor mindenki. Mi is az élet alapja? Az autonómia és a szolidaritás egysége. Nem tudom, hány milliárd sejtünk van, de mindegyik autonóm egység, mindegyik saját magának kér energiát, táplálékot, de mindegyik tudja, hogy a létének értelme: szolgálni a szervezetet. Abban a pillanatban, amikor egy sejt felmondja a szolidaritást, a közösségért való életet, létrejön egy rákos sejt. Lehet, hogy ennek az egyetlen sejtnek sikerül öt kilogramm zsírt felhalmozni. Operáltak már ki hasból öt kilogrammos, egyetlen egy rákos sejtet.

Azt gondolta a 18. századi filozófia, hogy a népjóléthez elég elválasztani a három hatalmat: a törvényhozást, az ítélkezést, a végrehajtást, megteremteni ezek autonómiáját és szolidaritását, és akkor minden rendben lesz. Két évszázad kellett hozzá, hogy bebizonyosodjon, hogy ez kevés, mert három olyan hatalom van mind a mai napig, amivel nem számoltak a filozófusok, és ez a pénzvilág, a hírvilág és az alvilág. Ez a három hatalom, mint rákos sejt működik az egész világon, és duzzad és összeszívja magába, mint a zsírt az a rákos sejt a virtuális pénzt. Miután az ember számára a közösség, a család elkezdett kitágulni a több millió év alatt, most már az a fogalom, hogy mi, nemcsak a családot jelenti, nálunk nemcsak a magyarokat, a magyarul beszélő embereket. A mi kitágult 7 milliárd emberre, és a 21. századnak és majd a következőnek az a feladata, hogy kialakítsa a földön élő összes emberben ezt a mi-tudatot. Hogy igenis, mindnyájan egy családnak vagyunk a tagjai. Mindegyikünknek joga van az autonómiához, és mindegyikünkben ki kell épülnie a szolidaritásnak. Azt, ami megvan a családban, ki kell bontakoztatni 7 milliárd emberre.

A börtönben nekünk ez volt a megélt tapasztalatunk, és nagyon sokat segített nekünk, hogy a legkülönbözőbb emberekkel voltunk együtt mi, papok, és átéltük az ő sorsukat. Azét például, akit a háború alatt, a fogolytáborban megkérdeztek, akar-e tanfolyamra menni? Ki ne akart volna? Kiképezték őket, és itthon már különféle beosztásokba kerültek. Voltunk együtt nagyon egyszerű katonatisztekkel, proligyerekkel, akik vezető pozícióba kerültek. Láttuk az ő sorsukat, hogy az a gépezet hogyan szívta be őket. 1956 volt a nagy felismerés nekik, mert ami lappangva, sok-sok apró tapasztalat volt az életükben, egyszerre kinyílt: megtértek.

Márianosztra különlegessége volt a fordítóiroda. Négy zárkában két-két fordító és két-két gépelő dolgozott. A Belügyminisztérium számára fordítottunk krimina-

A múlt emlékeit átveszi a jövő

lisztikai, vagy éppen kutyatenyésztési szakkönyveket a rendőrkutya-iskolák számára. Rengeteg politikai, kémkedési témájú dolgot fordítottunk. A Foreign Affairs, az amerikai külügyminisztérium hivatalos lapjának cikkeit, visszatekintéseket, memoárokat, Churchill memoárjait és hasonlókat. Fordítottuk Otto Schmidtnek, a német külügyminisztérium főtölmácsának az emlékiratait. Ő tanúja volt olyan tárgyalásoknak, ahol csak ő volt jelen harmadikként a két tárgyaló fél mellett. Ebből kiderült, hogy azért tört ki a második világháború, mert a Balkánon nem tudtak megegyezni.

Ilyen tapasztalatokkal jöttem ki, és ez a hat év, amit ott töltöttem, életem legtermékenyebb időszaka volt, amiből a mai napig is táplálkozom.

Ezekről a tapasztalatokról tanúskodnak a kiállítás tárgyai és dokumentumai, melyeket legyenek szívesek megtekinteni. Köszönöm a türelmüket.

(A Herman Ottó Múzeum kiállítási épületében rendezett „Számon-tartva” című, lágerlakó, vagy börtönviselt katolikus papok emléktárgyaiból összeállított kiállítás megnyitóján, október 19-én tartott bevezető előadás szerkesztett változata)

CZAKÓ ISTVÁN

A II. Vatikáni zsinat

Az idén október 11-én lesz ötven éve, hogy a II. Vatikáni zsinatot VI. Pál pápa bezárta. A zsinat a múlt század egyik legkiemelkedőbb eseménye volt, az egész világ nagy érdeklődéssel várta: nemcsak a katolikus hívők, hanem a protestánsok, nem keresztények, sőt hitetlenek is. Tekintsünk vissza a zsinatra, és kíséreljük meg felmérni a hatását.

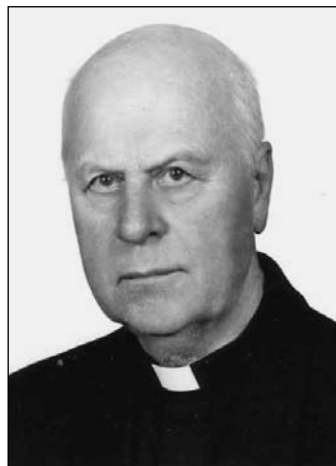
ELŐZMÉNYEK

A zsinat előzménye az I. Vatikáni zsinat volt. Azt mondjuk, előzménye: annyira szervesen kapcsolódott hozzá, hogy hosszabb ideig folyt a vita arról, hogyan nevezzék a zsinatot: legyen-e ez az első vatikáni zsinat folytatása, vagy kapjon önálló nevet. Az I. Vatikáni zsinat 1870-ben volt, de nem zárták be. Itália egyesítése címén ugyanis megindultak Viktor Emmánuel csapatai északról, Garibaldi szabad csapatai délről, és a zsinati atyák hazamentek anélkül, hogy a zsinatot ünnepélyesen bezárták volna.

Végül az az álláspont győzött, hogy a körülmények annyira megváltoztak, a tárgyalandó témák is annyira mások, hogy a tervezett zsinatot önálló zsinatnak kell tekinteni. Így kapta a II. Vatikáni zsinat nevet.

A zsinat összehívásának gondolata attól kezdve benne volt a levegőben, hogy az első hirtelen megszakadt. De a zsinat folytatására az idők nem voltak alkalmasak. Az olasz helyzet ezt a pápasággal való éles ellentét miatt eleve lehetetlené tette, a huszadik század elején a francia állam magatartása miatt nem lehetett zsinatot összehívni, majd az egyre növekvő politikai feszültség és az annak következtében kirobbant első világháború akadályozta meg a zsinat összehívását. A két világháború közötti időszak is inkább fegyverszünet volt, mint béke, majd jött a második világháború. Közben a társadalom nagy változáson ment keresztül, és ezért egyre sürgetőbb lett a zsinat összehívása.

A zsinat összehívása teljesen XXIII. János pápa személyes kezdeményezése volt. Bár nagyon sokan akkor is úgy gondolták, hogy az idők nem alkalmasak a zsinat megtartására, folyton egy újabb háború kirobbanásától kellett tartani. Gondoljunk csak a kubai válságra, amikor a Kuba felé tartó szovjet rakétákat szállító hajókat az Atlanti-óceánon Kennedy azzal állította meg, hogy ha tovább mennek, tüzet nyittat rájuk.

Czako István

Ez a jó kedélyű, teljesen Istenre hagyatkozó és Istenben bízó pápa vette magának a bátorságot, hogy a zsinatot összehívja. 1958. január 8-án hirdette meg, és 1962. október 11-én nyitotta meg a zsinatot. A pápa merészen belevágott: nem várhatunk, soha nem lesz alkalmas az idő. Ötven éve ennek.

A ZSINAT CÉLJA

A zsinat célját XXIII. János pápa egy gesztussal világította meg. Azt kérdezte tőle valaki: Miért kívánja összehívni a zsinatot? A pápa az ablakhoz lépett, kinyitotta és azt mondta: Ezért. Levegőt az egyházba! E markáns kép három célt foglalt össze. *A zsinat célja az egyház belső életének megújítása, az elszakadt testvéreknek az egyházba való visszahívása, és a mai világgal való párbeszéd volt.*

Ez a cél merőben elütrött az egyház történetében eddig megtartott zsinatok témájától. Mert előtte minden zsinat valami tanbeli tévedés tisztázása miatt jött létre, kezdve a niceai zsinattól, amely az arianizmus tanítását ítélte el, egészen a trienti zsinatig, amely a protestantizmus áradatát kívánta megállítani az isteni kinyilatkoztatás tanainak világos rögzítésével. És minden zsinat elítélte a tévedéseket, megállapította az egyház tanítását azzal a záradékkal, hogy aki ezt nem hiszi, nem tartozik az egyházhoz, ki van közösítve. A II. Vatikáni zsinat azt kívánta lerögzíteni, hogy az egyház a modern világban hogyan jelenjen meg. Azt mondhatnánk, hogy lelkipásztori zsinat volt, nem kívánt elítélni senkit.

Egyébként a zsinat gondolatai benne voltak a levegőben. Ahogyan visszaemlékszem, számomra nem hozott szenzációs új gondolatot. A zsinati határozatok nem hoztak megrázkódtatásszerű újdonságokat. Az újdonság a határozatba foglalás, és a megvalósítás módja volt.

AZ ÖSSZEHÍVÁS

A pápa meghívta a katolikus egyház minden püspökét a zsinatra, beleértve természetesen a nem latin rítusú katolikusokat is. Sőt meghívta a protestánsokat is. Nem tanácskozási joggal, de azért, hogy jöjjenek, és lássák, a katolikus egyház nem ellenség, keresi a XX. században a krisztusi gondolat maradéktalan megvalósítását. Részvételük segítse elő a keresztények egységének megvalósítását. Az egyház tágasra nyitja a kapuit, jöjjenek, képviseltesék magukat. Hogyan reagáltak a protestánsok? Egyesek érdeklődéssel és jóindulattal fogadták, de voltak, akik egyházellenes kirohanásokkal. Nem ők voltak többségben, de voltak. Például a skót reformátusok. Összejöttek, hogy mitévők legyenek, elfogadják-e, vagy elutasítsák a meghívást. Valaki felállt a gyűlésen, és tiltakozott a részvétel ellen. Azt mondta: „Ahelyett, hogy fognánk az evangéliumot és ezzel a fegyverrel a kezünkben mennénk az Antikrisztus ellen, elmegyünk, hogy csókoljunk kezét a római pápának.” Nem ez a gondolkodás volt a jellemző, mert a meghívott protestáns vezetők végül is részt vettek a zsinaton, de azért ilyen hangok is voltak. A többség a skót reformátusok között is jóindulattal fogadta a meghívást.

Az egyházon belül is voltak, akik a változtatást ellenezték. Nem újítani kell, hanem

helyreállítani az egyházi fegyelmet. A konzervatívok fő képviselője Ottaviani bíboros volt, aki látva, hogy véleményével magára marad, a tanácskozás közepén el is hagyta a zsinatot, valamint egy másik nagy egyéniség, akit nem szoktak emlegetni, Garrigou Lagrange teológus, domonkos rendi szerzetes. Neki az volt a véleménye, hogy a papság nem úgy szerez magának tekintélyt, hogy leveti a reverendát, hanem úgy, hogy az egyház szellemében él.

A zsinatra a Szentatya nemcsak püspököket hívott meg, hanem teológus szakértőket is. Feladatuk az volt, hogy segítsék a püspököket a helyes döntés előkészítésében. Természetesen ezek a szakértők kéretlenül is beszéltek a problémákról és azok megoldásáról. Különösen kiemelkedett a teológusok közül Hans Küng. Könyvet is írt: *Konzil und Wiedervereinigung. Zsinat és újraegyesítés*. Ő a zsinat szerepét főleg a keresztények újraegyesítésében látta, valamint nagyon hathatósan érvelt a népnyelv bevezetése érdekében. Könyvében előadta például, hogy a 16. század közepén Lyonban kiadták a papi zsolozsmát franciául. A könyv rövid idő alatt 152 kiadást ért meg. V. Piusz pápa azonban letiltotta. De ezen felül is nagyon sok ragyogó gondolatot összefoglalt a könyvében. Ő is ott volt a zsinaton szakértőként. Sajnos, később fejébe szállt a dicsőség, szembekerült a Szentszékkel. Ő akart tanítani a pápa helyett. Ebben az időben is írt egy könyvet: *Unfehlbarkeit – Tévedhetetlenség. (Der Fehler a hiba, a gyarlóság, az erkölcsi rossz, a bűn.)* A könyvben kikelt a pápai tévedhetetlenség tana ellen, félremagyarázva a szó jelentését, úgy állította be, mintha az egyház a pápát gyarlóság, bűn nélkülinek mondaná. Akkoriban nevetve mondogatták: a pápa nem tévedhetetlen, Hans Küng a tévedhetetlen. Itt már arról van szó, hogy az igazat tudja és mondja. A professzor most is tanít Svájcban, Friburgban de jelentőségét elveszítette.

AZ ÖSSZEHÍVÁS VISSZHANGJA A VILÁGBAN

A zsinat világszenzáció volt. A világsajtó nagy érdeklődéssel, és jóindulattal írt a várható zsinatról. Nyoma sem volt annak az egyházellenes hangulatnak, ami most betölti a nyugati világ híradási eszközeit. Írtak az újságok, hírt adtak a rádiók arról, hogy a zsinat üléseit a Szent Péter bazilikában tartják. Erre a célra átalakították a bazilika belsejét. Kétezer püspököt vártak, számukra ülőhelyet készítettek elő. A sajtó jóindulatát, vagy talán semlegességét mutatja, hogy a *Paris Match* a megnyitásra külön számot adott ki, szép, színes, gazdag folyóirat volt és vonzóan beszélt a nagy eseményről.

Mi akkor a vasfüggöny mögött voltunk. A magyar állam senkinek nem adott kitazási engedélyt, hogy a zsinaton részt vegyen. A magyar katolikus egyházat tehát megnyitáskor nem képviselte senki. A második vagy harmadik ülésre azonban már mehetett a magyar egyház képviselője is. Római meghívás alapján egy harminc főből álló papi csoport kapott engedélyt, hogy szakértőként részt vegyen a zsinaton. Az állami hatóságok azonban csak azzal a feltétellel adtak engedélyt, hogy a szakértők biztonsága érdekében állami emberek is elkísérik őket. Egyértelmű volt: a titkos rendőrség a papi résztvevők által tudni akarta, miről tárgyalnak a zsinaton a falak

mögött. Róma ezt egyszerűen kivédte. Mikor a küldöttség a repülőből kiszállt, a papokat beültették egy autóbuszba, és elvitték őket olyan szálláshelyre, ahová rajtuk kívül más nem léphetett be, a civileket pedig egy másik autóbuszba ültették, elvitték őket valahová Róma külvárosába, ehettek, ihattak, szórakozhattak, de a zsinat alatt papot nem láttak. Akkor találkoztak megint a papokkal, amikor visszafelé jöttek. Ilyen egyszerűen kifogtak rajtuk.

Az egri egyházmegye vezetője abban az időben Brezanóczy Pál volt, káptalani helynöki minőségben. Őt azzal tüntették ki, hogy az egyik megnyitó pápai misén az evangéliumos könyvet ő tarthatta.

A megnyitóról szenzációs képeket közöltek az újságok, tévék. A híradók nagy érdeklődése azonban gyorsan elapadt. Az újságírók várták a haladók és konzervatívok összecsapását, szópárbajokat, mint a parlamentekben szokás. Ez azonban elmaradt. Természetes, hogy nem volt mindenki egy véleményen, de mindenki egyet akart, az egyház javát.

1962. december 31-én, a hálaadáskor Bengsch, Berlin bíboros érseke tájékoztatta a híveket a zsinatról. Többek között azt mondta, hogy a zsinat egy dologra mutatott rá nagyon világosan: hogy az egyház nem a római pápa, nem a püspökök, nem is a papság, hanem a megkeresztelt emberek közössége. „Az egyház ti vagytok!” – mondta a híveknek.

Természetesen voltak véleménykülönbségek. A konzervatívok vezére Ottaviani bíboros volt, aki a liturgikus konstitúcióval kapcsolatban VI. Pál pápához egy felterjesztést intézett, ami azzal kezdődött, hogy „bár a kijelentés, hogy a Liturgikus Constitutio ellenkezik a Tridenti zsinat szellemével, bármilyen kellemetlen is, de igaz”. Hosszú huzavona indult meg a kérdéssel kapcsolatban, amelynek az lett a következménye, hogy Ottaviani bíboros elnémult, sőt elhagyta a zsinat színhelyét is, a konstitúció pedig változatlanul megjelent.

A népnyelv bevezetése mellett szólt az az érv, hogy korunkra a latin nyelv kiszorult a közéletből. Az előző korokban aki írni, olvasni tudott, az valamit tudott latinul is. A huszadik századra azonban ez már eltűnt. A mise szövegét a nép nem értette. De nemcsak a nép, az írástudók sem. A népnyelv bevezetése mellett hangoztatták azt a nagyon mutatós érvet, hogy amikor a mexikói egyházüldözés miatt fellépő paphiány miatt a Szentszék jezsuitákat küldött Mexikóba, engedélyezte nekik, hogy amíg a spanyolt meg nem tanulják, latinul prédikáljanak. „Bárcsak a marxisták is latinul hirdetnék a marxizmust!”, sóhajtott fel egy egyházi férfiú.

A MEGNYITÁS ÉS A DOKUMENTUMOK

A zsinat tehát 1962. október 11-én nyílt meg. A világlapok, rádiók, tévék telve voltak a hírral. A megnyitáson megjelent az egyház majdnem mind a 2500 püspöke. A tanácskozás színhelyül a Szent Péter bazilika főhajóját rendezték be. A bevonulás impozáns volt, gondoljuk el: 2500 püspök mitrával a fején vonul a Szent Péter bazilika felé. Ugyancsak lenyűgöző volt az összkép a Szent Péter bazilika belsejében helyet foglaló püspökökről.

Egy bizottság előkészítette, hogy miről tárgyaljon a zsinat. Ezt a tervet betartva jelentek meg a zsinat különböző dokumentumai. A LUMEN GENTIUM, dogmatikai konstitúció az egyházzról, a SACROSANCTUM CONCILIUM, konstitúció a szent liturgiáról, a DEI VERBUM, dogmatikai konstitúció az isteni kinyilatkoztatásról, a CHRISTUS DOMINUS, határozat a püspökök hivatásáról, a GRAVISIMUM EDUCATIONIS MOMENTUM, nyilatkozat a keresztyén nevelésről, az OPTATAM TOTIUS, határozat a papnevelésről, a PRESBYTERORUM ORDINIS, határozat a papi szolgálatról és életről, továbbá a szerzetesi életről, az egyház missziós tevékenységéről, a világi hívek apostolkodásáról, a tájékoztató eszközökről, a keleti katolikus egyházakról, a vallásszabadságról, az ökumenizmusról, a nem-keresztyén vallásokról, és a GAUDIUM ET SPES, lelkipásztori konstitúció az egyház és a mai világ viszonyáról. Záródokumentumként pedig VI. Pál pápa EVANGELII NUNTIANDI kezdetű apostoli buzdítása.

A zsinat úgy működött, hogy egy bizottság előre megfogalmazta a dokumentumot, amit a jelenlevő püspökök elé tártak, a püspökök hozzászóltak, a hozzászólásokat a bizottság beledogozta az eredeti szövegbe, ezt az új szöveget ismét a plénum elé tárták, újra hozzászóltak, míg ki nem alakult a végleges szöveg. Ez természetesen sok időt vett igénybe.

Először a liturgia megújításáról alkotott konstitúció jelent meg. Az van benne, ami várható volt: engedélyezte a népnelv használatát a liturgiában, fenntartva, hogy a latin egyház nyelve továbbra is a latin. A Szentírás részletesebb használatára új utat nyitott, szorgalmazta a néppel szemben misézést, és bizonyos szabadságot adott a liturgia alakítására, és bevonta a híveket is a liturgia végzésébe.

AZ ÚJRAEGYESÜLÉS LÁTVÁNYOS GESZTUSA

Mint jeleztem, a zsinat egyik célja a keresztyénység újraegyesítése volt. Ez – legalább részben, de látványosan – meg is történt, nem sokkal a zsinat befejezése után. Mint tudjuk, 1054-ben a keleti egyházak a konstantinápolyi pátriárka vezetésével elszakadtak Rómától. Mivel a pátriárka nem volt hajlandó elismerni a pápa főségét, a pápai követ kiközösítette az egyházból. Viszonzásul ő is kiközösítette a pápát, és mindazokat, akik a pápával tartanak. 1969. február 25-én azonban Athenagoras konstantinápolyi pátriárka megjelent Rómában, találkozott VI. Pál pápával, a béke jeléül megölelték egymást, kölcsönösen feloldották a kiközösítést, és megengedték híveiknek, hogy ahol nincs elérhető közelségben saját papjuk, a másik egyház templomában járuljanak szentségekhez. Ezzel egy majdnem ezeréves szakadást szüntettek meg, sajnos, csak részben. Meg kell azonban jegyezni, hogy ez a kibékülés bármilyen látványos jelenség volt is, nem jelentette az összes keleti egyházat. Az orthodox egyház ugyanis autocephal közösségekből áll: minden pátriárka függetlennek tartja magát. A kibékülés csak a konstantinápolyi patriarchátussal történt meg, ami bármilyen látványos volt is, nem az egész kelet, és nem is a legnagyobb közösség. A hírközlési szervekre jellemző, hogy erről alig történt említés.

Majd sorra jelentek meg a zsinat dokumentumai. A Lumen Gentium – a Népek

világossága – konstitúció az egyházzól, a dogmatikai konstitúció az isteni kinyilatkoztatásról, a Dei Verbum – Isten Igéje, a Szentírásról.

Nincs mód arra, hogy a zsinat dokumentumait részletesen elemezzem, csak a legfontosabbakat szeretném kiemelni.

A zsinat legjelentősebb dokumentuma a Lumen Gentium, a Népek világossága. A dokumentum két részből áll. Először felvázolja a hagyományos egyházképet, majd az újrafogalmazott egyházképet. Megállapítja, hogy a hagyományos egyházkép társaságnak, intézménynek tekinti az egyházat, amely felnéz Krisztusra, de nem hangsúlyozza, hogy az egyház Krisztus teste, így bizonyos távolságra van az Üdvözítőtől, de a tagok is távol vannak egymástól, a papok, a püspököktől, a hívek a papságtól, és az egész egyház a világtól. Berendezkedése arisztokratikus. Lengyelországban ki nem mondott törvény volt, hogy püspök csak főúri család gyermeke lehet. Ezt a hagyományt kontrázta meg a népi demokratikus köztársaság, minden főúri sarj jelölését visszautasította, és így lett Karol Wojtyła, az ügyvéd fia, először krakkói segédpüspök, majd érsek és végül római pápa, nem kis bosszúságára a lengyel és szovjet kommunistáknak. Kötözködésükkel ők juttatták a krakkói érseki, majd pápai trónra II. János-Pál pápát. De hát Isten útjai kifürkészhetetlenek! (Jacques Maritain: Isten egyenesen ír görbe vonalakat!)

Majd felvázolja a modern egyházképet. Először azt, hogy a püspökök testületileg felelősek az egész egyházért, Isten ügyéért. A zsinat megállapította, hogy határozatai dogmatikus jellegűek, tehát a határozatok elfogadása minden hívő számára kötelező. Szól a dokumentum Isten népéről. Isten népe nemcsak a hívek, hanem a papság és a püspökök is. Az evangélikusokkal és az ortodox egyházakkal szemben megállapította, hogy a püspöki hivatal krisztusi eredetű. A hívek részesülnek Krisztus főpapságában, tehát nekik is ügyük az egyház ügye, részt kell venniük Isten országának építésében. Ehhez a keresztség szentségében Istentől megkapják a megfelelő kegyelmet.

Megállapítja továbbá, hogy az életszentségre mindenki meghívást kap. Részletesen szól a dokumentum a Boldogságos Szűz Mária szerepéről.

Az egyház úgy jelenjen meg a világ előtt mint misztérium, a híveket nagykorúságra kell nevelni, bátorítani kell őket a nyílt, őszinte bírálatra.

A másik nagy dokumentum a GAUDIUM ET SPES, az Öröm és reménység. Ez a legtöbb új eszmét tartalmazó okmány. Az egyház ebben határozza meg a világban elfoglalt helyét, tisztázza viszonyát a világhoz, saját feladatát és hivatását. Ezt várták nagy reménységgel, és örömmel.

A zsinaton az volt a vélemény, hogy XI. és XII. Piusz pápák képtelenek voltak választ adni a modern élet felvetődő kérdéseire. A konstitúció az örök isteni kinyilatkoztatás alapján igyekezett pasztorális célkitűzést és tanítást adni. Erősen hangsúlyozta a dokumentum az „idők jeleit”. Fel kell ismernünk azt, hogy az időben mire ad jelet nekünk Isten. A dokumentum szól a modern ateizmusról, az ember titkáról, hogy az ember test és lélek, hogy közösségi lény, szól a földi dolgok autonómiájáról, a házasság problémáiról, a gazdasági életéről, a politikai közösségről, a

béke problémájáról. Mindezek megoldására az egyháznak párbeszédet kell folytatnia a világgal.

Nem sokkal a zsinat megnyitása után, 1963. június 3-án meghalt XXIII. János pápa, a zsinat lelke. Utódja VI. Pál lett. A zsinatot ő zárta be 1965. december 8-án.

MILYEN EREDMÉNYE LETT A ZSINATNAK?

Először Magyarországon és a szovjet megszállás alatt levő országokban.

Sajnos, a zsinat első idejében a magyar katolikus egyház el volt zárva az egyház egészétől, hozzánk alig jutott el hivatalos ismertetés. Ezért csak a lelkesedés volt. Mikor a zsinat lezárult és megjelentek a dokumentumok, voltak protokolláris lelkendezések, szinte sztereotip kifejezési forma lett bármilyen egyházi előadás előtt, hogy „most már, a második vatikáni zsinat után”, mintha az egyház élete a második vatikáni zsinattal kezdődött volna. Minden ősi tanítást is ezzel kívántak népszerűsíteni. Nem hozott és nem hozhatott eredményt nálunk a zsinat, mert a dokumentumok tanulmányozása és ismertetése elmaradt, hosszú ideig késett, mert bezárása után tíz évvel jelentek meg nálunk az első dokumentumok, éppen ezért nem is lehetett átütő erejű. Azt is meg kell állapítani, hogy a magyar egyház korszerű volt. Nem kellett rajta sokat változtatni.

De általában meg kell állapítani, hogy a zsinatnak eddig nincs átütő hatása. Sőt, mintha gyengébb volna az egyház, mint volt a zsinat előtt. A tömegek aposztázíaja megnőtt, az emberek jóformán nem ismerik a hitüket, az egyház ellenségei grasszálnak.

ÉS AZ EGYHÁZI FEGYELEM MEGBOMLOTT

A zsinat kihirdette, hogy nincs többé acies bene ordinata – jól rendezett hadsör, nincs vasfegyelem az egyházban. Assisi Szent Ferenc engedélyt kért a püspöktől arra, hogy kivonulhasson a hegyekbe, remeteéletet élni! Pedig igazán szent célja volt! Volt nagy lelkendezés a zsinat után: „Ezt tanítja a II. Vatikáni zsinat!” A sok lelkendezésben aztán némelyek kihasználták a zsinat egyes kifejezéseit, és az új címen zűrzavart keltettek az egyházban. A zsinat biztatta például az egyház tagjait arra, hogy bátran bíráljanak. Bíráltak is sokan, de nem sok haszonnal, mert nem az egyház javát akarták, hanem saját dicsőségüket. Köztük volt Hans Küng is. Ő olyan messzire ment, hogy szinte az egyházzal szemben foglalt állást, ezért felmentették őt az egyházi egyetemen beöltött professzori állásából. De világi barátai alkalmazták, és most is tanít. Saját eszméit. A jelenség Németországban napjainkra teljesedett ki a maga vészességében: idős teológusok, akik úgy vélték, nem méltányolja őket eléggé az egyház, összeálltak, és veszélyes eszméket fogalmaztak meg. Követelték, hogy az egyház haladjon a korral: követelték az elváltak és újráházasultak áldoztatását, a házasság felbontásának lehetőségét, a homoszexuálisok elismerését, az abortusz engedélyezését. Erre az egyházhöz hű katolikusok azt mondták: „ezek protestáns eszmék, lépjenek át egy protestáns vallási közösségbe”. Németországban majdnem ott tartanak, mint a reformációt megelőző években. A helyzet robbanásig feszült.

A liturgikus reformmal is többen visszaéltek. A liturgia reformja bizonyos szabadságot ad a papnak a szentmise alakítására. Némelyek ezzel is visszaéltek, annyira, hogy

saját liturgiát eszkábáltak össze, szabályaikat nem adták át senkinek, de a misére rá sem lehet ismerni. Találkoztam ezzel a jelenséggel: az angolkisasszonyok gimnáziumába Svájcból eljött egy hölgy, hogy a német és a francia nyelv oktatásában segítsen a gimnáziumnak. Ő mondta, hogy noha magyarul nem tud, de nagyon jól eligazodik a magyar szentmisén, tudja, hol jár a mise. Otthon nem tudja, pedig tud németül is, franciául is. Nem tudja, mert a pap saját liturgiát szerkesztett.

Az eredménytelenség abból is adódik, hogy a dokumentumokat teológusok készítették, és nagyon alapos munkát akartak végezni, alapjaiból feltárni mindent, és a dokumentum teológiailag jó, de életidegen. Szerény véleményem szerint az újat kellett volna hozni, csak az újat, akkor sokkal rövidebb és átütőbb erejű lett volna. A kevesebb több lett volna. Ez persze csak az én véleményem.

EL KELL VÉGRE KEZDENI

Röviden, világosan megfogalmazott programokra volna szükség, és lánglelkű apostolokra, akik nem sajnálják sem idejüket, sem fáradságukat a zsinat eszméinek megvalósításáért. Mint Borromei Szent Károly. De hol vannak ezek a világos programok? E nélkül a zsinat úgy jár, mint az XVIII. lateráni zsinat, amit 1512–17-ben tartottak, közvetlenül Luther Márton fellépése előtt. Az egyház telve volt várakozással, a zsinat gondolatával. A pápa összehívta, hoztak nagyon jó reformhatározatokat, és nem történt semmi. A trienti zsinat hozott igazán változást, ami azonban nem tett mást, mint felújította a lateráni zsinat határozatait – és végrehajtotta. Akkor meghozta az egyház megújulását.

A LITURGIKUS REFORM

A zsinat a legnagyobb változtatást a liturgiában hozta. Többek között engedélyezte a népnyelv használatát a liturgiában. A nép először húzódozott a változástól, de ma már annyira azonosult vele, hogy szinte lehetetlennek látszik visszahozni a latint.

Vannak, akik ma is a latin miséért lelkesednek. Ennek bevezetése azonban megvalósíthatatlan álmom, a papság már nem tud úgy latinul, hogy értelmesen tudja végezni a latin misét. A győri püspök közzétette, hogy csak engedélyével szabad latin misét végezni, engedélyt azonban csak annak ad, aki egy általa kinevezett háromtagú bizottság előtt bebizonyítja, hogy tud latinul. A hívek között vannak néhányan, akik különböző okok miatt szeretnének latin misén részt venni, de a nép többsége nem kívánja.

A Szentatya is szorgalmazná a latint. A vatikáni folyóiratban olyan megjegyzését közzétették, hogy a latin misekönyv készen van, az asztalán vár aláírásra. Én nem tudom, hogy aláírta-e már, vagy most is ott van, de ha közzétették, akkor sincs nagy sikere. Én még nem láttam az új latin misekönyvet

A másik megvalósított reform az Oltáriszentség áthelyezése a templomban. A zsinati dokumentum azt kívánja, hogy az Oltáriszentséget ne a főoltáron, illetve most már ne a főoltár mögött, hanem oldalt, esetleg egy mellékkápolnában helyezték el. Sokan kifogásolják, ezt, szeretnék az Oltáriszentséget középpontban látni. Ezen könynyű segíteni.

A zsinati atyák egyöntetűen egyetértettek abban, hogy a zsinatnak elsősorban az egyházzal kell foglalkoznia. A zsinat így hangsúlyozta a püspökök szerepét, kiemelte a laikusok hivatását, vagyis hogy a hívek Krisztus főpapságának részeseként tevélegesen vegyenek részt az egyház életében. Világosan megjelölte, hogy a liturgiában hogyan vehetnek részt a hívek, ami sok helyen megvalósult, más helyeken pedig még mindig késik.

A zsinat jó hatással volt a missziókra. Afrikában a legutóbbi statisztika szerint 50 millióval gyarapodott a katolikus hívek száma. Dél-Koreában is szinte népmozgalom katolikussá lenni. Mindez annak az új felfogásnak köszönhető, hogy újrafogalmazták a missziók működését. E szerint nem kell valakinek Afrikában, Dél-Koreában németé, franciává, angollá lenni, ha katolikus akar lenni.

BEFEJEZÉS

Mint előadtam, a zsinat eddig nem hozott átütő eredményt. De hozhat. A trienti zsinatot sikeres zsinatnak tartjuk, de annak a határozatai is csak hosszú idő múlva valósultak meg. Még a II. Vatikáni zsinat előtti időben is voltak olyan határozatok, melyek megvalósításra vártak. Várjuk, hogy a Szentlélek támasszon lánglelkű apostolt, apostolokat, akik élére álljanak a zsinati határozatok megvalósításának és együtt dolgozhassunk velük Isten országa kiteljesedéséért.

(A Szent Anna Kolping-házban október 8-án tartott előadás szerkesztett változata)

DOLHAI LAJOS

A Hit éve jelentősége és céljai

Nemcsak Rómában (2012. október 11.), hanem a helyi egyházakban is ünnepélyes formában megkezdődött a Hit éve, ami egészen 2013. november 24-ig, Krisztus király ünnepéig tart. A Hit éve tulajdonképpen folytatása az idei október vatikáni püspöki szinódusnak, melynek témája az új evangelizáció volt. Azután folytatása annak, amire az a II. Vatikáni zsinat emlékeztet bennünket, ami 50 esztendővel ezelőtt, 1964. október 11-én kezdődött.

Boldog XIII. János pápa szerint az egyházunk 21. egyetemes zsinatának a legfőbb célja – röviden megfogalmazva –: „aggiornamento”, ami magyarul azt jelenti, hogy napra készsé kell tennünk, korszerűsíteniünk kell hitünket, Krisztust követő keresztény katolikus vallásosságunkat. Mindent meg kell tennünk azért, hogy a mai ember számára érthetően és elfogadható módon hirdessük Jézus Krisztus evangéliumát.

XVI. Benedek pápa megfogalmazása szerint: a „kegyelem nagy pillanata” lesz a Hit éve, amikor még teljesebben Istenhez fordulhatunk, megerősíthetjük hitünket, és örömmel hirdethetjük őt az embereknek. A Szentatyá reméli, hogy a Hit éve új lendületet adhat az egyház missziójának, és kivezetheti az embereket abból a sivatagból, amelyben gyakran találják magukat hit és vallásosság nélkül.

Böjte Csaba erdélyi ferences atya szerint a Hit évének az a célja, hogy belássuk: „gazdasági krízisekbe, erkölcsi válságokba, háborús konfliktusokba megfeneklett létünk egyetlen kitörési módja élő hittel megfogni a bennünket teremtő és szeretettel vezetni akaró Istenünk kezét”.

A Szent István Társulat kiadásában megjelent magyarul is Benedek pápának *A hit kapuja* (Porta fidei) kezdetű dokumentuma a Hit évének megnyitásáról. Ez a levél tartalmazza a Hittani Kongregáció gyakorlati útmutatásait és javaslatait ezzel a sajátos esztendővel kapcsolatban. Már működik a Hit évének többnyelvű honlapja, a www.annusfidei.va is. Itt megtalálhatók az év fontos eseményei, a Szentatyá programja, az egyes püspöki konferenciák, egyházmegyéék, mozgalmak és társulások kezdeményezései. A Hit éve kezdetén október 11-én indította el a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia titkársága a www.hiteve.katolikus.hu honlapot, amely tájékoztat az új evangelizáció szellemében rendezett tematikus év legjelentősebb hazai eseményeiről és beszámol a világegyházi történésekről is.

De ezzel kapcsolatban szeretném azt hangsúlyozni, hogy a Hit éve nem válhat események sorozatává. Sajnos minden ilyen tematikus évnek az a veszélye, hogy csak a nagy rendezvényekre figyelünk, és elvész a lényeg (például 2008-ban volt a Biblia éve, bőven voltak kiállítások, rendezvények, de nem lett több bibliaolvasó ember).

Néhány nappal ezelőtt kaptam meg az Országos Lelkipásztori Intézetnek a Hit évével kapcsolatos kis füzetét, amelynek a címe: 130 ötlet a hit évéhez. Rengeteg konkrét gyakorlati ötletet ad ahhoz, hogy mind egyénileg, mind közösségeinkben tegyünk valamit azért, hogy a Hit éve elérje a célját.

Az én olvasatom szerint a Hit évének három konkrét célja van:

- Hitünk elmélyítése;
- Keresztény katolikus hitünk tartalmának alaposabb megismerése;
- Kevésbé vallásos vagy vallástalan, de megkeresztelt embertársainkat visszavezetni a hit útjára.

1. A Hit évének az első és legfontosabb célkitűzése az, hogy újra felfedezzük és elmélyítsük a hitünket. Egy olyan időszak kezdődött meg, amikor újra felfedezhetünk valamit, ami már a miénk, csak valahogyan nem értékeliük eléggé.

Itt kán jut eszünkbe Jézus kijelentése, aki egy alkalommal azt mondta „a mennyek országa hasonló a földben elrejtett kincshez. Egy ember megtalálja a kincset, aztán nagy örömeiben fogja magát, eladja mindenét amiye csak van, és megveszi a szántóföldet (Mt 13,44).

Mint hívő, istenfélő emberek döbbenjünk rá arra, hogy *milyen nagy áldás, milyen nagy érték, milyen nagy ajándék számunka a hit* és a Krisztust követő keresztény élet, főként a mai vallásilag közömbös, vagy hitelenségre hajló világban. Nyilvánvaló, hogy ez természetfeletti ajándék, mert odaátról érkezik, vagyis Isten kegyelme is szükséges a hithez, és azután oda is köt bennünket, megajándékozottakat ahhoz, Akitől kaptuk.

Azt is szeretném hangsúlyozni, hogy *olyan ajándék, mely kibontásra vár*, de nem csupán egyszer csomagolható ki, hanem állandó fölfedezés elé állítja az embert. Amelynek nem csak egyszer lehet örülni, hiszen csak folyamatában bontakozik ki és lassan járja át az életünket. A hasonlattal élve, gondoljunk arra, hogy amikor karácsonykor át vesszük az ajándékot, már rögtön örülni kezdünk, de az örömünk csak fokozódik, amikor kibontjuk a csomagot, amikor látjuk, hogy mi van benne, amikor látjuk azt, hogy olyan ajándékot kaptunk, amire vágytunk, amire nagyon nagy szükségünk van.

A Hit évében most *kaptunk egy különleges évet erre a bontogatásra*, arra hogy újra meg újra átgondoljuk, hogy mit jelent hívő embernek lenni. Tudatosan reflektálnunk kell a hitünkre. Át kell gondolnunk, hogy mi is a mi hitünk, vallásosságunk lényege.

Az én egykori filozófianárom, *Nyíri Tamás* szerint ezáltal átjuthatunk az első naivitás állapotából a második naivitás állapotába. Szerinte a vallásos ember életében az első naivitás állapota az, amikor minden reflexió, gondolkodás nélkül hiszünk, és gyakoroljuk a vallásunkat. Az egyszerű falusi Mari nénikre gondoljunk, akik a vallásos családba születtek, és egész életükben minden töprengés és gondolkodás nélkül imádkoznak, templomba járnak, szinte naiv módon, természetesen bíznak a jó Istenben, nincsenek a hittel, a vallásossággal kapcsolatban problémáik. Az lenne a cél, hogy eljussunk a második naivitás állapotába, vagyis akkor is őszintén, szinte gyermeki naivitással bízzunk a jó Istenben, miután bibliai órák, hittanórák, vagy a vasárnapi prédikációk segítségével átgondoltuk a hitünket.

Meg kell ezt tennünk, mert egyébként nem tudunk tanúságot tenni hitünk-ről. Az igaz, hogy a legfontosabb az, hogy életünkkel tanúságot tegyünk hitünk-ről, de időnkint szavainkkal is meg kell vallani. Gyermekünknek, unokáinknak, szomszédainknak el kell tudnunk mondani azt, hogy mi miért hiszünk, miért vagyunk vallásosak? Mi sem feledkezhetünk meg Péter apostol figyelmeztetéséről: „Mindig álljatok készen arra, hogy megfeleljetek mindenkinek, aki reménységtekről megkérdez titeket” (1Pét 3,15).

A Hit évében gondoljunk gyakran a költő, *Arany János* szavaira, aki *Fiamhoz* című versében, mintegy szellemi-lelki végrendeletként írta: „drága kincs fiam a hit, mert szenvedni, tűrni és remélni megtanít”.

Igen, nagy kincs, nagy érték számunkra a hit, aminek a jézusi példázat szerint örülnünk kell. Tehát nem olyan valami, ami miatt nekünk szégyenkeznünk kellene mások előtt, hanem olyan valami, amiért szinte minden nap hálát kell adnunk a gondviselő Istennek. A hitnek a páratlan értéke – ahogyan *Arany János* is utal rá – főként az élet nehéz helyzeteiben, amikor emberileg nézve reménytelennek és kilátástalannak látjuk az életünket, hogy megtanít „tűrni és remélni”. A hit az a fogódzó pont, ami segít bennünket, hogy ki tudjunk mászni abból a gödörből, abból a lelki válságból, amibe egyéni, családi vagy munkahelyi problémák miatt belekerültünk.

Erről beszélt a Szentatyá is október 28-án az új evangelizációról tárgyaló püspöki szinódus befejező szentmiséjén, amikor a vak Bartimeusról szóló evangéliumhoz kapcsolódóan hangsúlyozta, hogy a hit világossága olyan nagy érték, olyan nagy ajándék, mint a vak ember számára a látás.

„Meg kell tanulnunk vágyakozni az után, ami a miénk” – írja *Simone Weil*, *Pilinszky* kedvenc francia írója, aki zsidónak született, de röviddel halála előtt megkeresztelkedett.

Vagyis, meg kell tanulnunk felismerni az igazi értékeinket, meglátni azt, ami igazán fontos, örülni annak, ami a legdrágább kincsünk.

2. *A Hit évében mindenképpen tisztáznunk kell a hit fogalmát*

a) Remélem, hogy egyetértenelek velem, hogy az még nem hit, nem igazi vallásosság, amikor valaki azt mondja, hogy én nem vagyok istentagadó, elhiszem, hogy van Isten, hiszen ez a világ nem keletkezhetett magától. Ez az hitfelfogás sajnos eléggé el van terjedve. Az emberek nagy része így gondolkodik. A felvilágosodás idején ezt deizmusnak nevezték. Ezek a deisták azt tanították, hogy az Isten megteremtette a világot, és azután magára hagyta. Azóta nincs semmi köze a világhoz és az ember életéhez. *Madách* megfogalmazása szerint: „készen a nagy mű, az alkotó pihen”. *Bonnald abbé* szerint a deista „olyan fajta ember, aki nem elég gyenge ahhoz, hogy keresztény legyen, de nem is elég bátor ahhoz, hogy ateista legyen”.

Az igazán hívő ember nem csak azt hiszi el, hogy van Isten, hanem azt is elfogadja, hogy ennek az Istennek köze van az életéhez: az életem, a jelenem és a jövőm tőle is függ. Az Isten jelen akar lenni az én életemben is.

b) Sajnos az sem eléggé helyes, ha az *I. Vatikáni zsinat* meghatározása szerint vagyunk hívő emberek. Ez a zsinat így definiálja a hit lényegét: „a hit olyan természetfö-

lötti erény, amellyel Istentől kapott kegyelem segítségével, az általa kinyilatkoztatott igazságokat igaznak hisszük, nem azért, mert értelmünkkel átlátjuk, hanem magának a kinyilatkoztató Istennek a tekintélye miatt”.

Tehát a hitben szerepe van az Isten kegyelmének is, de a hit lényege az, hogy elfogadok bizonyos hitigazságokat, és aszerint igyekszem élni.

c) Akkor vagyunk igazi hívő emberek, ha a *II. Vatikáni zsinat* hitfogalma határozza meg a hitünket.

„A kinyilatkoztató Istennek a hit engedelmességével tartozunk. Ezzel az ember szabadon Istenre bízva önmagát, értelmével és akaratával teljesen meghódol a kinyilatkoztató Isten előtt, és önként elfogadja a tőle adott kinyilatkoztatást. E hithez szükséges az Isten megelőző, segítő kegyelme, és a Szentlélek belső segítségével, hogy ő indítsa az ember szívét, és fordítsa Isten felé” (DV 5).

Tehát, a hit megszületésében nemcsak az értelmünknek van szerepe, hanem az egész embernek: értelmünknek, érzelmeinknek, és akaratunknak is. A hit az Istenrel való személyes kapcsolat, amelyhez hozzátartozik a bizalom, a hűség, az Istenre való ráhagyatkozás. Ha vallásos ember vagyok, akkor nem valamit, hanem valakinek hiszek, valakiben, egészen pontosan az embert teremtő és üdvözíteni akaró Istenben hiszek.

3. *A Hit évében gyakran beszélünk majd arról, hogy különbséget kell tennünk a hit mint személyes magatartás és a hit tartalma között*, vagyis a hit, amellyel hiszek, nem ugyanaz, mint a hittartalom, amit hiszek. A kettőt nem lehet és nem is szabad elválasztani egymástól. Bár a hittartalmat (fides quae) sosem tekintjük másodrangúnak, mély és üdvös megragadásához csak a hit alapdöntése (fides qua) révén nyílik út. Minél valódibb a szubjektív, személyes hitünk, annál nagyobb a készségünk a hittartalom megismerésére, a vágyódás magának a kinyilatkoztatónak és a kinyilatkoztatás igazságainak megismerésére.

A hit bizonyosan elfogadása azoknak az igazságoknak, amelyeket a kinyilatkoztató Isten közlésében megtalálunk. Egyszersmind azonban *több, mint igazságok tudomásulvétele*. Isten nem azért adta tudtunkra igazságát, hogy csodálatunk tárgyának tekintsük. Sokkal inkább kell e közlés által kezdetét vennie az Isten és az ember közötti *találkozásnak*. Miként az emberek között csak akkor mehet végbe találkozás, ha az egyik önmagából közöl valamit a másikkal, és ebben a közlésben a másik megérinti őt, az Istenrel való találkozásunk is csak így mehet végbe. Isten a kinyilatkoztatásában kimondott valamit. Ebben őt magát kell megérintenünk és vele találkozunk. Az üdvösségünkre adott kinyilatkoztatás tartalma egyfajta eszköz a vele való személyes találkozás eléréséhez.

A Porta fidei szerint *„fölfedezni a megvallott, ünnevelt, megélt és megimádkozott hit tartalmát, és reflektálni magának a hitnek az aktusára, olyan feladat, amelyet minden hívőnek vállalni kell, főként ebben az esztendőben”*.

Egyszerűbben megfogalmazva ezt azt jelenti, hogy a Hit évében újra meg újra gondoljunk át, hogy mi a hitnek, mint az ember legszemélyesebb magatartásának a lényege, és azután némi áldozatot is vállalva igyekezzünk megismerni keresztény katolikus

hitünk igazságait. Mert úgy is a hitetlenség bűnébe eshetünk, ha Isten akaratát, a kinyilatkoztatást, a szenthagyományt, az egyház tanítását csak szelektálva, rostálva, néhány igazságot taláalomra kiválogatva fogadunk el. Talán nem mindnyájan tudjuk, hogy az eretnek szó, a *haireó* görög igéből származik, aminek a jelentése: válogatni. Az etimológiai elemzés arra utal, hogy azt nevezhetjük eretneknek vagy esetleg sektásnak, aki válogat a hitigazságok közül.

Azt hiszem, hogy a Szentatya, amikor meghirdette a Hit évét, tulajdonképpen *két dologra szerette volna fôlhívni a figyelmünket*. A II. Vatikáni zsinat előtt – ami a hit gyakorlását illeti – az egyik kísértés, az egyik probléma az volt, hogy a hit alatt azt értettük, hogy van egy csomó hitigazság, azt megtanuljuk a katekizmusból, és aki ezeket igaznak elfogadja, az a keresztyény. A zsinat azután rámutatott arra, hogy ez önmagában kevés, mert a hit mindenkéül fölött egy személyes magatartás, amelyben rábízunk magunkat a kinyilatkoztató Istenre, elfogadjuk a tôle adott kinyilatkoztatást. A zsinat utáni években aztán egy újabb egyoldalúság jelentkezett. Jogosan hangsúlyoztuk, hogy a legfontosabb az Istennel, Krisztussal, a kinyilatkoztatóval való találkozás, de mindeközben a kinyilatkoztatás tartalma mintha egy kicsit elhalványult volna... Mintha az nem is lenne olyan fontos, gondolták többen, s így a kinyilatkoztatás tartalma földoldódott az érzelemben. Fôleg a sektásoknál látjuk ezt az élményvallásosságot, azt a vallásosságot, amely szerint nem számít, hogy ki mit hisz, csak az a lényeg, hogy higgyünk. „Jézus szeret minket, Alleluja”, énekelgetik a sektások, de az már ôket nem érdekli, hogy ki ez a Jézus? Ember? Isten? Isten fia?

A Szentatya, a Hit éve, most pontosan arra hívja fel a figyelmünket, hogy a teljes igazságot kell látnunk, a hit tartalmát is, ami nem más, mint maga az igazság, amit Krisztus kinyilatkoztatott, mert csak arra lehet építeni az életünket.

4. A Porta fidei szerint *hitünk tartalmának megismerésében különösen is segíthet bennünket a Katolikus Egyház Katekizmusa (1992), és a Katolikus Egyház Katekizmusának kompendiuma (2005)*, aminek az újabb kiadását, valamint elektronikus úton való terjesztését is ajánlja a dokumentum. Most röviden ezt a két könyvet szeretném a kedves jelenlévôk figyelmébe ajánlani.

a) *A Katolikus Egyház Katekizmusa (röv. = KEK, (1992):*

Fô sajátosságaként azt szokták emlegetni, hogy ez a katekizmus a II. Vatikáni zsinat katekizmusa. Ahogyan a reformációt lezáró tridentin zsinat után is megjelent egy katekizmus, amit évszázadokon keresztül, egészen a II. Vatikáni zsinatig használtuk, ugyanúgy természetesnek tûnik, hogy a II. Vatikáni zsinat után is megjelent egy ilyen összefoglaló hittankönyv, ami a mai, úgynevezett modern ember számára foglalja össze az egyház hitét.

A katekizmust jóváhagyó pápai dokumentum így mutatja be: „A KEK az egyház hitét és a katolikus tanítást tárja elénk, igazolja azt és megvilágítja a Szentírás, az apostoli hagyomány és az egyházi tanítóhivatal szavaival... Hiteles és törvényes eszköz az egyházi közösség szolgálatára, biztos norma a hit tanításában (4).

A papok és a keresztyény értelmiségiek is várták ezt a hittankönyvet, mert az alapvetô vallási kérdésekben is annyi sokféle véleménnyel lehetett találkozni, hogy még a hívô

emberek számára sem volt egyértelmű, hogy egyik vagy másik kérdéssel kapcsolatban mit is tanít az egyház. Ebből a katekizmusból megtudhatjuk, hogy mit jelent katolikus kereszténynek lenni.

b) A Katolikus Egyház Katekizmusának kompendiuma (2005):

Húsz évvel ezelőtt jelent meg a Katolikus Egyház Katekizmusa (1992). Az eladott példányszámokból is kiténik, hogy mindenki várta már a katolikus hit korszerű, de ortodox és katekizmus-jellegű összefoglalását. Egyedül a hitoktatók fejezték ki csaldottságukat a könyvvel kapcsolatban. Elsősorban azt kifogásolták, hogy ez a katekizmus túlságosan terjedelmes (652 oldal), és nem a hagyományos módon, kérdés-felelet formájában fogalmazta az alapvető hitigazságokat, hanem narratív formában. Azt is el kell ismernünk, hogy a KEK a teológiában kevésbé jártas emberek és a kívülállók számára túlságosan nehéz olvasmány.

A 2002 októberében megtartott nemzetközi kateketikai kongresszuson részt vevő püspökök egy rövidített összefoglaló (kompendium) kiadását szorgalmazták és azt, hogy a régi katekizmusok hagyományát követve kérdés-felelet formájában fogalmazza meg a katolikus tanítást. A kérés meghallgatására talált, és többéves előkészítő munka után 2005. június 28-án, Szent Péter és Pál apostolok ünnepének vigíliáján az a XVI. Benedek pápa adta át az egyház közösségének az új kis katekizmust, aki mint a Hit-tani Kongregáció prefektusa vezette azt a bizottságot, amely elkészítette és jóváhagyta a végleges szöveget.

Az új katolikus kis katekizmus 598 kérdésben és válaszbán összefoglalja a katolikus egyház hitét. Már a kérdések nagy száma is arra utal, hogy a korábbiaknál sokkal gazdagabb kézikönyvvel ajándékozott meg bennünket az egyház tanítóhivatala, hiszen a legutolsó magyar katolikus kis katekizmusában is csak 379 kérdés-felelet található. A könyv szerkezete áttekinthető és világos. A kompendium először bemutatja a megvallott hitet, majd a liturgiában megünnepeelt hitet, a harmadik rész a hitből fakadó erkölcsi cselekvésekben megélt hitet, az utolsó rész pedig az imádságban megélt hitet. Bár más címeken, de ez a hittankönyv is követi a régi katekizmusok felépítését, amelyek kifejtik a hitvallás 12 ágazatát, a 7 szentségre vonatkozó tanítást, a 10 parancsot és a Miatyánk 7 kérését.

A katekizmus Ratzinger bíboros által jegyzett bevezetője világosan rámutat a könyv jellegzetességeire: „A kompendiumnak három fontos tulajdonsága van: szorosan összefügg a Katolikus Egyház Katekizmusával; dialogizál; képeket is használ a katekizisben”.

Szorosan összefügg a Katolikus Egyház Katekizmusával: ez azt jelenti, hogy a kis katekizmus a Katolikus Egyház Katekizmusa alapján készült. A kompendium hűségesen követi a KEK szerkezetét, tartalmát és megfogalmazásait. *A második jellegzetesség, a klasszikus katekizmusokra jellemző, jól ismert kérdés-felelet forma. A harmadik jellegzetesség az, hogy a 205 oldalas kompendiumban 14 képpel is találkozunk.* A művészettörténet különböző korszakaiból származó híres képek nemcsak az egyes fejezeteket elválasztó illusztrációk, hanem szervesen hozzátartoznak a könyv tartalmához: a maguk módján tanítják egyházunk hitét, mint ahogyan a középkorban a

festmények, mint biblia pauperum tanították az egyszerű embereket is a hit alapvető igazságaira

Aki ezt kompendiumot kezébe veszi és olvasgatja, azonnal felfedezi, hogy valóban újszerűen mutatja be ez a kis katekizmus egyházunk hitét. Az a gondolat is óhatatlanul eszébe jut, hogy mennyire gazdag az egyház hite és milyen gazdaggá teheti a hívő embert. Valószínű, arra is gondol, hogy sajnálatos módon mindezt a gazdagságot nem eléggé ismerem. Egy-egy érdekes kérdés és válasz elindíthatja őt arra, hogy magát az egész művet átolvassa.

4. Befejezésként még egy gondolatot kell szóvá tenni: hitünk, vallásosságunk szempontjából nélkülözhetetlenül fontos *az imádság és a vasárnapi szentmisén való részvétel*.

Hiszen arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy a kinyilatkoztatásban közölt igazság hittel történő *befogadása csak egyik része* annak a találkozásnak, amelyet Isten kezdeményezett kinyilatkoztatásának eseményében. Az Isten sokszor és sokféle módon szólt hozzánk. Nemcsak a hit által, hanem a hitből fakadó imádság által is válaszolnunk kell az Isten szavára. Csak az tekinthető igazán hívő embernek, aki Isten hozzá intézett beszédét nem csak elismerően fogadja be, hanem *megválaszolja* az imádkozásban.

Azt szoktuk mondani, hogy az imádság törvénye, a hit törvénye: az egyház imádságaiban is megmutatkozik az egyház hite. Az egyéni és közösségi imádságunk is jelzi, és reményeink szerint erősíti is a hitünket és a jó Isten iránti szeretetünket.

A liturgiátörténetből tudjuk, hogy az első évszázadokban a keresztények még nem imádkoztak a vasárnapi misén a Hiszekegyet. Nyilvánvaló, hogy azért nem, mert a misén való részvétel már önmagában is hitvallás. Csak az 5–6. században került be a misébe a Hiszekegy, mégpedig a különböző eretnokség miatt. Velünk szemben, a mise alatt is megvallották a hívek az igaz katolikus hitet.

Adja Isten, hogy az új lelkipásztori évben, a Hit évében megerősödjünk hitünkben, és egyre jobban megismerjük és megismertessük másokkal a keresztény hit igazságait, hiszen ez a Hit évének a fő célja.

(A Szent Anna Kolping-házban, a Kolping Akadémia keretében november 12-én megtartott előadás szerkesztett változata)

Működőképes modellek után kutatva

EGY AMERIKAI ÚT TAPASZTALATAI

A Zsinati Ifjúsági Iroda szervezésében nyolcfős delegáció részeként tett szakmai látogatást az Egyesült Államokba ifj. Csomós József. Az ifjúsági referenst a kint látott modellekről faggattuk, illetve arról milyen gondolatokkal gazdagodott a júniusi utazásból hazatérve.

– *Amerikából jött egy ember, mestersége címere?*

– Szinte sejtettem, hogy ezzel fogunk kezdeni, ez is a kihagyhatatlan poénok egyike, de a „mesterségem” még mindig lelkész és

ifj. Csomós József

nem egyedül, hanem nyolcan mentünk, annyian is jöttünk vissza.

– *Akkor komolyabbra fordítva, pontosan mi is volt ez, ki szervezte és milyen céllal?*

– A Zsinati Ifjúsági Iroda évek óta arra törekszik, hogy hol szűkebb, hol pedig tágabb keretek között olyan szakmai utakat szervezzen, ami az egyházunkban fiatalokkal foglalkozó szakembereknek ad lehetőséget a külföldi példák és gyakorlatok megismerésére. Van, aki „hivatalból”, van, aki meghívásra, de olyan is van, hogy valaki pályázat útján jut ilyen lehetőséghez, mint az idei júniusi amerikai látogatásunk volt. Most nyolcan, lelkészek, ifjúsággal foglalkozó szakemberek látogathattunk el Grand Rapids, Chicago és New York városába, azért, hogy gyülekezetépítési és ifjúsági missziós lehetőségeket és módszereket tanulmányozzunk.

– *Nátánael kérdését aktualizálva – Származhat-e valami jó Amerikából?*

– Ezt röviden elintézhetném, mint akkor Fülöp: „Jöjj és lásd meg”, de azért ennél árnyaltabb a kép. A mi utunk egyik fő célja volt, hogy ne azt nézzük meg, ami alapvetően ugyanolyan, mint nálunk, hanem olyan modelleket keressünk, amit tényleg csak ott Amerikában lehet megtalálni, s aminek újszerűsége és működőképessége minket is a jó irányba inspirálhat, függetlenül az egyházi beágyazottságától. Nem érdekelt, hogy baptista, református, esetleg *nondenominational*, vagyis felekezettől független keresztény gyülekezet és egyház modellje, amit látunk, a lényegi kérdés mindig a modell működőképessége és biblikussága volt.

– *Abhoz, hogy „működőképes és biblikus modellt” lássunk, ilyen messzire kellene utaznunk? Közelebb nincs, vagy az már nem is érdekes?*

– Értem a célzást, de azt gondolom, abban, hogy látni akarjuk a másikat, még nincsen benne automatikusan a sajátunk kritikája. Nekem személy szerint nagyon fontos volt, hogy azokat a modelleket, amiket akár Sárospatakon a gyülekezetépítési kurzusokon a tiszteletes ifjúságnak tanítók vagy éppen a kerületi ifjúsági misszióinkban alkalmazunk, azokat végre élőben is láthatom. Ha egy példát kiragadhatok, mondjuk, ott van Gazdagrét, ami szerintem működőképes nagyvárosi modell, igaz, hogy kritizálói közül sokan nem értik még a modellnek a lényegét. Így, hogy láttuk New Yorkban a Redeemer-t, ami sok tekintetben inspirálja a gazdagréti gyülekezetépítési modellt, hallottuk Tim Keller igehirdetését, belekóstoltunk abba, hogy milyen az, amikor egy gyülekezet minőségi és biblikus módon működik, akkor azt hiszem már az itthoni verziót is jobban megérthetjük. Bill Hybels neve talán nem ismeretlen itthon, magyarul is jelentek meg könyvei, de a Willow Creek gyülekezetépítési modelljét igazán akkor érted meg, amikor belépsz abba a hétezer fős istentiszteleti térbe, ami egy hétvége alatt háromszor telik meg azokkal, akik együtt akarják dicsérni és magasztalni az Istent, úgy, hogy közben szinte mindenki egy házi kiscsoport tagja. De, hogy ne érezd a kritika hiányát, azt is megdöbbenő volt látni, hogy a magyar református falusi modell éppen úgy nem működik New Yorkban a 69. utcában, mint bármelyik hazai nagyvárosunk szívében. A városban városi gyülekezetek kellene nem szatmári „nagyfalusiak”, és persze vice-versa.

– *Úgy látom, megvannak az amerikai út varázsszavai...*

– Ez a második vicc ebben a beszélgetésben, mert ezek nem az amerikai út varázsszavai, hanem az elmúlt 2000 év gyülekezeteinek azon tulajdonságai, aminek őseredetijét az ApCsel 2-ben találjuk leírva, s azóta is csak ez van nekünk. Nincsen más modell! Esetleg minden mai modell ezeknek az alapelveknek a mentén körvonalazódhat ki, de ha egy gyülekezetben nincsen tiszta és biblikus igehirdetés, s a közösségrendező elvek nem a Szentírásban gyökereznek, akkor – véleményem szerint – nem lesz a gyülekezet az Isten terve és akarata szerint működőképes. Hadd meséljek valami bizarr dolgot is, talán pont azért, hogy mennyire más tartalommal lehet megtölteni az intézményesített kereteket. Az első napokban az RCA (Reformed Church in America) főhadiszállásán, alias zsinati székházában voltunk, ott találkoztunk az egyház vezetőivel. A zsinat lelkeszi elnöke beszámolt arról, amit csinálnak, elmondta a koncepciót, felvázolta a jövőképeket, hosszú és rövidtávú terveiket, aztán elmondta azt is, hogyan kapták a látást. Nem tudom, hogy tudsz-e követni, de érdemes izlelgetni: látást kaptak az Istentől. A zsinat vezetői felmentek egy hegyi kis házba tizenegynéhányan, egy hétig közösen Bibliát tanulmányoztak, közösen imádkoztak, végül úgy jöttek le a hegyről, hogy azt mondták, megvan az út, amin együtt közösen járnunk kell, Isten vezetése nyomán. Kimondták, hogy több száz új gyülekezetet kell alapítani, mert a missziói parancs erre vonatkozik, nem pedig a struktúrák ide-oda szabására, vagy intézmények nyögvényelős fenntartására, s onnantól kezdve minden pénzt, erőt és időt ebbe az ügybe tolnak bele.

A megbeszélés végén körbeálltunk és kézen fogva imádkoztunk értük, meg értünk. Na, erre mondom én, hogy működőképes, arra fordítják az eszközeiket, legyen ez ember, pénz vagy épület, hogy betöltsék a missziói parancsot, s elérjék azokat az embereket, akik még nem tartoznak Jézus Krisztushoz.

– *Adja magát a kérdés, mi nem így csináljuk?*

– Ne már, ezt nem kérdezheted komolyan! Érezzük, hogy gáz van, erre megalakítunk egy bizottságot, aki majd javasolja a zsinatnak, aki meg elfogadja, aztán majd alakítunk egy másik bizottságot, aki megtanácskozza, hogy az előző bizottság, amelyik kitalálta az egészet, az vajon kivitelezheti-e. Nem tisztem és céloom megkérdezőjelezni, hogy ki miért kerül egy bizottságba, meg hogy jönnek ezek létre, de maga az alaphelyzet kérdéses: hol van itt az igei vezetés, a látás, meg mindaz, hogy valamit elkérek az Istentől. Amúgy ebben legalább önzonosak vagyunk, mert a mi egyházképünkhöz ez megy, az egész olyan, meg sokszor úgyis működik, mint egy múzeum. Persze ez a bizottságosdi még mindig egyszerűbb, mint az egyházunk egy-két ősellentétben lévő vezetőjét rábírnai közös imádságra meg véleményformálásra. De sokszor ez a helyzet velünk, lelkészekkel is. Amikor az egyik ausztrál kolléga ellátogatott hozzánk Miskolcra, rögtön az volt az első kérdése, hogy mikor megyünk a miskolci lelkészek imaközösségére? Felvilágosítottuk, hogy majd akkor, amikor az egyik nem perli a másikat a harmadik ingatlanáért. Döbbenet hallgatott, majd megkérdezte, ti nem olvastátok a korinthusi levelet? (1Kor 6:5-6). Amerikában is az egyik legfontosabb dolog, hogy a lelkipásztorok közötti emberi és szakmai kapcsolatot erősíteni kell, mert egy ügyön dolgozunk, amúgy meg nem nagyon lesz jövőnk. Amúgy is, ha a jövőnk munkálására csak fele akkora energiát fordítanánk, mint a múltunk megőrzésére, meg a hagyományaink ápolására, nem itt tartanánk.

– *Csak kibújik az a szög abból a zsákból, akkor mi hol tartunk? Miben jobb Amerika?*

– Nem gondolom, hogy jobb vagy rosszabb, de azt gondolom, hogy egészen más viszonyban látják a célokat és az eszközöket, mint mi. Épp a napokban láttam valami kósza plakátot, ahol egy templomra gyűjtünk, hogy legyenek benne padok, mert most csak székek vannak, meg harang. 2012-ben, ahelyett, hogy hálát adnának az Istennek, hogy nincs benne egy pad sem, a teret bármivé lehet alakítani, ehelyett kell bele a pad, meg a harang, mert attól református. Mi sokszor épületekben gondolkodunk és nem közösségben. A református meg attól református, ha tévednék javíts ki kérek, hogy mennyi és milyen köze van az életének az Igéhez. Mennyit olvassa, mennyit hallgatja, mennyit tanít meg belőle a gyerekeinek, központi helyet foglal-e el az életében, vagy csak egy kis széljegyzet, vasárnapi előadás, olcsó helyjegy meg a szokás hatalma. Ami nekem nagyon tetszett az az, hogy nem aszerint szervezik Amerikában az életet, hogy mit tol rájuk az állam, vagy milyen normatívából lehet még megélni, hanem, hogy mit akar az Isten ezen a világon velünk kezdeni. Minden ennek van alárendelve. Voltunk egy olyan gyülekezetben, ahol összeültek a vének (presbiterek és diakónusok), mert azt érezték valamennyien, hogy a gyüle-

kezet nem más, mint egy nyugdíjas klub, ötven öreg, régi énekek, egy darab fiatal nem akart bejönni hozzájuk, pedig egy olyan kertvárosi részen voltak, ahol rengeteg fiatal család élt. Voltak revitalizáló ötleteik, de mivel mind kudarcot vallott, a következő döntésre jutottak. Mivel a régi keret képtelen megszólítani a fiatalokat, az új tartalom pedig szétrepeszti a régi keretet (milyen ismerős bibliikus gondolat), ezért úgy döntöttek, hogy a teljes templomépületet (három szint, benne egy 400 adagos konyha, kis és nagytermek), a körülötte lévő parkkal és parkolóval, valamint a teljes vagyonukat (számot nincs felhatalmazásom mondani, de abból nálunk két templomot fel lehet építeni) odaajándékozzák egy új gyülekezetnek, amelyik képes betölteni a nagy missziói parancsot. Annyi kikötésük volt, hogy amíg ki nem hálnak, az istentiszteleteiket egy hátsó kisteremben megtarthassák. Mindezt az az új lelkész mondta el, aki azt a közel most négyszáz fős közösséget vezeti, akik megkapták ezt a lehetőséget. Szerintem te is érzed, mekkora alázat és elkötelezettség kell ahhoz, hogy valaki önmagát, a templomát, meg mindenét eszköznek lássa az Isten ügyében, s ha ő maga vagy az eszközeik nem töltik be a funkciójukat, akkor hátrébb lépjenek azért, hogy az Isten terve megvalósulhasson.

– *Most kicsit az az érzésem, hogy ha mindent megírok, akkor nem fogsz nagy népszerűségnek örvendeni egyházunkban.*

– Nem is céлом, meg nem is érdekel. Én is csak egy eszköz vagyok, de azt meg nem tehetem meg, hogy ne mondjam el azt, amit láttam meg amit kaptam. De azért ezt is tudnám árnyalni, mert egyre inkább azt érzem, részemről ez nem partizán akció, hanem egyre többen vagyunk, akik érezzük cselekedni már tegnap kellett volna, de talán még ma sem késő. Ehhez persze muszáj kimondanunk, amit Amerikában az általunk látott közösségek kimondtak: mi eszközök vagyunk, Istennek meg terve és célja van. Az pedig elég világosan le van írva a Bibliában, hogy a kettőnek milyen az egymáshoz való viszonya.

(tirik.hu)

• ÉVFORDULÓK •

SEREGÉLY ISTVÁN

Húszéves az avas-déli Ige-temploma

1987-ben kerültem az Egri Főegyházmegye szolgálatába. Akkor még a diktatúra erősen hatékony körülményeket teremtett Miskolcon, és senki sem gondolt arra, hogy a 40 ezer lakosú avas-déli lakótelepen lehetne valamit kezdeni, hiszen vallásos jelenlét ott nem létezett. A bencések viszont 1988 táján igényt támasztottak egy gimnázium létrehozására a városban. Ezt az ügyet felkarolta dr. Kovács Endre egri segédpüspök, aki miskolci plébános is volt, és Velkey László professzor úr, aki a gyermekkórház, a GYEK igazgatója volt és országgyűlési képviselő. A városnál, a megyénél és az országgyűlésben is ennek az ügynek a pártjára álltak. Nem zárkóztak el sehol a gondolattól, és akkor kezdtünk arról töprengeni, ha gimnázium épülne, akkor templom is legyen. Ennek alapján indult el az előkészületi munka, és akkor már a templomépítés került első helyre.

Ferencz István építész tervei alapján készült el a templom, 1990-ben került sor az alapkőletételre, június 2-án, pünkösöd vigiliáján. Az alapkövet teljesen szűzföldön tették le, azzal az aggodalommal, hogy elképzelhető, hogy a hegyoldal megcsúszik és nagyobb épületet nem bír el. Körülnéztünk, hogy itt elég nagy épületek, tízemeletes panelházak állnak, ezeknél kisebb lesz a templom, ezért hozzáláttunk az építkezéshez. A műszaki ellenőr Baksa István mérnök volt, aki később az egyházmegye számos más építkezése biztonságos vezetőjének bizonyult.

Az építkezést az egyházmegye részéről Mándy Zoltán, görög katolikus részről Grunda János szervezték, az ő irányításuk alatt a templom két év alatt felépült. Az első elgondolások szerint még a reformátusok és evangélikusok is társultak volna a

templomépítéshez a nyolcvanas évek végén, így a templomnak négy tornya lett volna, mindegyik a saját „jelvényével” megjelölve, de ők később visszaléptek.

1992-ben került sor a szentelésre, szeptember 27-én. Kada Lajos érsek, aki a nyolcvanas évek végén tért haza Rómából, vállalta a szentelés elvégzését, egyben a gimnázium alapkövének letételét is. A bencések visszaléptek közben a gimnázium létrehozásának tervétől, rájöttek, hogy túl messze van Miskolc Pannonhalmától. Én viszont alapos utánjárás után felkértem a jezsuitákat, vállalják ők a gimnázium megalapítását. Ők akkor jöttek haza Magyarországra, még az én nemzedékem, korosztályom tagjai, közöttük egy lelkes ember, Horváth Tibor, aki vállalta, hogy a gimnázium ügyét elfogadtatja a renddel. Ez sikerült is neki, nem minden ellenállás nélkül, mert ezzel lemondtak a Piusz intézet visszavételéről, ami Pécsen van, de akkor ott már újra működött a ciszter gimnázium, nem akartak még egy szerzetes gimnáziumot a városban, hanem ott, ahol ilyen nem volt. Így tehát a jezsuiták vették át a jövődöntő intézet vezetését, ami a templomtól független történet. Az viszont természetes volt, hogy ha idejönnek, akkor a lelkesedés vezetését is vállalják. Akkor még plébániában nem mertünk gondolkodni, nem tudtuk felmérni, hogy a részben Hejőcsabához, részben a Mindszenti-plébániához tartozó területet milyen módon lehet egységesen összefogni. Ma már ez megoldott, hiszen a 40 ezer lakosú lakótelep önmagában is elegendő, sőt sok is egy plébániának. A templom felépítése mellett elkészült a két oldalkápolna, amelyek közül az egyik a latin, a másik a görög szertartású liturgia követelményeinek felelnek meg.

Érdekes volt, hogy a rendszerváltás után már maga a város is erősen támogatta a terveket, ingyen megkaptuk a területet, bár külön anyagi támogatást nem, de az adminisztratív és technikai megoldásokban komoly segítséget kaptunk a város akkor még tanácsi vezetőitől. A tanácselnöknek nagyon megtetszett az épület, és amikor már nyugdíjba vonult, egy levélben fejezte ki nekem elismerését, hogy sikerült olyan embereket az ügy szolgálatába állítani, akik által ez a Miskolc képét meghatározó épület megvalósulhatott.

A templom az Isteni Ige templomaként lett felszentelve. Rövid időn belül egy erdélyi festőművész készítette el a freskót, ami a négy evangélista emlékét őrzi a főoltár fölött. A templom berendezései is Baksa István összekötöttesei révén, megbízható ipari üzemekben készültek, nemkülönben a folszerelések beszerzése is általa történt, és az egyházmegye, később már a jezsuita rend támogatásával vált valóra.

A templom harangjai megszólaltak a templomszentelés ünnepén, de még csak a templom falán elhelyezett fülkékben. Később készült el ez a Földközi-tenger melléki olasz templomok mellett is található tornyok hasonmása, amelyben ma már a templom harangjai szólnak. Azóta kiegyensúlyozott lelkipásztori együttműködés biztosítja a két szertartású katolikusok között a keresztény élet gondozását.

Miből finanszírozta a város keresztény közössége ennek az épületnek a létrejöttét, beleértve a templomot, és a ma már körülötte álló iskolakomplexumot? Elsősorban a helybeliek nagylelkűsége mutatkozott meg. Velkey professzor maga 10 millió forinttal járult hozzá az építkezés elindításához, és hasonlóan nagyobb összeggel támogatták a keresztény jelenlétet fontosnak tartó, elsősorban értelmiségi, és a jövőt is számításba

vevő miskolciak. A finanszírozás nagyobbik része természetesen az egyházmegyére maradt, amely a költségvetéséből gondoskodott róla, hogy ezen az eddig az egyház számára ismeretlen területen egy alkalmas lelkipásztori centrumot sikerüljön kialakítani. Közel 40 százaléknyi külföldi támogatásra is szükség volt, amelyet egy német szervezet, a Fidencia alapítványa biztosított, közel egymillió német márkát. Meg kell említeni a paderborni érsek adományát, és a Renovabis segítségét is. Szeretném, hogy emléküket az iskola megőrizné, és egy emléktáblán tüntetnék fel a kiemelkedő jótévedők nevét.

Az Ige-temploma a jezsuiták gimnáziumot átvevő készsége nyomán az ő kezelésükbe került és önálló plébániaként működik jelenleg is az Egri Főegyházmegye lelkipásztori közösségében.

Az elmúlt húsz évre visszatekintve el merem mondani, hogy az iskola évről évre gyarapodott, a legutóbbi évtizedben pedig már kizárólag a jezsuiták nemzetközi közössége, a jezsuita rend, jelentős beruházásokkal biztosította az iskola és a kollégium létrejöttét és működését. Az intézmény a jezsuita rend tulajdonába ment át az Apostoli Szentszék és a jezsuita generális engedélyével és hozzájárulásával. Az iskola fenntartásához a Magyar Köztársaság és az Apostoli Szentszék között létrejött 1997-es államközi egyezmény alapján a költségvetésből kapják meg az itt tanuló gyerekek számarányában a minden iskolát megillető közoktatási támogatást.

A templomot, a plébániát, az egyházmegye lelkipásztori közösségében a jezsuiták vezetik, a plébánost az egri érsek nevezi ki és a templom lelkipásztori irányítása beletartozik az egyházmegye valamennyi plébániájának irányítási rendszerébe. Saját egyházközsége van az avas-déli Ige-templomának, amely magán viseli a templom nélkül, keresztény alapok nélkül felépült lakótelep közösségének a szellemét. Nem azt mondom, hogy az emberek nem látják hasznát, nem látják fontosnak a templom jelenlétét nagy többségükben, de a hozzá való ragaszkodáshoz legalább két nemzedéknyi időre van szükség, hogy az itt felnövő gyerekek, akik az iskolában már látják ezt a vörös téglás, Jézus Krisztus ügyét képviselő épületet, felnőtt korukban már életük részeként vegyék igénybe. Reméljük, hogy a keresztény magyar megújulás nemcsak az Avas-Délen, hanem az egész városban, sőt a környéken is hatékony lelkipásztori centrummá fogja alakítani.

A húsz év során nemcsak az iskola rendszerében és összetételében igyekeztünk lépést tartani a magyar közoktatás követelményeivel és igényeivel, hanem a szerencsésen összeválogatott tantestület lelkiismeretes munkája a jezsuita vezetés alatt elérte azt, hogy az iskolának Északkelet-Magyarországon vonzása van. Természetes, hogy a templom is az idelátogató keresztények számára az Istennel való találkozás helye lett.

Az egyházmegye élén eltöltött éveim alatt hetven új templom épült fel, és soha nem volt szándékom, hogy különbséget tegyek köztük, vagy fontossági sorrendet állítsak fel, de azzal, hogy első városi templomként épült meg, emlékeim között az első helyen áll. De hasonló feladatokat lát el a templom nélküli Tiszaújvárosban felépült Magyarok Nagyasszonya-templom, a Mezőkövesden 1923-ban kezdeményezett, de ennyi időt késett templom felépítése, és a kazincbarcikai templom is. Ettől függetlenül mind a hetven templom, amelyeknek egy bizonyos része már nem tartozik az egyházmegyéhez, kedves számomra.

AZ ISTEN-SZERETET KOHÓJÁBAN

Dr. Koncz Lajos emlékkönyv

Dr. Koncz Lajos tavaly, 2011. május 6-án hunyt el.

Hosszú és eredményekben gazdag szolgálatából különösen kiemelkedik papnevelői és teológiatanári munkássága.

Utolsó éveit a hejőcsabai Szent Erzsébet Szeretetotthonban töltötte.

Öt évig ő mutatta be a Mindszenti-templomban a vasárnap esti szentmiséket.

Hamar híre ment kiváló prédikációinak, állandó hallgatóság követte figyelemmel tanítását.

Több ízben tartott KÉSZ-szervezetünk felkérésére előadást.

A könyvet Koncz atya írásaiból, a vele készült interjúkból és tanítványai, tisztelői visszaemlékezéseiből *Gróf Lajos* szerkesztette.

Megvásárolható a Glória (a Mindszenti-templom mellett)

és a Miasszonyunk kegytárgyboltokban (Erzsébet tér),

továbbá a minorita, a mindszenti és diósgyőri plébániainrodákban

ADEPTUS-H
MÉLY-ÉS MAGASÉPÍTŐ ZRT.

a HÍDÉPÍTŐ Csoport tagja

Azt, hogy Ön kezében tarthatja ezt a folyóiratot és elolvashatja a benne leírtakat, sokban köszönhetjük az

ADEPTUS-H Mély- és Magasépítő Zrt.-nek

(vezérigazgatója: Komáromi Gyula), mely vállalat nagylelkű támogatásával megteremtette a kiadás feltételeit. Köszönetünk jeléül illesztettük kiadványunkba ezt az oldalt, amely rövid bemutatása az ADEPTUS-H Zrt.-nek, és annak a szemléletnek, amely irányítja a vállalat vezetőit.

Komáromi Gyula életútját, vallott felfogását családja határozta meg, melybe beleszületett: református lelkipásztor édesapa és tanítónő édesanya gyermekeként. Az 50-es évekbeli Balmazújvároson egy ilyen családnak csak egy célja lehetett: erős erkölcsi nevelésben részesíteni és minél hamarabb biztos kenyeret adni a gyerekek kezébe. Az építőipari technikumot Debrecenben végezte, majd Budapesten szerzett építőmérnöki diplomát.

Állami nagyvállalatnál kezdődött azoknak az embereknek a szakmai élete, akik később 1992-ben megalapították saját vállalatukat, az ADEPTUS-t. A vállalat sikerének záloga a baráti légkör, a jó szellemű csapatmunka.

A 70-es, 80-as évekhez képest a magyar építőipar ma európai szinten teljesít. Az ADEPTUS munkáját minősíti, hogy fennállása óta három alkalommal részesült Építőipari Nívódíjban. A nagy szakmai elismerést jelentő nívódíjat először 2001-ben a tolcsvai bor- és szőlőfeldolgozó üzem (Tokaj-Oremus Kft.) építéséért, majd 2006-ban az aggteleki Baradla-barlang Vörös-tó–Jósvafő közötti szakaszának felújításáért, ill. a Vörös-tói látogatóépület kivitelezéséért (konzorcium egyik tagjaként) kapta meg a vállalat.

A harmadik nívódíjat 2007-ben vehette át a cég az erdőbényei borászati üzem (Béres Borászat) kivitelezéséért.

Fentiekén túlmenően hosszasan sorolhatnánk az elmúlt 20 év alatt felépített létesítményeket, melyek között kórházak, missziós központok, templomok, iskolák, szociális létesítmények, hidak, erőművek szerepelnek.

Az ADEPTUS megalakulása első pillanatától kezdve folytat karitatív tevékenységet is, anyagi lehetőségei függvényében. Gyermekekétetést, rákellenes alapítványt, inkubátorházat, ökumenikus szeretetszolgálatot éppúgy támogatnak, mint B.-A.-Z. megye művészeti és kulturális eseményeit, valamint számos sportegyesületet. Ezen túlmenően segítséget nyújtanak munkatársaiknak is, akár egészségügyi probléma, akár lakásfelújítási gondok megoldása terén.

Az ADEPTUS-H Mély- és Magasépítő Zrt.

közepes nagyságú vállalkozás. Vezetői jól tudják, mit jelent az emberek számára a segítség, és örömeikre szolgál, ha a vállalatnak anyagi lehetősége nyílik egy-egy jó ügy támogatására.

ADEPTUS-H
MÉLY-ÉS MAGASÉPÍTŐ ZRT.

a HÍDÉPÍTŐ Csoport tagja

3525 Miskolc, Szepessy u. 3-5.

Telefon: (46) 501-391, 412-706 • Telefax: (46) 501-397, 501-398

E-mail: adeptus.mi@mail.datanet.hu

CÉGÜNK TEVÉKENYSÉGI KÖRE: építőipari fővállalkozás
• magasépítés • mélyépítés • acélszerkezet-gyártás, -szerelés

E számunk szerzői

Bagdán Zsuzsanna újságíró

Czakó István pápai prelátus, ny. plébános

Dr. Dolhai Lajos pápai prelátus, az egri szeminárium rektora

Gróf Lajos újságíró

Hangóné Birtha Melinda avasi református lelkész

Jeney Edit újságíró

Kipke Tamás újságíró

Dr. Korondi Klára szemész főorvos, szerencsi önkormányzati képviselő

Kuklay Antal művészettörténész, ny. körömi plébános

Lóczy Tamás a Fráter György Katolikus Gimnázium igazgatója

Palánki Ferenc egri segédpüspök, mindszei plébános

Papp András a Búza téri görög katolikus egyházközség parókusa

Dr. Seregély István ny. egri érsek, Erzsébet Hospice Otthon vezetője

Dr. Simkó Csaba osztályvezető főorvos

Szabó Sándor belvárosi református lelkész, miskolci önkormányzati képviselő

KÖSZÖNJÜK

Olvasóink, cikkíróink és szerkesztőségünk nevében hálással köszönjük a Tiszáninneni Református Egyházkerületnek és vezetőinek, hogy jelentős adománnyal segítik a Szemle további megjelenését.

Tartalomjegyzék

KÁLNOKY LÁSZLÓ: Hamlet elkallódott monológja (3)

ÜNNEPEK – ALKALMAK

BAGDÁN ZSUZSANNA: Karácsony új fényben (5)

KIPKE TAMÁS: Mennyből az angyal... (7)

SZABÓ SÁNDOR: „Beszélj el majd fiaidnak és unokáidnak,
amit Egyiptommal cselekedtem...

Tudjátok meg ebből, hogy Én vagyok az Úr!” (9)

Hitünknek tűzzé kell válnia! (g) (12)

EGYHÁZ ÉS TÁRSADALOM

Lelki egyensúly nehéz időben is je (17)

LÓCZI TAMÁS: Ugyanazt – jobban (28)

PALÁNKI FERENC: A keresztény iskola mibenléte (31)

HANGÓNÉ BIRTHA MELINDA: Ne igazodjatok a világhoz! (38)

SIMKÓ CSABA: Szenvedés és emberi méltóság (44)

KORONDI KLÁRA: Élni az Úr Jézus közelében (51)

EGYHÁZ ÉS TÖRTÉNELEM

PAPP ANDRÁS: 100 éves a székesegyház (55)

KUKLAY ANTAL: Papi élet a rács mögött (62)

CZAKÓ ISTVÁN: A II. Vatikáni zsinat (70)

BELÜGYEK

DOLHAI LAJOS: A Hit éve jelentősége és céljai (79)

Működőképes modellek után kutatva (titek.hu) (86)

ÉVFORDULÓK

SEREGÉLY ISTVÁN: Húszéves az avas-déli Ige-temploma (90)